

תשובה

משמחת הנישואין של

הת' הרב אהרן וחנה פרידמן שי'

צפת - אילת
כ"ו אב תש"פ

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים הרב אהרן עב"ג הכלה המהוללה מרת חנה שיחיו.

התודה והברכה לכל קרובי המשפחה, ידידים ומכירים, שהאילו לבוא לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שיחיו, ואותנו כולנו, בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב לבב הננו בזה לכבד את המשתתפים בשמחתנו - כפי המנהג בקרב אנ"ש, על יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, בחתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא זי"ע - בתשורה מיוחדת, הכוללת:

א. תדפיס מתוך הספר 'בירורי מנהגים - שבת וראש-חודש', שיצא-לאור בעז"ה בעתיד, מאת אב החתן הרב **שבתי יונה שי'**, ובו בירורי כמה מנהגים ולקוטי דינים, בנוגע לראש-חודש, וכן ליקוט דינים קצר בנוגע לענייני חתונה.

ב. יומן המתפרסם כאן לראשונה מאת סב החתן, הרה"ח **אהרן יצחק ע"ה לייכטר**, שכתב בעת שהותו ב707 בהיותו בחור, מחודש תשרי תשל"ג, וכן מחודש תשרי תשל"ד.

ג. ובתור **הוספה מיוחדת**, צילום מכתב-יד-קודשו של כ"ק אדמו"ר, מעלי הגהה של קטעי שיחות קודש שפורסמו בקובץ ליובאוויטש, המובא בזה **בפירסום ראשון**.

הא-ל הטוב, הוא יתברך, יברך אתכם ואותנו, בתוך כלל אחינו בני יחיו, בברכות מאליפות מנפש ועד בשר, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

מוקיריהם ומכבדיהם

משפחות פרידמן ואייזנבך

יום א' כ"ו מנחם-אב, ה'תש"פ
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר

בירורי מנהגים

תדפיס מתוך הספר

'בירורי מנהגים - שבת וראש-חודש'

וכן ליקוט דינים קצר בנוגע לענייני חתונה

מאת אב החתן הרב שבתי יונה שי' פרידמן

• עניני חתונה

מדור ראש חודש:

• תספורת בליל ראש חודש

• אמירת הלל קודם התפילה

• הברכה בימים שאין גומרין בהם את ההלל

• אמירת מזמור בקול קודם מוסף דר"ח

• מקצת דיני ראש חודש (ובפרט כשחל בשבת)

• הסתכלות בלבנה

• מקצת דיני קידוש לבנה (שיש בהם משום חידוש)

עניני התונה

א) גם איש שאינו אוכל מסעודת ה'שבע ברכות' יכול להיחשב כ'פנים חדשות'¹.

ב) לכתחילה יברך שבע ברכות מי שנטל ידיו לסעודה ועל כל פנים שטעם משהו².

ג) לכתחילה עדיף שהחתן וכלה ישמעו את ברכות השבע ברכות שלאחר הסעודה, אבל אין זה מעכב כלל (כיון שהברכות מברכים להצלחתם)³. אבל הברכות שבחופה צריכים לשמוע (שמברכים להוציאם יד"ח)⁴, ולגבי רמקול צריכים לכתחילה שיוכלו לשמוע עשרה אנשים גם ללא הרמקול⁵.

ד) חופה שנעשית בבין השמשות מונים ימי השבע ברכות מהיום שעבר (מצד ספק ברכות)⁶. ולגבי אי אמירת תחנון מונים שבעה ימים מעת לעת⁷. וכן נוהגים גם לעניין הצורך בליווי ואי עשיית מלאכה.

[1] הנישואין כהלכתם פי"ד ס"ו.

[2] נטעי גבריאל פק"ב ס"ו ושם הערה י"ג. הנישואים כהלכתם פי"ד סצ"ה.

[3] ערוך השולחן אה"ע ס"ב סל"ז.

[4] ברכת הבית שער ס"ב ס"א.

[5] שערי נישואין עמ' רפ"ו מאג"ק חי"ג עמ' רכב. שו"ת שבט הלוי ח"י סרמ"ד-ה.

[6] הנישואין כהלכתם פי"ד ס"י. נטעי גבריאל - נישואין פק"ט ס"ו. אבל יש שיטות ססוברות

שמונים מהלילה שלאחריו (שם).

[7] אדה"ז סק"לא ס"ו. ולפי זה לא יאמר תחנון ביום השביעי למרות שלא עשה ביום זה

שבע ברכות, כ"ל. ובנטעי גבריאל פס"ג ס"ג ובנישואין כהלכתם פט"ו ס"ג הביא בזה שיטות חלוקות.

ה) אומרים 'עננו' ביום התענית⁸. וגם אם אין צמים אומרים ועל חטא בתפילת מנחה⁹.

ו) חתן וכלה המתחתנים בל"ג בעומר יש אומרים שאינם צריכים לצום¹⁰, ויצומו לפני כן¹¹. ולכתחילה יגמרו את החתונה לפני ליל ל"ד, אך מצד הדין כיון שהתחילו בהיתר (בל"ג) יכולים להמשיך עם כלי שיר וכו' גם בליל ל"ד.
12

ז) כשעושים סעודת שבע ברכות בשבת (בסעודה שלישית) ונמשכה אחר צאת הכוכבים, יש נוהגים¹³ שאין שותים כלל מהכוסות אחר ברכת המזון, אלא מברכים עליהם את ששת הברכות וממתינים בשתייתם ובברכת 'הגפן' עד לאחר הבדלה שעל כוס ברכת המזון, (ויש הנוהגים לשתות, ובזה גופא ישנם חילוקי מנהגים מי ישתה וכמה ישתה ומאיזה כוס ישתה) (ויש מעדיפים במקרה זה לתת לחתן לזמן והוא יברך וישתה)¹⁴. ויש המצריכים בסעודה זו

[8] פסקי תשובות סתקס"ב אות ד' (ויש משמיטים המילים "צום תעניתנו")

[9] פסקי תשובות סתקע"ג אות א'.

[10] נטעי גבריאל - נישואין פ"ו ס"ג נטעי גבריאל פסח ח"ג פנ"ח ס"ז (כך יש להכריע בין הדעות לגבי ארץ ישראל ובפרט באזור הגליל). פסקי תשובות סתצ"ד אות ט'. וי"א שכן יתענו - הנשואין כהלכתם פ"ו סמ"א. בין פסח לשבועות פ"ז סכ"ד (אלא אם כן קשה להם הצום). ובשבת הנשואין עמ' 46 מביא שיש בזה דעות חלוקות ומוסיף (בהלכה שלאחרי זה) שגם בימים שאין מתענים צריכים ליזהר שלא לרדוף אחר מותרות של אוכל ושתיה וכל שכן ממשקה המשכר (וכ"כ בנט"ג פסח שם).

[11] נטעי גבריאל נישואין פ"ו ס"י. וראה שערי הלכה ומנהג ח"ד עמ' קט"ו. 'התקשרות'

גליון תרמ"ג.

[12] נטעי גבריאל פסח ח"ג פמ"ח ס"ט. בין פסח לשבועות פ"ד ס"ג (ואם התאחרה

החופה יכולים לעשותה בלילה).

[13] וכך מנהגינו בפועל על פי מכתב (חדש של) הרבי שנדפס בשולחן מנחם ח"ו עמ' רכ"א.

[14] פסקי תשובות סרצ"ט אות ח. הנישואין כהלכתם פ"ד סק"ט. נטעי גבריאל נישואין ח"ב

פק"ו. ובספרים שם כתבו שמנהג העולם כן לטעום מהכוס. וכן כתב (הרב רסקין) בסדור אדה"ז עם ציונים והערות עמ' תשמ"ג שכך הורה הרב דבורקין ע"ה שגם המזמן וגם החור"כ יטעמו מהכוס. אלא שממשיך שם שמרבני חב"ד אחרים שמע שנוהגים להשאיר שני הכוסות עד לאחר

'פנים חדשות' 15.

ח) יש שכתבו להימנע מלהרכיב את החתן וכו' על הכתפיים, ויש מקילים
בזה 16.

ט) חדר - ייחוד: יש לקצר בזמן השהיה שם 17.

י) האם המנהג שהכלה לובשת פאה כבר בחופה או רק למחרת ראה בהערה
18.

יא) אין החתן מברך את ברכות השבע ברכות (אלא אם כן אין מי שיודע),

תפלת ערבית ומבדילין על אחד מהם. וכנ"ל כן מנהגינו על פי מכתב (חדש) של הרבי.
[15] הנישואין כהלכתם פי"ד סע"א (ושם שיש המצריכים פנים חדשות בכל סעודה
שלישית). נטעי גבריאל נישואין פפ"ח ס"ו.

[16] טעם האוסרים הוא משום חימום והרהור, וטעם המתירים הוא כיון שיש טירדא שמא
יפול וזה רק לזמן קצר. ראה הנסמן בספר החופה והנישואין עמ' 134. נטעי גבריאל נישואים
ח"א פמ"א סי"ד. הנישואין כהלכתם פי"ג הערה 83. ובלקוטי תורה (שה"ש מ"ח ד') כתב "ולכן
נותנים כבוד לחתן וכלה ומגביהים ומנשאים אותם". אלא שעדיין אין מכאן הוכחה שנעשה
בהרמה על הכתפיים בדוקא. וצ"ע.

[17] בשו"ת כתבו שהזמן הוא בין 3-5 דקות ראה 'הנישואין כהלכתם' פי"ב סעיף פה. וי"א
8-6 דקות ראה שבח הנישואין פי"ד סי"ב.

ובספר 'מקדש ישראל' עמ' 35: "לאחר החופה, חיכה רבינו, כנראה, עד שייצאו מחדר
ה'ייחוד'. כשיצאו, שאל את החתן: "מהו מקור המנהג להיות זמן רב כל-כך בחדר ייחוד?...".

[18] פשטות הפוסקים היא, שלאחר "חדר הייחוד" נעשית הכלה "נשואה" וחיבת בכיסוי-
הראש. אמנם בדורות קודמים נהגו רבותינו ובעקבותיהם החסידים להקל כדעה היחידה (שו"ת
מהר"י הלוי - אחי הט"ז - סי' ט. ראה בס' 'מנהג ישראל תורה' ח"ד עמ' קנז. אהלי שם ח"ט עמ'
ש"ה) שניתן להמתין עם כיסוי הראש עד למחר, וכך היו רגילים גם בבית חיינו. אבל לא ידוע
על שום הוראה בזה, וזה נותן משקל רב יותר לדברים דלהלן.

מאידיך, ככל הידוע (מהרה"ח רש"ז גורארי ז"ל), בחופת הרבי בווארשא היה כבר כיסוי
ראש מאחרי חדר הייחוד (וגם אם זה אירע מפני שבווארשא נהגו איסור בדבר, הרי כולנו כיום
ב'ווארשא", כי היום כל הרבנים בשאר הקהילות ורבים מרבני אנ"ש מחמירים בזה),

וכך לימדה הרבנית ח"מ ע"ה את בתו של רש"ז גורארי - הרבנית אסתר תחי' שטרנברג,
כמופיע מפיה בקונטרס שהוציא הרה"ח ר"ד קרץ ע"ה לחתנים.

אבל יכול לומר את ברכת הזימון¹⁹.

יב) מספר חתנים הסועדים יחד ורוצים לברך שבע ברכות בנפרד, צריכים אחר ברכת המזון להשאיר רק חתן אחד, ולברך לו את השבע ברכות, ולאחר מכן מכניסים את החתן השני ומברכים פעם נוספת שבע ברכות, וכן הלאה²⁰. או שיעשו הפסק בין ברכת המזון של חבורה אחת לחבורה שניה באמירת דברי תורה²¹.

יג) אפשר לקיים סעודת שבע ברכות יחד עם סעודת ברית מילה, ויש להוסיף מאכל מיוחד לכבוד החתן²².

וכן דרש הרב חודקוב ז"ל (כנציג הרבי) מהחתן האחרון שהרבי סידר לו קידושין - השליח ר' שמואל שי' לו מלונדון - שהכלה תחבוש פאה כבר בחופה ('מקדש ישראל' עמ' 291).

ולכאורה - אין אחרי זה ולא כלום. (מתוך דברי הרב י"ש גינזבורג שי').

אבל יש אומרים (הרב י. הנדל שי' (מגדל העמק)) שרוב אנ"ש נוהגים ע"פ מנהג בית הרב ועוד מקורות, שהכלה לובשת פאה רק למחרת החתונה, ומי שרוצה להחמיר שהכלה תכסה ראשה מיד אחר החופה, יכול להחמיר רק בהסכמת שני הצדדים.

[19] הנשואין כהלכתם פי"ד ספ"ט. נטעי גבריאל - נישואין פצ"ט.

[20] הנשואין כהלכתם פי"ד סצ"ב.

[21] שיחת ש"פ תבוא תשכ"ח (תו"מ חנ"ג עמ' 447). שיחת אור לי"ד כסלו תשל"ט סי"ג.

[22] ראה הנישואין כהלכתם פי"ד סכ"ג וסקל"ז.

תספורת בליל ראש חודש

שאלה: האם ניתן להסתפר בליל ראש חודש?

בצוואת בצוואת רבינו יהודה החסיד¹ נכתב שאין להסתפר וליטול את הציפורניים בראש חודש², ובספר מילי דחסידותא³ כתב שבלילה אין קפידא ליטול הציפורניים, וגם הלילה שבין ב' ימי ראש חודש קל יותר.

ולכאורה כמו שכתב זאת לגבי נטילת הציפורניים בליל ראש חודש - שמותר, כן צריך להיות הדין גם לגבי תספורת בליל ראש חודש (כיון שדינם נכתב בצוואה יחד) שלדבריו מותר.

ואולי יש לומר, שהטעם להתיר זאת בליל ראש-חודש הוא משום שאפשר לומר שהצוואה לא דיברה בפירוש על ליל ראש-חודש, ומכיון שלא יודעים את טעם האיסור (ראה לקמן) לכן במה שאפשר להקל מקילין, וכמו שכתב הרבי⁴ לגבי צוואות ריה"ח "ובכלל בענינים כגון דא די לן חידושו ואין להוסיף".

[1] אות מ"ח ובדפוסים אחרים באות נ"ז.

[2] הובא גם במשנ"ב סר"ס סק"ז שיש נוהגים כן גם אם ראש-חודש חל ביום ו'. אבל אדה"ז שם ס"א (וכן המג"א בתחילת הסימן) הביא את מ"ש בצוואה רק לגבי תספורת בראש-חודש שחל ביום ו' ולא לגבי ציפורניים, ולכן יש שרצו לומר (הוספות לקצור הלכות משו"ע אדה"ז סר"ס עמוד נ"ד. וראה גם שמירת הגוף והנפש עמ' רי"ח ופסקי תשובות סר"ס אות י' והערה 100) שבראש-חודש שחל ביום ו' מותר ליטול הציפורניים מי שמקפיד ליטול ציפורניים כל יום ו' או פעם בשבועיים (כיון ש'שומר מצוה לא ידע דבר רע').

[3] על צוואת ר"י החסיד להגאון מבוטשאטש אות נ"ז. וכן בספרו אשל אברהם (תניינא

סת"ז). והובא גם בקצוה"ש סע"ג סק"ד.

[4] שערי הלכה ומנהג ח"ג עמ' מ"ו.

וכן כתב גם בספר שמירת הגוף והנפש⁵ "כל צד שנוכל לומר שבזה לא דיבר ריה"ח יש לצדד ולהתיר".

ועוד אפשר לומר שזהו מצד שישנם דעות⁶ שבליל ר"ח מותר לנשים לעשות מלאכה (אלא שמסיים המשנ"ב שם שאינו יודע אם נוהגים כן). וכן אולי החילוק בין היום לילה קשור לכך שלא היו מקדשים החודש בלילה שלכן הדין הוא שאם שכח לומר יעלה ויבוא במעריב אינו חוזר⁷. ועדיין יש לעיין בכל זה.

אלא שמדברי הרבי נראה שלא סובר כן, כיון שהרבי נשאל⁸ האם אפשר לעשות תספורת בראש חודש לילד בן שלוש, והשיב שבגלל הספק בדבר⁹ יש לעשותה תיכף לאחר ראש חודש. ומזה שהרבי לא הציע לעשות את התספורת בליל ראש חודש¹⁰ יש-לומר שהרבי לומד שאין חילוק בין היום ללילה, ובשניהם אסור¹¹, ולכן צריך לדחות התספורת לאחר ראש חודש.

[5] עמ' 68.

[6] ראה ביה"ל סתי"ח סוף ד"ה מנהג טוב.

[7] שו"ע סתכ"ב ס"א.

[8] אג"ק ח"ח עמ' קצ"א וחכ"ב עמ' שע"ב ומובא בשערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' ש"ב ושולחן

מנחם ח"ב עמ' ר"ב.

[9] ראה שם שמנסה למצוא צדדים להתיר הדבר.

[10] שהרי ניתן (ויש עדיפות) לספר את הילד כבר מהלילה (ראה מש"כ בכירורי מנהגים -

סדר היום והלילה עמ' 223).

[11] ואולי אפשר לומר שהטעם שאין חילוק בין היום ללילה, הוא משום שטעם הצוואה הוא לא משום סכנה (שאז אפ"ל שבלילה אין סכנה כיון שעל זה לא דיבר בצוואה), אלא מצד עשיית מלאכה בר"ח, וכמ"ש בדמשק אליעזר על צוואה זו שטעם האיסור הוא משום שנקרא ש'כיון מלאכתו בר"ח', ובזה אין חילוק בין היום ללילה (אבל ראה לעיל),

וראה גם באג"ק חט"ז עמ' ערב (ונדפס גם בשולחן מנחם שם) שמביא את הדין בטעמי

הצוואה (ונראה שנוטה לומר שזהו מצד סכנה).

ואם כך הדין לגבי תספורת של ילד בגיל שלוש (שיש קצת מצוה בתספורת¹²), כל שכן לגבי גדול שאין להסתפר כלל בראש-חודש¹³.

סיכום: יש מתירים להסתפר בליל ראש חודש, אבל יש שאוסרים זאת וכך נראה גם מדברי הרבי.

[12] חינוך להשאר פאות הראש, שלכן היה צד לומר שיהיה מותר לספרו בראש-חודש.

[13] וכך כתב בפסקי תשובות סר"ס הערה 95 שמסתימת הפוסקים משמע שאוסרים להסתפר גם בליל ראש-חודש, ולא כמו הדעה המתירה.

אמירת הלל קודם התפילה

שאלה: האם צריך לעשות השתדלות לומר הלל יחד עם הציבור דוקא אחר שהתפלל שמונה עשרה, או שצריך לומר איתם גם אם אוחז לפני התפילה?

א

המקור לחיוב אמירת הלל בציבור קודם התפילה

כתב המחבר בשולחן ערוך¹: "וקוראים הלל בדילוג.. ויש אומרים שהציבור מברכים עליו בתחילה.. ולבסוף.. והיחיד אין מברך עליו, ויש אומרים שאף הציבור אין מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף.. וכן נוהגים. [ומוסיף הרמ"א] ויש אומרים שאדם יחיד מברך עליו, וכן נוהגים במדינות אלו. ומכל מקום יזהר אדם לקרות בציבור כדי לברך עליו עם הציבור"². וכתב על זה המגן

[1] סי' תכב ס"ב.

[2] ומנהג חב"ד - ביחיד - כפסק הרמ"א שגם היחיד מברך, כמ"ש ב'היום-יום' (א' טבת):

"נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחילה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל".

אמנם בנוגע ליחיד המתפלל בציבור, כתב אדה"ז בסידור (לא כפסק הרמ"א אלא כפסק

המחבר) שהש"ץ יברך תחילה וסוף והקהל יענו אמן ויצאו בכרכתו, והוא ע"פ ההו"א שכתב

אדה"ז בסתרי"ט ס"ח שיצאו ידי חובה מהש"ץ, ואף שמסיק שם שלמעשה יברך כאו"א לעצמו

בלחש, אפ"ל ששם מדובר כשאומרים הלל שלם, אבל בחצי הלל נוהגים כמו שהיה צ"ל מעיקר

הדין - שהש"ץ מוציא יד"ח את הקהל. (וראה בכ"ז שער הכולל פרק ל"ז ס"ק ד"ח).

אבל (כפועל) נהגו שגם בציבור כ"א מברך לעצמו, וכמ"ש הרבי (ב'שיחות קודש' תשמ"א

ח"ד ע' 322) שמנהג החסידים 'אריינכאפן' (=לחטוף) ולומר את הברכה בעצמו ובחשאי.

והעירו ב'התקשרות' (גליון שכז, תמו ועוד) שאולי החשאי הוא מצד שלא יראה שאינו עושה

כדעת אדה"ז, ולפי"ז יש צורך לברך קודם הש"ץ, כדי שלא יגיע למצב שהיה יכול לצאת י"ח

אברהם 3: "ואם בא לבית הכנסת סמוך להלל יקרא הלל תחלה עם הציבור ואחר כך יתפלל". ובחק יעקב 4 מביא פסק המגן אברהם הנ"ל (ואם כן סבירא ל' כוותי').

והנה, כתב אדה"ז בשולחנו 5: "וכל היום כשר לקריאת ההלל . . ומצוה מן המובחר לקרותו עם הציבור מיד אחר תפילת שחרית . . ואם בא לביהכנ"ס אחר שהתפללו הציבור שחרית ועומדים לקרות הלל והוא לא התפלל שחרית, יש מי שאומר שאם אין לחוש שמא יעבור זמן ק"ש טוב לו שיקרא תחילה הלל עם הציבור ואח"כ יתפלל". עכ"ל.

וכן מצינו שכתב בסקל"א ס"ה, ובלשונו: "שמצות הלל היא כל היום, ואין מקומו קבוע מיד אחר תפלת י"ח, שאפילו קודם התפילה צריך לקרותו לפעמים". וא"כ נראה דגם אדה"ז פוסק כמג"א וכחק יעקב הנ"ל (שזהו מקורו).

ובלקו"ש חכ"ד 6 כותב הרבי וזלה"ק: "במ"ש אודות אמירת הלל לפני התפילה, הוראה בפירוש לא שמעתי בזה, אבל מסופר בפי חסידים שאף שרבותינו נשיאנו בתפילת שבת היו מאריכים בתפילה אפילו כמה שעות לאחר גמר הציבור את תפילתם, הנה ביו"ט הי' מסתדרים באופן לגמור את תפילת

מהש"ץ ולא עשה זאת (משא"כ אם מברך לפני שעדיין שומע את כל הברכה מהש"ץ). וראה מה שדן בזה באריכות בסדור אדמו"ר הזקן עם ציונים והערות מילואים סכ"ד (ושם הסביר זאת באופנים נוספים).

וב'רשימות' (חוברת ח' עמ' 20 - 'רשימת היומן' עמ' רי) כתב הרבי - "כן תמיד אמר (כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע) הלל בברכה . . גם בהתפללו בציבור בימים שאין גומרים את ההלל, ולא יצא בברכת הש"ץ". אלא שציין זאת כמנהג בית הרב בלבד, "וציווה שלא לספר על דבר זה". וראה בכ"ז בליקוט דיני ומנהגי ר"ח ע' נג.

[3] שם סק"ו.

[4] סתפ"ח סק"ג.

[5] סתפ"ח ס"ג.

[6] עמ' 412 ובאג"ק חי"ז ע' ס"ז.

[7] בספר 'חסידים ואנשי אמת' (עמ' 121) מובא מה ששמעו מהרבי ביחידות "ביום טוב יותר נכון אם אתה יכול להתפלל במתינות - רק להתחיל לפני המנין באופן לגמור עם המנין, כי אצל חסידים אומרים שצריכים לומר הלל במנין".

השחר עם הציבור ולאמר הלל עמהם", עכלה"ק⁷.

ב

דחיית ההבנה במענה הרבי הנ"ל

בהיבט ראשוני ניתן ללמוד לכאורה שהמענה הוא - שמכיון שראינו אצל רבותינו נשיאנו השתדלות מיוחדת לומר הלל עם הציבור, א"כ לפי זה גם כשאוחז לפני התפילה והציבור אומרים הלל - יאמר הלל עמהם (וזה שרבותינו נשיאנו אמרו בפועל אחרי שמו"ע אינו בדוקא), ולפ"ז יוצא שהרבי פוסק כהמג"א ואדה"ז הנ"ל.

אך כשמעיינים בדברי הרבי נראה לכאורה, שאין זו כוונתו במענה הנ"ל, ומכמה טעמים:

(א) אם המענה הוא על עצם הדין - האם צ"ל הלל בציבור לפני התפילה - מדוע כתב "הוראה מפורשת לא שמעתי בזה", הרי הלכה מפורשת היא בשו"ע כנ"ל?

(ב) מדוע מאריך כ"כ בסיפור הנ"ל ("היו מסתדרים באופן לגמור תפילת השחר עם הציבור") ואינו כותב בקיצור שהיו אומרים הלל בציבור?

(ג) צע"ק בכללות הנהגת רבותינו נשיאנו - מדוע היו צריכים למהר בתפילתם כדי לומר הלל עם הציבור, הרי יכלו לומר - לפני תפילתם⁸ - הלל עם הציבור, ואח"כ יתפללו באריכות (כפי שנפסק להלכה בשו"ע אדה"ז (שם): "טוב לו שיקרא הלל עם הציבור ואח"כ יתפלל)?

ג

כמה קושיות בדברי כ"ק אדמוה"ז והביאור בזה

[8] ביו"ט (שמברכים על ההלל) לפני 'ברוך שאמר' (ולא לאחריו), ובר"ח (כשאין מברכים על ההלל) - גם בפסוקי-דזמרה אפשר לומר הלל. ראה בכ"ז במג"א ובח"י ובאדה"ז שם.

ויובן כ"ז, בהקדים כמה דיוקים בלשון אדה"ז הנ"ל:

(א) מדוע בתחילה כתב "ומצוה מן המובחר לקרותו עם הציבור מיד אחר תפילת שחרית", ולאח"ז כתב ש"אם בא לביהכנ"ס . . יש מי שאומר . . טוב לו שיקרא הלל עם הציבור ואח"כ יתפלל" - דלכאורה: אם "מצוה מן המובחר" לקרותו בציבור, הרי זה לא רק "וטוב לו⁹ וכו'" אלא "מצוה מן המובחר"¹⁰, וא"כ מהו החילוק אם קורא קודם שחרית או לאחר התפילה. וכן מדוע מוסיף "לקרותו עם הציבור מיד אחר תפילת שחרית"?

(ב) צ"ע בלשון אדה"ז "יש מי שאומר שאם אין לחוש שמא יעבור זמן ק"ש טוב לו" - מדוע נקט כאן "יש מי שאומר"¹¹, הרי זוהי שיטת המג"א והח"י הנ"ל, ולית מן דפליג¹². וכן מנין המקור להלשון "שאם אין לחוש"¹³. טוב לו" שאינו מופיע במג"א ובח"י, ואדרבה - כתבו בלשון דין "יקרא תחילה הלל"

[9] וראה מג"א הל' שבת ס"ב ס"י. עמ"ש המחבר "טוב" מפרש "אבל מדינא שרי" ע"כ.

[10] ראה בספר כללי הפוסקים וההוראה (הוצאת 'מכון אהלי שם' ע' קע"ט) בשוה"ג לכלל קי"ט, שהלשון 'מצוה מן המובחר' ישנו גם כאשר מן הדין יש לנהוג כן. ע"כ. וכן בעניננו (וראה לקמן בפנים). ועיין לקו"ש חכ"ז (ע' 52) ביאור הלשון "מצוה מן המובחר" - שאין הפירוש רק שמובחר לאדם המקיים את המצוה (ובנדוד"ד "טוב לו"), אלא שהמצוה עצמה נעשית "מן המובחר". עיי"ש.

[11] ראה ש"ך יו"ד סי' ק"ב סק"ז - עמ"ש המחבר שם "יש מי שאומר" כתב - "לא ידעתי למה כתב המחבר דין זה בשם יש מי שאומר שהרי הרשב"א והטור סוברים כן ואין חולק עליהם" ע"כ. וראה גם לקמן.

[12] אבל ראה ב"י על הטור סרכ"ב שכתב (לאחר ההלכה הנ"ל): וכתב הרוקח, "ראיתי את ר' שלא קרא הלל דר"ח עם הציבור, וקרא מעצמו מיושב בשעת קריאת התורה" עכ"ל.

[13] אבל ראה בסידור ר"י עמדין שכתב "אם עדיין שהות להתפלל בזמנה, דהיינו עד ד' שעות, כך נ"ל" עכ"ל.

[14] ולהעיר דאדה"ז בעצמו כתב (בסי' קל"א סעי' ה'): מצות הלל היא כל היום . . שאפי' קודם התפילה צריך לקרותו לפעמים כמ"ש בס' תכ"ב" (וראה לקמן).

[15] אבל ראה ב"י (שם) דכתב: "כתב הכלבו בסי' נ"ב - בשם הר"פ - שטוב לאומרו עם הציבור אף קודם התפילה", עכ"ל. וכ"כ בתשב"ץ אות ר"ח: "וטוב להקדים ולאומרו עם הציבור אף קודם שיתפלל".

14, ולא רק "טוב לו" 15.

אלא שלכאורה ההסבר בכ"ז הוא: שצ"ל שהדין הנ"ל - לקרוא הלל בציבור קודם התפילה - אינו "מצוה מן המובחר", שהרי עי"ז אינו מתפלל כסדר שתקנו לנו חז"ל (לקרוא הלל אחר תפילת שחרית 16), רק שלקרא הלל בציבור עדיף מלהתפלל כסדר התפילה, לכן, כאשר בא לביהכ"ס ועדיין לא התפלל והציבור קוראים הלל - יקרא עמהם. ולפ"ז יוצא, דכאשר קורא את ההלל אחר תפילת השחר וביבור - מקיים את שני הענינים (תפילה על הסדר וקריאת הלל בציבור) יחד, ואז הרי זה "מצוה מן המובחר".

וענין זה - לקרוא הלל כסדר התפילה (נוסף על קריאתו בציבור) - מודגש בפסק אדה"ז הנ"ל, שכתב "מצוה מן המובחר לקרותו עם הציבור מיד אחר תפילת שחרית" - היינו, שהמצוה מן המובחר היא (לא רק בנוגע לענין הקריאה בציבור, אלא גם) בנוגע לקריאת ההלל אחר תפילת שחרית, ולכן "אם בא לביהכ"ס אחר שהתפללו הציבור שחרית ועומדים לקרות הלל והוא לא התפלל שחרית - יש מי שאומר שאם אין לחוש שמא יעבור זמן ק"ש - טוב לו" שבלשון זה ר"ל שאין זו חובה כ"כ 17, משום שע"ז מפסיד הענין דתפילה כסדרה (אלא ש"טוב לו" מצד ענין האמירה בציבור דעדיפא מענין הסדר בתפילה - לפסק השו"ע) 18.

ואפשר להוסיף עוד ולבאר באופן אחר - מדוע אין חיוב כ"כ לומר ההלל

[16] טושו"ע סי' תכ"ב ס"א.

[17] וראה גם בספר כללי הפוסקים וההוראה (ע' שט"ז) כלל רצ"ב (משו"ת אדה"ז) "רק שלא תהי' כהלכה פסוקה - כתבה בלשון 'יש אומרים' (ונפקא-מינה להקל בשעת הדחק)".

[18] אבל עצ"ע עכ"ז ממ"ש אדה"ז בסי' קל"א סעי' ה' וז"ל: "מצות הלל היא כל היום ואין מקומו קבוע מיד אחר תפילת י"ח שאפי' קודם התפילה צריך לקרותו לפעמים . . ואצ"ל אחר התפילה שזמנה כל היום . . וא"א אותו מיד אחר התפילת שחרית אלא משום זריזים מקדימים למצוות", עכ"ל. וא"כ מוכח מכאן שאין ענין מיוחד בקריאת ההלל דוקא לאחר תפילת שחרית. אלא ש"ל דלאחר שכך תקנו בפועל, יש ענין לאומרה כסדרה, והא דכתב כאן ש"אפי' קודם התפילה צריך לקרותו" (שמשמע שאין חיסרון בכך ואף חובה לעשות כן) - הוא משום דלא נחית לפרטי הדינים בזה (כבסי' תפח), ורק כתב שבפועל כך צריך לעשות (כבפנים).

בציבור קודם התפילה (אלא רק "וטוב לו") - והוא, שמקור דין הנ"ל ש"מצוה מן המבחר" לקרוא הלל בציבור (מצד העני' על 'הודו') הוא מסימן תעט (ס"ו) גבי אמירת הלל בציבור בלילה הסדר. שכתב "מצוה לחזור אחר זימון לאמירת הלל, ואף שלכתחילה מצוה מן המובחר לומר "הודו" ו"אנא ה'" בג' אנשים שהגיעו לכלל מצוות, מ"מ, א"צ להקפיד כ"כ בשביל זה לטרוח אחריהם".

ומשמע שכדי לקיים מצוה זו אי"צ להקפיד כ"כ לטרוח כו', ולכן משום זה שייך לומר שכאשר נמצא עדיין לפני התפילה, וישנה גם בעי' נוספת של תפילה כסדרה - לכן לא הטריחו אותו לומר עם הציבור, ורק "טוב לו כו" - היינו, שבפועל כן יאמר - משום שסוכ"ס אינה טירחא גדולה כ"כ.

ד

מצד פנימיות דילוג בסדר התפילה מושלל בתכלית

והנה, כ"ז הוא ע"פ נגלה דתורה [ולכן, אע"פ שיש חשיבות לסדר התפילה (וכנ"ל), ובכ"ז ישנם אופנים שאפשר לשנות מהסדר (ולמשל גם) הדילוג בשביל תפילה בציבור¹⁹], אך ע"פ פנימיות התורה ישנה חשיבות יתירה לענין תפילה כסדרה, וכמ"ש בכף החיים (סימן תכ"ב ס"ק ל"ח)²⁰, בנוגע לפסק המ"א הנ"ל (אם בא לביהכנ"ס וכו') "ואין דעת הרב האר"י זלה"ה נוחה בסברות אלו לומר דברים שלא כסדרן".

ובספר משמרת שלום סי' ל כתב (לאחר שמביא פסק המ"א כנ"ל) "וני" ל דיאמר אחר שמו"ע פעם שנית הלל בלא ברכה", ובשוה"ג שם מבאר פסק זה

[19] שו"ע סנ"ב.

[20] ובסנ"ב (סק"ב) כתב: "ודע שבכל סדר התפילה שתיקנו חז"ל יש בהם סודות נעלמים ודברים נפלאים כמ"ש בשער הכוונות . . וע"כ צריך לזיזוהר מאוד לומר כל סדר התפילה על הסדר ולא יחסר מהם שום דבר . . כי העושה כן מהפך הציניורות . . וכתב הסו"ב (אות א) שנראה הרבה גדולי ישראל שאף שמאחרין לבוא לביהכנ"ס מתפללין כסדר ולא בדילוג וכו' עיי"ש.

שהוא משום שהמקובלים החמירו מאוד שלא לדלג בפסוד"ז מחמת שמהפך הצנורות ח"ו. ע"כ גם בהלל שתיקנו רז"ל אחר שמו"ע, ודאי דכן הוא ע"פ סוד.²¹

ולכן פסק הרבי שלא לדלג בפסוקי דזמרה בשביל להתפלל שמו"ע עם הציבור (ראה 'שערי הלכה ומנהג' או"ח ח"א סי' ס"ה) אף שבשו"ע נפסק כן.²² ומכ"ז מוכח, שע"פ פנימיות התורה ישנה חשיבות יתירה לענין הסדר בתפילה, וכן צ"ל בעניננו.²³

וא"כ, עפכ"ז צ"ל שמענה הרבי הנ"ל הוא, לא (רק) ע"ז שישנו ענין לקרוא

[21] אלא שלכאורה פסק זה שיקרא שנית אחר שמו"ע דחוק קצת. שמאחר שכבר קרא ההלל שלא במקומו והיפך הצניורות, כיצד יוכל לתקן זאת במה שיקרא שנית (וראה מש"כ שם בהדרת שלום מהדורא בתרא לס"ל).

והנה בשו"ע אדה"ז (סקי"ט ס"ו) כתב לגבי אמירת 'עננו' של הש"ץ, שאם טעה ואמר זאת לפני ברכת 'ראה נא', צריך לומר זאת שוב אחר ברכת 'ראה נא' כדי שלא יהיה משנה מסדר הברכות שקבעו חכמים בתפילה ולא יצא ידי חובה. ואם כן מפה רואים שאפשר לומר דבר פעמיים גם במקום ששם תיקנו לאומרו ואז לא נקרא שמשנה מהסדר,

אבל אפשר לחלק בין הדברים שבקשר לעננו אחר שאומר שוב מגלה שמה שאמר לפני הייתה טעות ולא מעוניין בזה כיון שלא יצא ידי חובה, ולכן מועיל לומר שוב ולתקן, אבל בהלל זה שאומר זאת שוב אחר שמו"ע לא רוצה לבטל את אמירתו הראשונה, שהרי היא העיקר לומר בציבור, ורק אומר זאת שוב בשביל לומר במקום שנתקן, ועל זה קשה כנ"ל מה מועיל אחר שכבר שינה מהסדר ולא מתחרט ממה שעשה.

[22] וראה לקו"ש חל"ג (ע' 98) וז"ל: "אשר פעם שאלו את אדמו"ר הזקן איך לנהוג בדבר שהמקובלים מחולקים עם הפוסקים, והשיב אדמו"ר מסתמא יש לנהוג כהמקובלים" (אף שבשו"ע לא כתב כן).

[23] לאח"ז ראיתי בספר 'הפסק בתפילה' עמ' 142 שמחלק בהשוואה שבין דילוג בפסוד"ז לאמירת הלל קודם התפילה. אבל מאג"ק ח"יח עמ' פ"א משמע, שסיבת אי הדילוג בפסוד"ז הוא בעיקר עפ"י מ"ש בספרי המקובלים, ושם כתוב שזה מצד שמשנה מהמקום שבו הדבר נתקן ופוגם בסדר המשכת והשפעת הרוחניות בכך שאומר דבר שלא במקום שנקבע לו. וא"כ, אפשר להשוות בין ההנהגה שלא לדלג בפסוד"ז, לבין הענין שלא לומר הלל קודם התפילה - כיון שלא נאמר במקום שניתקן ופוגם בהמשכות (וכמ"ש בכף החיים שם).

[24] דא"כ, מדוע צריך הרבי לבאר בתחילת המכתב: "במ"ש אודות אמירת הלל קודם

הלל בציבור 24 - שהרי הלכה מפורשת היא בשו"ע - אלא המענה הוא על השאלה האם צריך לקרוא הלל לפני התפילה אע"פ שע"כ אין אומרים אותו כסדר התפילה (שתיקנו לקרוא את ההלל לאחר (ובסמיכות ל)תפילת שחרית (דוקא) 25).

וע"ז בה המענה הנ"ל ש"הוראה מפורשת לא שמעתי בזה" (בקשר לענין הסדר בתפילה האם ענין ההלל בציבור ידחה זאת), אבל מרבתינו נשיאנו ראינו שאע"פ שבד"כ היו מאריכים בתפילה, הנה ביו"ט היו מסדרים באופן לגמור תפילת השחר עם הציבור לומר הלל עמהם, היינו, שאצלם ה' דגש מיוחד שלא לשנות מסדר התפילה, ולכן גמרו תפילת השחר עם הציבור ו(אח"כ) אמרו הלל עמהם.

וא"כ, היות ואצל רבתינו נשיאנו ראינו השתדלות מיוחדת לקרוא את ההלל דוקא אחר תפילת שחרית, א"כ רואים שצ"ל השתדלות מיוחדת שיה' על סדר התפילה דוקא. (אבל ראה לקמן (אות ו') אופן אחר בהסבר האגרת הנ"ל).

היוצא מכל הנ"ל: אדם העומד קודם תפילתו, והציבור קוראין את ההלל - לא יקרא עמהם, אלא יקרא ההלל במקומו אחר תפילת שחרית, במנין אחר, ואז יקיים "מצוה מן המובחר" 26. ואם אין מנין אחר - עדיף להקפיד על סדר

התפילה, ולא במ"ש אודות אמירת הלל בציבור, ומכך מוכח שבמענה זה יש גם הוראה בנוגע לאמירת הלל לפני התפילה, ולא רק ההכרח לומר בציבור.

[25] עיין שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' א. וצ"ע אם זהו גם לשיטת אדח"ז בס"י קל"א הנ"ל.

[26] אלא שלכאורה עפ"י מ"ש הרמ"א (סי' תכ"ב ס"ב) דכשיחיד קורא אומר לשניים שיאמרו עמו ראשי פרקים דאז הוי כרבים, ונהגו כן ב"הודו" ולא ב"אנא ה'", עכ"ל. א"כ גם פה כדאי שיאמר לעוד שניים שיאמרו איתו "הודו". ולמרות שהובא לעיל מש"ע סתע"ט שאין צריך לטרוח אחריהם, זה דוקא להביאם מבית אחר, אבל כשמתפללים בביכ"ו וישנם הרבה אנשים ואינה טירחא כל כך לבקש מהעומדים לידו שיענו אחריו, לכאורה יצטרך לעשות כן. וצ"ע למעשה. ובסדור אדח"ז עם הערות וציונים עמ' תשל"ב כתב שלא ראינו בחב"ד שינהגו כן.

[27] ועל פי כל זה צריך לומר שכן הדין גם במקרה שמסיים תפילת שמונה עשרה של שחרית ומתחיל תיכף מנין למוסף, ואם יאמר הלל אחר שחרית יפסיד תפילת מוסף בציבור, שלמרות שפוסק הגר"ח נאה (הובא בספר הלכות ר"ח עמוד נ"ה) שיתפלל קודם כל מוסף ואחר

התפילה, היינו, שתחילה יתפלל ואח"כ יקרא את ההלל ביחידות ²⁷.

ה

כל הנ"ל רק ביו"ט משא"כ גבי ר"ח

והנה, כל הנ"ל מדובר אודות אמירת הלל ביו"ט, משא"כ בקשר לר"ח צ"ע (דהא אין הל' ר"ח בשו"ע אדה"ז) משום [דנוסף לכך שהמענה הוא לשאלה בקשר ליו"ט, שע"ז הי' הסיפור ²⁸, הנה] בר"ח ישנו עוד טעם מדוע צריך לקרוא ההלל בציבור (נוסף על הטעם דלעיל - משום אמירת "הודו" וכו' בציבור), והוא, מצד הברכה שמברכים לפני אמירת ההלל ²⁹, וכמ"ש הרמ"א בסי' תכ"ב (הנ"ל) שמשום שישנה מחלוקת האם אפשר לכרך על ההלל גם ביחיד או דוקא בציבור - לכן, אע"פ שנהגו לכרך גם ביחיד, מ"מ, יזהר אדם לקרותו בציבור ולצאת גם ידי חובה אותן הדעות ³⁰.

כך יאמר הלל, הרי זה רק על פי נגלה דתורה, אולם על פי פנימיות התורה קודם כל יאמר הלל ורק אחר כך יתפלל מוסף. אמנם עדיין אפ"ל שעיקר הדגש (עפ"י הקבלה) הוא לא לומר הלל לפני התפילה, אבל אח"כ אפשר לדחותו. וצ"ע.

[28] וי"ל בדא"פ, דאף שנאמר שגם בר"ח היו מסיימים התפילה עם הציבור וכו', אין להוכיח מכאן ככפנים, משום שבכל יום חול לא היו מאריכים בתפילתם, משא"כ לגבי שויו"ט. ועצ"ע כיצד הייתה ההנהגה כאשר ר"ח חל בשבת או בחוה"מ ובשביעי של פסח, וכן מנין נאמר שלא היו מאריכים כל יום, ואולי לא היה זה בנכחות מנין.

[29] ענין זה מצאתי בפירוש בשיחת ש"פ קרח תשמ"ז (התועדויות ח"ג עמ' 565) וז"ל:

"מנהג ישראל שגם בראש-חודש מתאספים כמה וכמה מישראל יחדיו, כולל ובמיוחד מצד הענין דאמירת הלל בציבור, אשר נוסף לכך **שעל ידי זה יוצאים מידי ספק בנוגע לאמירת הברכה**, הרי מכיון שענינו הילול לה', אזי נוגע ביותר ענין הציבור "ברוב עם הדרת מלך".

[30] ולפי זה יוצא שדין זה הוא גם למנהג חב"ד (המוזכר לעיל) עפ"י מ"ש אדה"ז בסידור - שהש"ץ מוציא י"ח את הקהל, שהרי אם לא יאמר ההלל עם הציבור לפני התפילה אלא ביחיד לאחר שמו"ע, יצטרך לכרך, כמ"ש בהיום-יום (שם). והרי בזה כתב הרמ"א שאע"פ שכן המנהג שהיחיד מברך, עכ"ז צ"ל עם הציבור, לצאת יד"ח שאר הדעות. (וכ"ש לפי מ"ש 'בשיחות קודש' שם שמנהג חסידים כן לכרך (גם בציבור), שיש עדיפות לכרך עם הציבור).

ואח"כ מוסיף שגם כש"היחיד קורא - אומר לשנים שיענו עמו, דאז הוי כרבים". וא"כ, ישנם ב' טעמים מדוע צריך לקרוא הלל בציבור: (א) משום הברכה, ו(ב) מצד עני' על "הודו" וכו'. ולפי זה טעם הא' שייך רק כאשר ישנה הבעי' עם הברכה (כמו בר"ח שמדלגים בהלל, שאינו אלא מנהג 31), אבל ביו"ט שלכו"ע גם יחיד מברך (כיון שגומרים את ההלל מצד שזהו חיוב גמור מעיקר הדין 32) - אין בעי' בברכת היחיד, ומצד הברכה אי"צ לקרוא בציבור 33, אלא רק מצד הענין של עניית "הודו" (טעם הב') שזה שייך גם בימים שמברכים 34.

ולפי כל זה, מה שדייקנו והוכחנו מאדה"ז הנ"ל (- שיש ענין מיוחד לומר ההלל אחר תפילת שחרית, ואין חיוב כ"כ (רק ו"טוב לו") לומר ההלל בציבור לפני התפילה) - אינו אלא רק לגבי יו"ט (שבזה קאי אדה"ז) שבהם גומרים ההלל, ולכו"ע אין בעיה של ברכה. וכל ענין הקריאה בציבור הוא מצד עניית "הודו", ולכן שייך להקל בזה, כיון שלתפילה כסדרה יש חשיבות 35. אבל בר"ח - שישנה גם בעי' של ברכה כנ"ל - א"כ, אפ"ל שגם לאדה"ז יהיה חיוב לקרוא ההלל קודם התפילה (דהחשיבות דתפילה כסדרה אינו גורע מהחיוב דהלל בציבור, כיון שיש ב' טעמים לומר בציבור), וכמ"ש שאר הפוסקים (המג"א ועוד) שיקרא תחילה הלל ואחר כך יתפלל 36.

[31] ראה ערכין י, א. ובתוס' ד"ה י"ח ימים. ויש לעיין בזה לגבי חוה"מ פסח עפ"י מ"ש בשער הכולל (פל"ז ס"ה) מרעיא מהימנא, שזה שאין גומרים את ההלל בימים אלו הוא (רק) משום שהם ימי הספירה, ובעצם היו צריכים לברך. אלא שלכאורה זהו טעם פנימי ולא הטעם עפ"י נגלה.

[32] שם.

[33] וכן כתב (חילוק זה בין ר"ח ליו"ט) בספר משמרת שלום (הנ"ל) וז"ל: "וכן ממה שכתב דין זה בר"ח משמע דוקא בר"ח ומשום חשש ספק ברכה דיש פוסקים שאין לברך ביחיד אבל ביו"ט".

[34] ראה מג"א סי' תכ"ב סק"ז.

[35] ובקשר לעניית "הודו" יכול לומר אחר שמו"ע עם עוד שניים שנחשב כאומר בציבור, (ראה לעיל).

[36] לאח"ז ראיתי שכן הסיק גם בספר 'הפסק בתפילה' עמ' 136.

ואולי עפ"י אפשר לבאר עוד מה שהקשינו מנין המקור למ"ש אדה"ז "אם בא לביהכ"נ . . טוב לו", שלשון זה (טוב לו, ואינו חיוב) לא מצאנו בשאר הפוסקים - כי דברי אדה"ז מכוונים לגבי יו"ט שאז אין חיוב כ"כ כר"ח כנ"ל בארוכה. אבל הפוסקים (וכן אדה"ז בסקל"א) דיברו לגבי ר"ח ולכן כתבו בלשון דין וחיוב³⁷. אבל קצת קשה לבאר כן משום שהחק יעקב מביא דין זה גם בהלכות פסח, ומציין למ"א שבהל' ר"ח ומזה משמע שמדמה הדינים.

ו

וביאר מענה הרבי באופן אחר

והנה, גם מה שהוכח ממענה הרבי הנ"ל, שביו"ט אין לומר הלל בציבור קודם התפילה, הנה בעצם אפשר לפרש המענה הנ"ל באופן אחר קצת מהנ"ל: דאפ"ל ששאלת השואל הייתה האם בשביל האפשרות להאריך בתפילה כדאי לומר ההלל עם הציבור לפני התפילה - ואע"פ שיוצא דהוי שלא כסדר - והמענה הוא, שבקשר להענין האם לומר ההלל בציבור קודם התפילה (אע"פ שע"כ יחסר בסדר התפילה) - "הוראה מפורשת לא שמעתי", ואע"פ שהלכה מפורשת היא בשו"ע, כנ"ל, בכ"ז "לא שמעתי" האם חסידים היו מקפידים (בענין זה) יותר על סדר התפילה,

ובמילא (היות ו"לא שמעתי") כשאינ ברירה ונמצאים לפני התפילה והציבור קורא הלל (ואין מנין אחר) - צריך לקרוא עמהם, כמ"ש בשו"ע, אבל לכתחילה כדאי לנהוג כרבותינו נשיאנו שהיו מוותרים על ענין התפילה באריכות ומסדרים באופן כזה לגמור את התפילה עם הציבור, ואח"כ לקרוא ההלל עמהם, וע"כ להרויח ב' הענינים - גם הלל בציבור וגם להתפלל כסדר התפילה (וכנ"ל, שדוקא אז הוי "מצוה מן המובחר").

אך יתכן, שגם אם רבותינו נשיאנו הי' אוחזים לפני התפילה, והציבור קוראים הלל - היו אומרים עמהם (שתפילה כסדרה אינה דוחה הלל בציבור), רק שלא רצו להגיע למצב כזה שלא להתפלל שלא כסדר, ולכן "הסתדרו באופן

[37] בסקל"א כתב אדה"ז "צריך" ובסתפ"ט כתב "טוב לו".

כזה . . לגמור עמהם".

וא"כ הסיפור מרבותינו נשיאנו אינו ראי' מה לעשות במצב כזה שאוחז לפני התפילה, האם יקרא עמהם הלל או לא, אלא "עצה טובה" שלכתחילה כדאי לעשות השתדלות מיוחדת שלא להגיע למצב זה (שיאחז לפני התפילה) ולוותר על ענין התפילה באריכות, העיקר לא להגיע למצב שיצטרך לשנות מסדר התפילה שתיקנו לכתחילה.

ז

כיצד לנהוג למעשה

בגליון 'התקשרות'³⁸ מובא בשם הרבי שאין לומר הלל שלא כסדר התפילה, כי כשמתפלל ללא הלל אח"כ, יהא זה כמו "חלה ישנה בלתי אפויה היטב"³⁹.

והביאו עוד⁴⁰ בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ש(גם בר"ח) אומרים את הלל כסדר התפילה - ולא לפני - בציבור, היות ואמירתו על הסדר חשובה יותר מאמירתו בציבור, ע"כ. והמקור לזה הוא מכף החיים הנ"ל שמביא - לגבי דין אמירת הלל בר"ח בציבור קודם התפילה - בשם האר"י ז"ל שלא היתה דעתו

[38] חוברת קל"ז, ועוד.

[39] בספר 'הפסק בתפילה' עמ' 138 דן בשמועה זו ובשמועות נוספות, ומסיק שלמעשה אין להתבסס על שמועות, ויש לנהוג שבכל מקרה אם אוחז קודם התפילה והציבור אומר הלל, יאמר עימם יחד.

ושם מביא שמועה, שהיה ושאלו את את הרבי מה לעשות אם בפועל אוחזים קודם התפילה והציבור אומרים הלל, האם לומר יחד איתם, והרבי השיב שאכן כך יש לעשות. אלא שמוסיף שם בהערה, שמספר השמועה מסופק האם הרבי אמר זאת (לומר הלל בפועל עם הציבור). ולפי"ז כיצד נוכל להסתמך על שמועה זו.

[40] 'התקשרות' גליון ל"א.

[41] ובסדור רבינו הזקן עם ציונים עמ' תקל"ב מובא בשם הרב ישראל נעוולער ע"ה ששלל בתכלית את האפשרות לומר הלל קודם התפילה.

נוחה מאמירת דברים שלא כסדרן, ע"כ 41. וא"כ מוכח מכאן דגם לגבי אמירת הלל דר"ח שייך לומר שיש עדיפות לתפילה כסדרה מאמירתו בציבור קודם התפילה 42.

סיכום: צריכים לעשות השתדלות - גם (ובפרט) בראש חודש, לומר הלל יחד עם הציבור אחר שהתפלל שמונה עשרה, אבל אם אוחד לפני

[42] ואולי אפ"ל שבשביל לא לעבור בפירוש על דברי אדה"ז שסובר שצריך לומר ההלל קודם התפילה, לכן כדאי שלא יהיה נוכח בבית הכנסת בשעה שהציבור אומרים ההלל (ע"ד שמנהגנו בר"ח לומר בחשאי את ברכת ההלל (קודם הש"ץ), כדי לא לעבור בפירוש על דברי אדה"ז).

הברכה בימים שאין גומרין בהם את ההלל

שאלה: האם היחיד מברך על ההלל בימים שאין גומרים את ההלל, ואם כן כיצד יעשה זאת?

א

כותב הרבי ¹ בנוגע לברכת ההלל בימים שאין גומרים בהם את ההלל, וז"ל: בשאלתו בנוגע לברכת הלל, שב'היום יום' נדפס אחרת מאשר בסידור - הנה ידוע הכלל בענינים כגון דא שנוהגים כנוסח אחרון, ומובן זה ופשוט שהרי בעת עריכת 'היום יום' ידעו והתבוננו בהנכתב בסידור . . ובנוגע להנ"ל יעוין בשער הכולל שם, ובס' פסקי הסידור - להרב נאה - בתחילתו. עד כאן לשונו.

וצריך להבין מהי הסתירה (הנ"ל), דהנה ב'היום יום' ² כתב הרבי, וז"ל: "נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחילה וסוף, גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל".

ובסידור כתב (אדמו"ר הזקן), וז"ל: "בימים שאין גומרים בהם את ההלל יש לנהוג שהשליח-ציבור לבדו יברך בתחילה ובסוף, והקהל יענו אמן, ויצאו בברכתו".

ואם-כן אינו מובן מהי הסתירה בין מה שכתב הרבי ב'היום יום' לנכתב בסידור, דהרי ב'היום יום' מדבר אודות אדם שמתפלל ביחידות (לא בצבור) -

[1] שערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' נב מאג"ק חט"ז עמ' פ"ד.

[2] א' טבת.

האם יברך על ההלל; ובסידור כתב (אדמו"ר הזקן) כיצד ינהג הקהל והשליח-ציבור בימים שאין גומרים בהם את ההלל, ואינו מתייחס למקרה בו יחיד מתפלל (האם עליו לברך או לא), ומהי אם-כן הסתירה עליה כותב הרבי במכתב לעיל.

ובדוחק היה אפשר לבאר, שמזה שכתב אדמו"ר הזקן (בסידור) שהציבור לא יברכו על ההלל (ושהשליח-ציבור יוציא אותם ידי-חובה), ניתן לדייק שכל-שכן שהיחיד (המתפלל ביחידות) לא יברך על ההלל, שהרי בשולחן-ערוך³ פסק 'המחבר' שגם לשיטה הסוברת שגם כשמתפללים בציבור על כל אחד מהציבור לברך - אבל היחיד לא יברך. (וישנה דעה הסוברת שגם בציבור לא יברכו כלל - גם השליח צבור).

ואם-כן מדעה זו משמע, שאם נוהגים כמנהגנו שבזמן שמתפללים בצבור אין מברכים (הציבור), כל-שכן שיחיד לא יברך לעצמו. וזהו לא כהנכתב ב'היום יום' שעל היחיד לברך.

אלא שמהלשון במכתב הנ"ל משמע שהסתירה - בין הדברים - גלויה יותר (ואינה מדיוקים אלה), ואם כן דוחק לבאר כנ"ל.

ב

ולכן נראה לי שבזאת על-פי דברי שער-הכולל⁴, שבסידורים הישנים אחר דברי אדמו"ר הזקן היתה הוספה במאמר המוסגר, וז"ל: "(והיחיד אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף, כך שמעתי מפיו הק")". וזה ממש בסתירה למה שנכתב ב'היום יום'.

וזהו מה שמציין הרבי במכתב "יעוין בשער הכולל שם, ובס' פסקי הסידור - להרב נאה - בתחילתו", שבשער הכולל ובפסקי הסידור דנו האם יש להתייחס

[3] שו"ע סתכ"ב ס"ב.

[4] פל"ז סק"ה.

לסוגריים (הנ"ל) - בפסקי הסידור הסיק שיש לנהוג כפי הנכתב בסוגריים (שלא לברך ביחיד), מה-שאינ-כן בשער הכולל הסיק שאין להתייחס לזה, ויש לברך ביחיד (כהנכתב ב'היום יום').

והנה בנוגע למה שכתב אדמו"ר הזקן בסידור שבימים שאין גומרים את ההלל השליח-ציבור לבדו יברך, ויוציא את הקהל ידי-חובה, כתב בשער הכולל 5 שהמקור לפסק זה הוא ממה-שכתב אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך 6 - שהיה ראוי שהשליח-ציבור יוציא את הקהל ידי חובה משום 'ברוב עם', אבל משום שאין השליח-ציבור מכוון להוציא את הקהל ידי-חובה, ראוי שכל אחד יברך בלחש בשעה שהשליח-ציבור מברך, ולסיים את הברכה עוד קודם שהשליח-ציבור יסיים בקול, ולהספיק לענות אמן על ברכתו.

ולכן פסק אדמו"ר הזקן בסידור שבימים שגומרים את ההלל - על כל אחד לברך בעצמו (ולא לצאת ידי חובה מהשליח צבור) 7, אך בימים שאין גומרים - על השליח-ציבור לברך בקול ולהוציא את הקהל (כיון שיש דעות שגם בציבור אין מברכים).

אלא שעל פי זה צריך עיון מדוע אין מנהגינו בימים שגומרים את ההלל לברך לפני שהשליח-ציבור מסיים את הברכה, ולענות אמן על ברכתו, כפי שכתב אדמו"ר הזקן 8. ואולי מפני שלא כתב כן בסידור. ועדיין צריך-עיון 9.

[5] שם.

[6] סתרי"ט ס"ח (לגבי ברכת שהחיינו בליל יו"כ).

[7] ואולי זהו מה שכתב שם אדה"ז "וכן הדין בברכת הלל".

[8] בשולחן-ערוך שם.

[9] ואולי הטעם לכך הוא משום שאם יעשה כן נכנס לשאלה האם יכול לענות 'אמן' על

ברכת הש"ץ, שלכאורה נקרא שעושה הפסק בין ברכת ההלל לאמירתה. אלא שיש להעיר מהנהגת הרבי בברכת המגילה שהיה מברך יחד עם הש"ץ ועונה על ברכתו (משום שהיא ענינה על ברכת המגילה עצמה). ויל"ע.

ג

והנה ידועה שיחתו של הרבי ¹⁰ אשר מנהג החסידים "אריינכאפן" [=לחטוף] ולומר את הברכה בעצמם, בחשאי. ובפשטות הכוונה בזה לכלול גם את הימים שאין גומרים בהם את ההלל, ומתפללים בציבור - שכל אחד יברך לעצמו.

[ויש להסתפק כאן באופן אמירת הברכה: האם יש להתחיל בברכה עם השליח-ציבור ולסיים לפניו, ולענות אמן על ברכתו (כדברי אדמו"ר הזקן הנ"ל), ואולי ניתן לדייק זאת מלשון הרבי - "אריינכאפן" [=לחטוף], כלומר תוך-כדי ברכת השליח-ציבור, או לברך יחד עם השליח-ציבור ממש, או רק לאחריו (מצד הספק על אפשרות עניית 'אמן' לברכת השליח-ציבור באופן כזה), ובאם כן ניתן לפרש את הלשון "אריינכאפן" = להשיג עוד ברכה ותו-לא. וצריך-עיון ¹¹].

וניתן לומר שמנהג זה שכל אחד יברך בעצמו, נלמד (וכל-שכן) ממנהגהנו - שמברכים ביחיד, שהרי בשולחן-ערוך 'המחבר' ¹² מביא דעה שאין מברכים ביחיד, אך בציבור כן מברכים (הקהל), והרמ"א ¹³ כותב שמנהגנו שהיחיד גם מברך, אבל מכל-מקום עדיף להתפלל בציבור, כדי שיוכלו כולם לברך ללא חשש.

[10] שיחות-קודש תשמ"א ח"ד עמ' 322.

[11] ב'התקשרות' (גיליון שכז) כתבו כהאפשרות הראשונה, אלא שבגיליונות שלאחרי-זה לא כתבו כך, ונתנו שלושה אפשרויות (ככפנים), וכתבו שאין ראייה ממה-שכותב אדמו"ר הזקן (בשו"ע שם) לענין זה, אלא רק שמשם נלמד לעניין שכל-אחד מברך, אך לא לאופן הברכה. עיין שם. ובאריכות בסדור אדמו"ר הזקן עם ציונים והערות מילואים סכ"ד.

[12] שם.

[13] שם.

ומדבריו יוצא שיותר 'חלק' שכל אחד יברך בציבור (מאשר ביחיד), ואם למנהגנו שגם היחיד מברך, כל-שכן שבציבור יברכו. ועדיין צריך-עיון¹⁴.

סיכום: המתפלל ביחידות מברך על ההלל, ומנהג חסידים שגם בצבור בימים שאין גומרים את ההלל מברך כל אחד לעצמו, ויש לעיין כיצד יש לעשות זאת.

[14] כיון שעדיין אפשר לחלק, שדוקא יחיד יברך כיון שאחרת יפסיד הברכה, שאין לו ממי לשמוע, משא"כ בצבור לא יברך כל אחד כיון שיכול לצאת ידי חובה מהש"ץ (וחוששים לדעות שסוברות שאין מברכים כלל).

אמירת מזמור בקול קודם מוסף דר"ח

שאלה: האם השליח צבור צריך לומר מזמור בקול קודם הקדיש שלפני תפילת מוסף של ר"ח, או שניתן לאומרו בלחש?

כתב הרבי ¹, וזה-לשונו: "... בכל ראש חודש באותן בתי-כנסיות שנוהגים שיניחו תפילין דרבינו תם באמירת פרשת קריאת שמע לאחר הכנסת הספר-תורה, וכמובן וגם פשוט לפני תפילת המוסף, צריך לומר איזה מזמור לפני אמירת הקדיש, שאף שחליצת תפילין אפשר לומר שאינה הפסק, מה שאין כן הנחת תפילין וקריאת שמע". עד כאן לשונו.

ויש שכתבו שההפסק הוא מפני הדברים בטלים שמדברים אז ².

ויש לעיין (א) מהו המקור להנהגה זו (אמירת מזמור), וכן (ב) האם מזמור זה צריך להאמר על ידי השליח ציבור בקול רם - שהציבור ישמעו, או שניתן לאומרו בלחש.

דהנה כתב הרמ"א ³ וז"ל "נהגו בהרבה מקומות לברך חולה או לקבול בבית הכנסת שיעשו לו דין בין ישתבח ליוצר דכל זה מקרי מצוה, ולאחר כך כשחוזרים להתפלל יאמר השליח ציבור מקצת פסוקי דזמרה, ויאמר קדיש עליהם, כי לעולם אין אומרים קדיש בלא תהילה שלפניו". ע"כ.

וכן פסק המגן אברהם ⁴ שאם לא אמר פסוקים לא יאמר קדיש, שלעולם

[1] שערי הלכה ומנהג ח"ב עמ' נז מאג"ק ח"כ עמ' רפ"ג.

[2] ספה"מ ליקוט ח"ב עמ' שטז.

[3] שו"ע סנ"ד ס"ג.

[4] שם סק"ג.

לא תמצא קדיש בלא פסוקים שלפניו, וכן פסק אדמו"ר הזקן⁵ [ובהערות וצינונים לשו"ע אדה"ז ח"ב עמ' 68 מציין בקשר להלכה זו את מה שכתוב באגרת הנ"ל, וא"כ למד שזהו המקור למה שכתוב באגרת].

והנה כתב הט"ז⁶ שהטעם שאין לומר אשרי שקודם מנחה בלי מנין, הוא מצד שאין לעשות לכתחילה הפסק בין קדיש ובין מה שנאמר לפני כן.

אלא שהמ"א⁷ חולק על הט"ז וסובר שהטעם שאין לומר אשרי בלא מנין הוא משום שאם לא יאמרו אשרי במנין לא יוכלו לומר קדיש, כיון שאמירת הקדיש היא דוקא כאשר נתקדש ה' בעשרה, ואם לא יהיה מנין באשרי ובאו אחר כך עשרה, יאמרו מזמור אחד ואחריו יאמרו קדיש.

והנה בקצות השולחן⁸ פסק כהמג"א (ובבדה"ש⁹ כתב שלמרות שאדמו"ר הזקן בשולחן ערוך לא מביא את דעתו בענין, מכל מקום האחרונים¹⁰ פסקו כדעת המ"א), ומוסיף בבדה"ש¹¹ שאמירת המזמור או הג' פסוקים ע"י השליח ציבור, צריך להאמר בקול רם כדי שישמעו כל העשרה ויתקדש ה' בלימוד.

ובספר המנהגים עמ' 6 כתב "כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג - כשמתפלל לפני התיבה - לומר, הסיום דהברייתות דר' ישמעאל כו' י"ג מדות כו' בקול הנשמע (למנין מתפללים).. באם אומרים אחר הנ"ל קדיש דרבנן (ובהערות שם מציין למקורות הנ"ל).

וכן פסק בספר הליכות עולם¹² שיש לומר אשרי (של סליחות) במנין עשרה כדי שיוכל השליח ציבור לומר אחר זה חצי קדיש, ולכל הפחות שלושה

[5] שם ס"ד. [6] בסנ"ה סק"ג וסרל"ד סק"א.

[7] בסס"ט וסרל"ד סק"א.

[8] סט"ז ס"ב ועוד.

[9] שם סק"ו.

[10] משנה ברורה סנ"ה סק"ב ועוד.

[11] שם סק"ז וכן בסכ"ו ס"ז ועוד.

[12] סתקפ"א הכ"ד.

פסוקים האחרונים יאמרו במנין עשרה, ואם באו העשרה לאחרי אמירת אשרי, נכון שיאמרו העשרה ג' פסוקים, או שהשליח ציבור יאמר ג' פסוקים בקול רם שכל הציבור ישמעו, ואח"כ יאמר חצי קדיש.

ולפי זה יוצא שגם בר"ח שהשליח ציבור צריך לומר מזמור (לפחות ג' פסוקים) לפני הקדיש של מוסף, לכאורה הוא גם צריך לומר זאת בקול רם שהקהל ישמעו. ולכאורה יש לדייק זאת גם ממה שכתב בספר המאמרים ליקוט ב' וז"ל "היו אנחנו צריכים", וא"כ כותב בלשון רבים שלא רק השליח ציבור צריך לומר, אלא שכולם יאמרו זאת. או שהשליח ציבור יאמר בקול וכולם ישמעו.

אלא שהמשנה ברורה¹³ מדייק מלשון הרמ"א¹⁴ ממה שכתב ש"יאמר השליח ציבור מקצת פסוקי דזמרה", משמע שאפילו אם לא אמר רק הוא לבד הפסוקים - יכול לומר קדיש. ואם כן אין צריך שיאמר זאת בקול רם, דאם כן נקרא שכולם אומרים דהרי "שומע כעונה". אלא שבהמשך¹⁵ כתב שאפילו אם ב' וג' לומדים, אומרים קדיש כשיש שם עשרה, ועפ"י מה שכתב לעיל יכול לומר אפילו אחד. ולהעיר שכ"כ בביה"ל¹⁶ דלענין אמירת קדיש אין מעכב שילמדו דוקא בעשרה דאפילו אחד או שנים שלמדו יוכלו לאמר קדיש, רק שיהיו שם עשרה בבית הכנסת¹⁷.

סיכום: קודם הקדיש של תפילת מוסף דראש חודש יש לומר מזמור (על כל פנים ג' פסוקים) בקול, ואחר כך לומר קדיש.

[13] סנ"ד סק"ז.

[14] שם.

[15] סוסק"ט.

[16] סקנ"ה ד"ה ויקבע.

[17] וראה מה שכתב כל זה בשולח ערוך הקצר ובהערות שם. (ויש להעיר שאינו מציין שם

שע"פ דעת הקצוה"ש אמירת המזמור צריכה להיות בקול)

מקצת דיני ראש חודש

(ובפרט כשחל בשבת)

א) מנהגנו שכל אחד מברך בעצמו את ברכת ההלל בראש חודש גם כשמתפללים בציבור, וכן את הברכה שבסוף ההלל (ולא יוצאים ידי-חובה מהשליח ציבור), אך יש לברך בלחש¹.

ב) בראש חודש ישנם שני טעמים מדוע צריך לקרוא ההלל דווקא בציבור (1 משום אמירת "הודו" וכו' בציבור², 2 מצד הברכה שמברכים לפני אמירת ההלל³, וכמ"ש הרמ"א⁴ שמשום שישנה מחלוקת (לגבי ראש חודש) האם אפשר לברך על ההלל גם ביחיד או דווקא בציבור - לכן, אף על פי שנהגו לברך גם ביחיד, מכל מקום, יזהר אדם לקרותו בציבור ולצאת גם ידי חובה אותן הדעות⁵.

ג) קודם תפילת מוסף של ראש חודש שחל בחול, לפני אמירת הקדיש, צריך הש"ץ לומר איזה מזמור⁶. ולכאורה מזמור זה⁷ צריך להאמר בקול⁸.

[1] בשבת פרשת מסעי ר"ח מנ"א תשמ"א (שיחות קודש ח"ד עמוד 322) אמר הרבי ש"מנהג חסידים לחטוף גם את הברכה **בחשאי**" (וראה מה שדן בזה באריכות בסדור אדמו"ר הזקן עם ציונים והערות מילואים סכ"ד). ולכאורה כך הוא גם לגבי הברכה שבסוף ההלל שגם יש לאומרה בלחש.

[2] אדמו"ר הזקן סתפ"ח ס"ג (ואין בזה חילוק בין יו"ט לר"ח - משנה ברורה סתכ"ב סקי"ח).

[3] ראה בשיחת ש"פ קרח תשמ"ז (התוועדויות ח"ג עמ' 565) וז"ל: "מנהג ישראל שגם בראש-חודש מתאספים כמה וכמה מישראל יחדיו, כולל ובמיוחד מצד הענין דאמירת הלל בציבור, אשר נוסף לכך שעל ידי זה יוצאים מידי ספק בנוגע לאמירת הברכה, הרי מכיון שענינו הילול לה', אזי נוגע ביותר ענין הציבור "ברוב עם הדרת מלך".

[4] סי' תכ"ב ס"ב. [5] ולפי זה יוצא שדין זה הוא גם לפי מ"ש בסידור אדה"ז - שהש"ץ מוציא י"ח את הקהל, שהרי אם לא יאמר ההלל עם הציבור לפני התפילה אלא ביחיד לאחר שמו"ע, יצטרך לברך, כמ"ש בהיום-יום (א' טבת). והרי בזה כתב הרמ"א שאע"פ שכן המנהג שהיחיד מברך, עכ"ז צ"ל עם הציבור, לצאת יד"ח שאר הדעות. (וכ"ש לפי מ"ש 'בשיחות קודש' שם שמנהג חסידים כן לברך (גם בציבור), שיש עדיפות לברך עם הציבור).

ד) יש להוסיף בסעודה של היום תבשיל לכבוד ראש חודש⁹. ואם חל ר"ח בשבת ולא הוסיף בשבת, יכול להוסיף במוצאי שבת בסעודת 'מלוה מלכה'¹⁰.

ה) בברכת המזון של שבת ר"ח אומרים תחילה 'רצה' ואחר כך 'יעלה ויבוא', ואם אמר יעלה ויבוא קודם¹¹ ואחר כך רצה, יצא.

אם שכח לומר רצה וכן יעלה ויבוא ונזכר לפני שהתחיל ברכת 'הטוב והמטיב', יכלול את שניהם בברכה אחת (כפי שמופיע בסדור), ואם שכח רק 'רצה' או רק יעלה ויבוא יאמר רק את הברכה של הדבר ששכח. ואם נזכר אחרי שהתחיל הטוב והמטיב, אם שכח רק יעלה ויבוא לא יחזור, אבל אם שכח רצה יחזור לתחילת ברכת המזון ויאמר גם יעלה ויבוא, גם אם אמר זאת לפני כן¹².

ו) שכח לומר בתפילת מוסף של שבת ר"ח 'אתה יצרת', עד שלא סיים תפלתו חוזר ומתחיל אתה יצרת, ואם סיים תפלתו חוזר לראש התפילה, ואם אמר אתה יצרת אף על פי שחתם 'מקדש השבת' בלבד, יצא¹³.

[6] כיון שיש הפסק גדול בהנחת התפילין דרבינו תם ואמירת קריאת שמע (שערי הלכה ומנהג ח"ב עמוד נ"ז, ועמוד רכ"א - גם לגבי הפסק קודם תפילת מוסף דיוה"כ).

[7] לפחות ג' הפסוקים האחרונים.

[8] כמ"ש בקצות השולחן ס"ז סק"ז וסכ"ו ס"ז (לגבי אמירת קדיש אחר אמירת פסוקים). ספר המנהגים עמוד 6 (לגבי סיום הברייתות דר' ישמעאל ודאר"א אר"ח וסיום המשניות שלאחרי התפילה). הליכות עולם (הרב סלונים) סתקפ"א סכ"ד (לגבי סיום 'אשרי' של סליחות כשלא היה מניין). ולהעיר שממשנ"ב סנ"ד סק"ז וסק"ט וביה"ל סקנ"ה ד"ה ויקבע משמע שאין צריך לומר בקול.

[9] משנ"ב סתי"ט סק"ב. פסקי תשובות סרפ"ט אות ז'.

[10] משנ"ב בשער הציון סתי"ט סק"ה.

[11] שאמר כבר "ביום ראש החודש הזה", ואם עדיין לא אמר זאת, יעצור ויאמר קודם את 'רצה' (קצוה"ש דלקמן).

[12] שו"ע אדה"ז סקפ"ח סעיפים י"ג, י"ד. סדור אדה"ז ברהמ"ז. קצות השולחן סמ"ז סעיף ו'.

[13] לוח כולל חב"ד. יש שכתבו (פסקי תשובות סרס"ח אות ז' וסרפ"ו הערה 56 מתהלה לדוד סרס"ח ס"ו) שכל זמן שלא סיים תפלתו יכול לומר "ונעשה לפניך קורבנות חובתינו מוספי יום השבת וראש-חודש הזה". אלא שאין זה לכתחילה ועדיף לחזור לאתה יצרת (וזהו לא כמ"ש בסדורים החדשים שאפשר לומר כן לכתחילה, ומה שמציינים לשו"ע אדה"ז סרס"ח ס"ז אין הוכחה משם שזהו לכתחילה. ועצ"ע).

הסתכלות בלבנה

**שאלה: האם ישנה מניעה להסתכל בלבנה
שלא בשעת קידוש לבנה?**

כתב אדמו"ר הזקן¹: "ויביט בלבנה פעם א' קודם הברכה, וכשיתחיל לברך לא יראה בה כלל". וכן פסק המגן אברהם². ובמשנה ברורה³ הביא בזה ג' שיטות (שיש מתירים להסתכל כל זמן קידוש הלבנה, ויש המתירים רק בזמן הברכה, והשיטה הג' היא שיטת השל"ה הנ"ל), ושיטת המגן אברהם ואדמו"ר הזקן היא השיטה הכי מחמירה.

והנה בהשקפה ראשונה, היה אפשר לומר, שהטעם שלא יביט יותר בלבנה הוא, כדי שלא יראה כאילו מתפלל ללבנה. בדוגמת זה שאין לכרוע כשמדלג הג' דילוגים, שלא יהי' נראה ככורע ללבנה⁴.

וכן יש אומרים⁵, שמטעם זה מנערים הטלית קטן אחר קידוש לבנה, להראות שאין אנו עובדים לצבא השמיים, אלא רק לקיים מצוות ה', כמו שמקיימים מצוות ציצית. ולכן גם אומרים בסוף את תפילת "עלינו", ששם נאמר "ואנחנו כורעים ומשתחוים... לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא".

[1] סידור סדר קידוש הלבנה.

[2] סתכ"ו סק"ח - מהשל"ה.

[3] שם ס"ק י"ג.

[4] מג"א שם סק"ט ומ"ב שם סק"ד.

[5] טעמי המנהגים עמוד רד.

[ואולי זהו גם הטעם שאומרים קידוש לבנה לכיוון מזרח⁶, ולא לכיוון הלבנה שלא יראה שמתפללים אליה].

אבל כשמעיינים בשל"ה⁷ - שהוא המקור לפסק דינו של המגן אברהם, רואים שאיסור ההסתכלות בלבנה הוא איסור בפני עצמו, שאינו קשור דווקא לזמן קידוש הלבנה, כיוון שאת איסור ההסתכלות בלבנה, כתב השל"ה⁸ בהמשך למה שכתב שאין להסתכל בקשת⁹, אם כן יש להם אותו דין¹⁰.
וכן בספר יש נוחלים¹¹ כתב, שאין להסתכל בלבנה בדוגמת האזהרה שלא להסתכל בקשת, ורק כשרוצה לברך יראה אותה, ואחר כך יעלים עיניו ממנה.
וכן בספר חרדים¹² כתב, את איסור ההסתכלות בלבנה בהמשך לאיסור ההסתכלות בקשת.

והחילוק בין הסתכלות בלבנה - שאסורה, לראיה המותרת היא, שהסתכלות היא ראייה מכוונת וממושכת שמתבונן בדבר, מה שאין כן ראייה בעלמא דרך העברה - ומותרת¹³. אלא שלפי זה צריך לומר שמה שכתב אדמו"ר הזקן¹⁴ "לא יראה בה כלל", הפירוש ראייה ממושכת שענינה הסתכלות, ודוחק קצת.

[6] יסוד ושורש העבודה שער התשיעי פ"א ועוד.

[7] שער האותיות אות ק' סקי"ח.

[8] שם סקי"ח.

[9] וטעם איסור ההסתכלות הוא מפני התגלות אלוקית שמתגלה בדברים אלו (מהרש"א מסכת חגיגה דף ט"ז).

[10] ושם בסקל"ח כתב השל"ה שאפילו בשעת קידוש לבנה אין להסתכל בלבנה, אלא רק בתחילה לצורך הברכה. ודוחק לומר שהמג"א סובר כהשל"ה רק בנוגע לאיסור ההסתכלות בלבנה בשעת קידוש לבנה (מהטעם הנ"ל), ולא על מ"ש באיסור ההסתכלות בשאר זמנים.

[11] אות לו - שאליו מציין המג"א.

[12] פמ"ה ס"ה. הובא בפר"ח סתכ"ו סק"ב וכן בכף החיים שם אות ל"ד.

[13] לגבי הסתכלות על הכהנים בשעת נשיאת כפיים כתב אדה"ז (סקכ"ח סל"ו) "ולא אסרו אלא להסתכל, אבל ראי' בעלמא מותרת, אך נוהגים ליזהר". וראה בכ"ז בהרחבה בס' שמירת הגוף והנפש ח"ב סי' רלו וסי' רל"ז הערה ד'. שערי ישיבה ח"ג עמ' קמ"ד.

ויש להוסיף שאם מסתכל על ליקוי לבנה הדבר חמור יותר, כיוון שהוא סימן רע לישראל¹⁵, אלא שיש שכתבו¹⁶, שהסימן רע הוא רק כאשר הלבנה מתכסה לגמרי.

אלא שעל פי כל זה צריך עיון, כיצד עדי הראיה באו להעיד על מולד הלבנה, והרי שם צריכה להיות ראייה מדוקדקת.

וצריך לומר שלצורך מצווה מותר, ועל דרך זה שיש פוסקים (הנ"ל), שהקלו והתירו להסתכל בלבנה כל זמן משך קידוש לבנה, או על כל פנים בשעת הברכה וכו"ל. וכל שכן בנידון דידן שהראיה לצורך קידוש הלבנה היא הכרחית.

אלא שעדיין צריך עיון בכל זה, כיון שבסדר ברכת החמה על פי מנהג חב"ד¹⁷ גם נכתב שכ"שיתחיל לברך לא יראה בה כלל", ולגבי החמה לכאורה לא מצינו (בספרים הנ"ל) שיש איסור להסתכל בה¹⁸. ואולי לא נכתב על זה איסור כיון שבכל מקרה קשה להסתכל בחמה וכן ברכת החמה אינו דבר שכיח, ועדיין צריך עיון בזה למעשה¹⁹.

סיכום: על פי הפוסקים נמצא שיש איסור להסתכל בלבנה, גם שלא בשעת ברכתה.

[14] שם.

[15] גמ' סוכה כט ע"א.

[16] מקור חסד על ספר חסידים אות סו סק"ב.

[17] נדפס בלקו"ש חכ"ב עמוד 201.

[18] לאח"ז יצא לאור קונטרס ברכת החמה עם קיצור דיני ברכת החמה וראיתי שכך הקשה גם שם (עמוד פד הערה 13), ומיישב שע"כ צ"ל שיש טעם נוסף מדוע לא להביט בלבנה שלא יראה שמתפלל אליה (וכנ"ל), וטעם זה שייך גם בחמה, ודו"ק.

[19] לאח"ז ראיתי שבשו"ת אז נדברו (חי"ד סימן לא) כתב, שהגדר בעניין הסתכלות בלבנה הוא, כמו הדין לעניין ההסתכלות בקשת, ומ"מ כיון שאינו מפורש בשו"ע כמו לגבי קשת (שו"ע סרכ"ט ס"א), לכן אין להחמיר בזה בליקוי לבנה, ובפרט כשצריך ללמד לתלמידים (ע"כ). אלא שעדיין אפ"ל דמכיון שאדה"ז בסדור כן הביא הלכה זו שאין להביט בלבנה סתם, ע"כ יש להיזהר בכך, שלא יסתכל בה זמן ממושך. ועצ"ע.

מקצת דיני קידוש לבנה (שיש בהם משום חידוש)

(א) קידוש לבנה צריך לומר לכיוון ירושלים ¹.

(ב) קיום מצוות קידוש לבנה בהידור יש בה סגולה לאריכות ימים ולהצלת חיים ² ולנסיעות וכו' ³.

(ג) יש בה גם סגולה שלא יהיו כאבי שיניים ⁴, ונוהגים שאחרי אמירת "כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה", שמים היד על השיניים, וכן נהג הרבי. ויש מוספים לומר אז "ולא יהיה לי כאב שיניים לעולם" ⁵.

[1] דיני ומנהגי ראש-חודש עמ' פ"ח. מעשה מלך עמ' 156. אשי ישראל פרק מ' סכ"ט.

[2] באר היטב סתר"ב סק"ד. וראה תורת מנחם - התוועדויות תש"נ ח"ד עמ' 124.

[3] תורת מנחם, בשולי הגיליון שם.

[4] אג"ק ח"א עמ' ק"נ.

[5] בספר ליובאוויטש וחייליה (עמ' 30) כותב הר"ר רפאל נחמן הכהן ע"ה: בליובאוויטש היה ידוע לכל, שבעת קידוש לבנה, כשהרבי (אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) היה אומר: "כך לא יוכלו כל אויבי לנגוע בי לרעה" היה שם את ידיו הק' על השניים ואומר: "ולא יהי לי כאב שניים לעולם", וגם בעיני ראיתי ששם ידיו על השניים.

ובספר דיני ומנהגי ראש-חודש (עמ' צג) מספר שהרה"ח ר' פנחס אלטהוויז ע"ה נכנס פעם לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, והתאונן על כאבים בשניים, ושאלו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע האם נוגע בשיניו בקידוש לבנה, בעת אמירת "כשם שאני רוקד כו' כך לא יוכלו כו'", ואחר-כך

ד) דין ההפסק באמצע ברכת קידוש לבנה (עד סיום הברכה) הוא כמו דין ההפסק באמצע ברכות קריאת שמע - שמותר לענות אמן יהא וכו' וכן אמן של 'דאמירן בעלמא', אך אין לענות 'עליכם שלום'⁶, אלא שאם זה שאמר לו 'שלום עליכם' הוא אדם נכבד, מותר שיענה לו 'עליכם שלום', אבל דוקא אם כבר אמר המילים "וברוח פיו כל צבאיו", ואם ענה לו סמוך לחתימת הברכה יתחיל שוב מהמילים "שהם עתידים" וגו'⁷. ובשאר הקטעים אין לענות באמצע פסוק⁸.

ה) מה שכתוב בסדור "וינער שולי טלית קטן" הכוונה (בעיקר) לכנפות הטלית קטן⁹.

ו) לכתחילה אין לקדש הלבנה כשעומד תחת קורת גג, אבל חולה וכדומה יכול לקדש הלבנה מתוך ביתו, ועדיף לפתוח החלון¹⁰.

ז) אם הלבנה מכוסה בענן דק באופן שנראים לאורה רוב הדברים הרגילים להיראות לאורה בלי הסתר הענן (וזריחתה ניכרת ע"ג הקרקע), רשאי לברך עליה¹¹.

ח) אין להתחיל לומר הברכה אם משער שתתכסה בעננים באמצע ברכתו, ואם התחיל לברך והתכסתה מסיים הברכה¹².

סיפר זאת לרבי, וששמע על כך הרבי, נכנס לברר זאת אצל כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ומני אז כך נהג הרבי בעת קידוש לבנה.

ויש אומרים שהרבי גם אמר "ולא יהיה לי כאב שניים לעולם" (מעשה מלך עמ' 154).

[6] אשי ישראל פרק מ' סל"ג.

[7] קצות השולחן הערות למעשה עמ' ע"ה.

[8] אשי ישראל שם.

[9] ראה שער הכולל פל"ג ס"ב. ובמעשה מלך עמ' 157 כתב שהרכי ניער הציציות

(בקשרים), ואולי אפ"ל שע"כ התנערו גם הכנפות.

[10] רמ"א סתכ"ו ס"ד ונו"כ שם. שער הכולל פל"ג ס"ג.

[11] מגן אברהם סתכ"ו סק"א. ויש אומרים שמצוה מן המובחר לברך כשאורה צלול יותר

ואין ענן כלל (אשי ישראל פרק מ' ס"י).

[12] מגן אברהם סתכ"ו סק"א. שער הכולל פרק ל"ג סק"א.

ט) לכתחילה יש לקדש את הלבנה במוצאי שבת אם זה לפני י' בחודש, אבל אם זה אחר כך לא ימתין עד מוצאי שבת¹³, ובפרט במדינות שרגיל יותר שהשמים מכוסות בעננים, ובפרט בימות החורף, ובכל מקום לפי ענינו, ובמקום שיש שאלה וספק יעשו כהוראת רב מורה הוראה שעל אתר¹⁴, והרבי קידש הלבנה במוצאי שבת גם אם זה חל לאחר י' בחודש¹⁵.

י) על-פי קבלה אין לקדש את הלבנה לפני שעברו ז' ימים מהמולד¹⁶, ואין צריך שיהיו ז' ימים שלמים (אבל צריך שהששה ימים השלמים מעת המולד יסתיימו לפני שמתחיל ליל ז', אבל אם הם נכנסים ומסתיימים במהלך ליל ז', אין לקדש בלילה זה אלא יש להמתין למחרת)¹⁷.

יא) סוף זמן קידוש לבנה, לכתחילה הוא עד 14 יום 18 שעות ו20 דקות מזמן המולד¹⁸, ובדיעבד יש אומרים שאפשר להוסיף עוד 6 שעות (פחות 20 דקות = 15 יום מזמן המולד)¹⁹, ויש אומרים שאפשר להוסיף על זמן זה עוד 12 שעות²⁰.

[13] שו"ע סתכ"ו ס"ב.

[14] ספר השיחות תשנ"ב ח"א עמ' 68.

[15] מעשה מלך עמ' 156. דיני ומנהגי ראש-חודש עמ' פ"ג (ושם כתב שזה היה באופן של 'לסמוך על הנס').

[16] סידור אדה"ז.

[17] התקשרות גליון 454 וגליון 710. סדור אדה"ז עם הערות וביאורים עמ' שס.

[18] רמ"א סתכ"ו ס"ג.

[19] המחבר שם.

[20] חתם סופר או"ח סק"ב ומובא על גליון השו"ע שם. יש אומרים שאין נוהגים כשיטה זו (משנ"ב בבה"ל סתכ"ו ד"ה ולא ט"ז בכלל). ויש אומרים שלמנהגנו אפשר לסמוך על שיטה זו (הרב גינזבורג כתב לי שכך הורה הרב יעקב לנדא ז"ל, ובסדור אדה"ז עם הערות עמ' ש"ס מביא שפעם אמר הרבי "אני מסתמך על החתם סופר"), וכן אפשר לקדש בזמן זה בשם ומלכות בדרך לימוד מתוך הגמ' סנהדרין דף מב. (דיני ומנהגי ראש-חודש עמ' פ"ב. סדור אדה"ז עם הערות שם).

(יב) נשים פטורות ואינם נוהגות לקדש את הלבנה ²¹.

(יג) צריך להזהר ולהשתדל יותר בקידוש לבנה, בבגדים חשובים ונאים, ברחוב וברוב עם הדרת מלך ²², ולכן כל המניינים שמסיימים (בערך) באותו זמן, צריכים לקדש הלבנה במקום אחד כדי להוסיף יותר ב'ברוב עם' ²³.

(יד) קידוש לבנה צריך להיות מתוך כוונה מיוחדת למהר ולזרז ולפעול תיכף ומיד ביאת דוד מלכא משיחא, על ידי ההוספה בדרישה ובקשה על הגאולה, כסיום וחותם קידוש לבנה "ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אמן" ²⁴.

[21] שו"ע אדה"ז סק"ו ס"ב. מג"א תחילת סתכ"ו (שקשורות למיעוט הירח).

[22] הדין של 'ברוב עם' שייך גם ביותר מעשרה, כמ"ש אדה"ז (ס"צ ס"י) לגבי תפילה בבית הכנסת, ובמג"א (סתר"צ סקכ"ג ובמשנ"ב שם סקס"ב וסתרפ"ז סק"ז) לגבי מגילה, ובלקו"ש (ח"ז עמ' 306 וחי"ט עמ' 74) לגבי ברית מילה בשעה מאוחרת. ובהתוועדות ש"פ תבוא תשכ"ז אות ב' (נדפס מחדש לש"פ תצא תשע"ז) אומר הרבי "ברוב עם" הו"ע שאין בו הגבלה. . אלא תמיד ניתוסף בזה עוד יותר, ללא הגבלה".

וכן הוא בנדון דידן לגבי קידוש לבנה, וכפי שכתב המג"א (סתכ"ו סקי"ג) שאחד הטעמים שמקדשים במוצאי שבת הוא "מפני שהצבור מקובצים וברוב עם הדרת מלך".

[23] באשל אברהם (בוטשאטש) סתכ"ו ס"ב כתב "כל שיש מניין אין להמתין עוד שיתספו עוד אנשים כל שיש חשש רחוק על ידי המתניות, כי אכל בי עשרה שכינתא שריא והוא בגדר רוב עם והדרת מלך, ולהזדרז למצוה בכהאי גוונא הוא על צד היותר טוב". משמע מדבריו שאם אין כל חשש, ודאי שיש עדיפות לברוב עם יותר גדול.

[24] ספה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 68.

יוזם מבית חיינו

מחודשי תשרי תשל"ג, תשל"ד

מאת

הרה"ח אהרן יצחק ע"ה

לייכטר

הרה"ח הרה"ת אהרן יצחק ע"ה לייכטר נולד ביום כ"ט תשרי שנת תש"ח בעיר תל אביב, להוריו ר' חיים חנוך העניך ואמו מרת חנה נחמה (לבית ירוסלבסקי).

אביו היה מחשובי חסידי לעלוב ויחד עם זאת למד תורת חסידות חב"ד, ובעיקר היה בקי בליקוטי תורה ותניא של אדמו"ר הזקן.

כילד למד בחיידר החסידי בתל אביב. באמצעות דודו, ר' משה ירוסלבסקי, התוודע לקהילה החב"דית המקומית והיה מעורה בהם. בבחרותו למד בישיבות "קול תורה" ובהמשך בישיבת "מיר". עוד בהיותו בישיבה ב"מיר" בלט בכשרונותיו המצויינים, הן בתחום הלימודי והן בתחום האנושי. עזרתו לסביבה החלשה והנתמכת, הייתה מן הידועות.

התקרבותו הממשית לחב"ד הייתה בעקבות הצטרפותו לקבוצת בחורים שלמדה חסידות. בשנת תש"ל עבר לתומכי תמימים כפר חב"ד. לאחר שנתיים - בסוף שנת תשל"א - נסע ל-770 במסגרת שנת ה'קבוצה' ושם התקשר לרבי.

בשנת תשל"ג בא בקשרי השידוכין, ומיד לאחר נישואיו זכה להיות משלוחי הרבי לעיר הקודש צפת, שם נכנס ללמוד בכולל צמה צדק, בראשות הרב אריה לייב קפלן.

הרב לייכטר בלט בהתקשרותו האיתנה אל כ"ק אדמו"ר, ונהג מידי שנה לנסוע לחצרות קודשנו, גם כשהדבר היה כרוך בקשיים. כמו כן נודע בהקפדתו על תקנת הרמב"ם.

נפטר בפתאומיות בדמי ימיו (בגיל 47) ביום י"ט מנחם אב ה'תשנ"ד, וחבריו הקרובים קישרו זאת לכך שנפל ברוחו לאחר המאורע בג' תמוז תשנ"ד.

יהיה פרסום היומן לעילוי נשמתו. ת.ג.צ.ב.ה.

אד"ש לחדרו, ובשעה 1:30 בערך נכנס להתוועדות וקידש על היין.

בשיחה א' התחיל כ"ק אד"ש לדבר על ענין הפרשה ותחילתה, שמראה על מהות הפרשה כולה, ודיבר אודות ענין עבודת הבאת ביכורים מהמובחר שבמינים וכו', ושזה רק מי שיש לו קרקע משלו, ומשמעותה בעבודה. ואח"כ עוברים מזה לענין "לעברך בברית ה'" וכו' בפ' נצבים. והמשיך מענין זה בשיחה ב', בתוספת ביאור, והשייכות לקירוב הנוער, שזה ביכורים ודבר חדש והמובחר וכו', שכל אחד יתפאר בזה וכו'. וסיים את שני השיחות בפיסקא "לשנה הבאה בירושלים" וכו'.

אח"כ אמר מאמר בניגון של שיחה, ד"ה "כי תבא אל הארץ" וכו'.

בניגון "כי אנו עמך" שלפני המאמר, וגם בניגונים אח"כ נענע כ"ק אד"ש בראשו הרבה פעמים שישירו וירקדו יותר מהרגיל.

אח"כ אמר שיחה על ענין הרש"י בפרק כ"ו פסוק ה'. על א' מפירושו (מדוע לא מזכיר גם ענין עשיו ועוד), ואח"כ דיבר מהערת רלו"י שאין על הפרשה, ודיבר מפ' חיי שרה ז' מלכים דתוהו וכו'.

ואח"כ עבר לדבר מענין הגזירה האיומה ד'מיהו יהודי' (תבטל במהרה), ודיבר שוב על הטענות ומענות שזה ענין

היומן המתפרסם כאן לראשונה

מאת סב החתן, נכתב בעת שהותו ב770 בהיותו בחור, מחודש תשרי תשל"ג, וכן יומן מחלק מחודש תשרי תשל"ד (עד חג הסוכות). משהותו בחצרות קודשנו כאברך עם זוגתו (רינה תחי').

יש לציין, יומן זה כתוב (לפי ערך שנים אלו) בפירוט רב, הן בתיאור המאורעות בחצרות קודשנו, והנהגות כ"ק אדמו"ר בפרט, והן בכתובת השיחות, ואף ישנם כמה-וכמה עניינים וביטויים שלא נכנסו ב'שיחות קודש'(!).

אך ראוי להדגיש כי, כפי שכותב בעל היומן בעצמו כמה פעמים, שאין לסמוך במדויק על הדברים, וכן על סדר אמירתם.

תשרי תשל"ג

יום ש"ק, פ' תבא, ט"ז אלול ה'תשל"ב

השבת לא ציפו להתוועדות, ואף מהמזכירות הודיעו ביום שישי שלא תהי'. אולם בש"ק מיד אחר התפילה הלך כ"ק

ודיבר בחריפות נגד רב וראש ישיבה שעושים רעש בעולם, שזה פוליטיק ולא יעזור וכו', ושאל איפה כתוב שמותר להצביע נגד הלכה, אפי' שלא יעזור ואומרים שזה ענין הצלה ופרנסה, ועוד וד"ל.

וביקש כמה פעמים לפרסם ענין התענית, ואם יבוא ויגיד מישהו שלא צריך לצום, ויש לו היתר-הוראה ועוד, גם לרבנים שגזרו יש היתר-הוראה לא פחות חשוב משלו, ועוד דיבורים מענין זה (הכל כתבתי בקיצור).

ואח"כ עבר לתרץ ענין הרש"י (שלא מביא עשיו שמדבר מענין הבריחה בשונה מהביכורים, ועוד הסברים רבים בארוכה), ודיבר גם ענין מיינה של תורה וכו'. והמשיך להסבר בהערות רלו"י.

ונתן משקה לאחד מאנגלי, באמצע ההתוועדות אחרי שיחה ב' הורה לרב א.ש. לזין מאגוה"ר לומר לחיים. וכמו כן כשרקד במקומו ונענע בראשו לבעל תשובה אחד שרקד במקומו שיוסיף וכו', וגם לומר לחיים כמה פעמים, ונענע אליו בראשו וכו', זה הי' אחרי שיחה ב' כמדומני.

אחרי ההתוועדות שאל מי מארגן המלוה מלכה ומסרו שר' מ.ד. איננו כאן, ושאל מי שליחו וקראו לגבאי ויזל ב. וקיבל. והתחיל כ"ק אד"ש הניגון "אימת" בקול צרוד. ההתוועדות נגמרה בשעה 4:30 לערך.

של פוליטיקה וכו', והזכיר ענין "לא יהי' לך אלוקים" שגם טענו שזה פוליטיקה נגד מצרים וכו' (והוסיף שלא יגידו שהוא אומר סתם כך כדי ליפות הדרשה אלא זהו מדרש): שלא יהי' לך לכבודו נתכוון עד שהגיע לכבד וכו'.

ודיבר בעיקר מענין התענית ציבור שגזרו בארה"ק על הגזירה האיומה, ועוד גזירות איומות שמתפלא על שהיצה"ר עוד לא מצא תירוץ וטענה שזה פוליטיקה וכו', ואמר שמקווה שכמו שמכריחים את המקבלים פרנסה לאמר היפך ההלכה, יכריחום הפעם לצום וכו', על אף הטענות דמוקרטיה וכו', ואמר שבעיקר מפני סיבה זו עשה הפארבריינגען, כדי לא לסמוך על הרגע האחרון בשבת הבאה (התענית נקבע ליום א' דסליחות), ומקוה שיפרסמו הענין. ושהפעם זה לא רבנים מחו"ל וכו', אלא עשו זאת רק רבנים מארה"ק, ועד עכשיו לא הסיתו את המערך להתנפל על הרבנים בענין זה וכו'.

וכן דיבר על אותם שעושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס, ומסיתים רבנים וכו', לפרסם שזה הצלה והישג, והשווה להצלת הרגל בלי הראש, ואמר שאף שניחא לאדם שיהי' לו כלי מזכוכית לבנה (קריסטל) לפעם א' וישבר, אבל לא כלי חרס ועוד יותר כלי של רע... וכו'.

מהאוהל והתפללו מנחה, בשעה 9:10 לערך נכנס כ"ק אד"ש למעריב.

בשעה 9:30 נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות, והורה לנגן ניגון לפני מאמר, ואמר מאמר ד"ה "אני לדודי" (המשך כנראה לר"ח ושבת), המדבר בעבודה דחודש אלול ור"ה, ומיוסד על דברי ומאמרי רבותינו נשיאנו מהבעש"ט (השמטה מהרה"מ לבסוף).

אח"כ אמר שיחה על ענין חודש אלול וחשבון הנפש, ושח"י אלול נותן חיות בעבודה דאלול, וחשבון הנפש יום לחודש המתחיל ביום זה, ובקדשים הלילה הולך אחר היום, באריכות ההסבר.

אח"כ דיבר שיחה ב' מענין שמירת בריאות הגוף, ופסק הרמב"ם שזה ענין עיקרי, ויותר ממצווה סתם, היות הישראל בריא ושלם מעבודת ה' היא, וגם פס"ד אדמוה"ז בזה, אעפ"כ שהיות שהרבנים הגיעו למסקנה שמוכרחים לעשות תענית ציבור ביום א' דסליחות וכו', והכל עפ"י הלכה הנ"ל, וכמובן בגדרים של חלושי הגוף הפודים תעניתם, או עכ"פ חצי יום. ולא ישמעו מאותם טועים ומטעים, שאף שהם עצמם יודעים האמת, אלא מפני סיבות שונות ומשונות רוצים לבלבל וכו', ואמר שגם הם בכלל יהודים, ושייכים לענין "נצבים כולכם לעברכם בברית" וכו'. רק שאינם יכולים לשמש בבחינת "ראשיכם

- תם ונשלם שנה א' לביאתי ל-770 -

יום א', י"ז אלול

היום באו הילדים מהקעמפ. וכ"ק אד"ש ירד לתפילת מנחה למטה בשעה 4:45 לערך.

אשרי שרו בניגון (אנעים זמירות הרגיל), ואחרי שכ"ק אד"ש סיים הסתובב אליהם וחיכה בסבלנות. אחרי מנחה שרו עלינו לשבח, ולבסוף עוצו עצה, אח"כ דיבר מדריך דברי פרידה וכו', ואמר שנתנו הילדים מתנה לכ"ק אד"ש לשנת השבעים - 35 אלף משניות בע"פ, ואז ניגנו הילדים אבוא בגבורות. וכ"ק אד"ש הסתובב אליהם ומחא בידיו הק' זמן מה, ואח"כ הלך לחדרו כשבדרך עושה בידיו לילדים שישירו.

יום ב', יום הבהיר ח"י אלול

היום נסע כ"ק אד"ש אל האוהל. בשעה 5:00 לערך הודיע לג. שיהי' מסתמא התוועדות ושיכינו השולחנות וכו' ויהיה בערך 9:30 ויודיעו לכולם. היום בשעה 7:50 בערך מלאה שנה תמימה בדיוק לבואי כאן ולראייתי לראשונה את פני הוד כ"ק אד"ש. בשעה 8:15 לערך חזר כ"ק אד"ש

בזמן הזה צדקה במגבית, יתנו הפעם כפול ופי שלוש, ובזכות זה ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה, ויזכו לראות נחת רוח מעצמם, ומהבעלת בית ובניהם, ובמהרה מבני בניהם, והצלחה בכל טוב בבניי חיי ומזוני רוויחי. ודיבר עוד מענין הזה.

אח"כ הורה לנגן ניגון אבינו מלכינו, ואמר שיש השמטה מהמאמר, והוסיף מהרב המגיד, והורה שינגנו ניגון של שמחת תורה, והתחילו ניגון ההקפות, והי ניכר שלא היה שבע-רצון, ואחר זמן מה שניגנו אמר, שאמנם זה ניגון יפה אבל הי רוצה הניגון של אביו, והתחילו לנגן, ורקד על כסאו בכל כוחו זמן מה, ובירך ברכה אחרונה, ואח"כ קם ממקומו, ועשה גם בידיו להמשיך הניגון.

בשעה 11:00 בערך נגמרה ההתועדות.

יום ה', כ"א אלול

היום נסע כ"ק אד"ש אל האוהל, וחזר בערך בשעה 8:10, נכנס למנחה עם הזיידנע, וכבר התכוונו להתועדות אך כנראה הי הדבר מפני האיחור בזמן.

יום ש"ק, פ' ניצבים-וילך, כ"ג אלול

השבת אמר כ"ק אד"ש קדיש בכל

שבטיכם", אלא רק בדרגות למטה מזה, בשונה מגוי אפי' מחסידות אומות העולם, שאמנם הוא מחסידי, אבל אוה"ע, אך ישראל אעפ"י שחטא וכו', רק שאינם יכולים להיות ראשיכם ומנהיגים, מפני שמנהיג צריך להיות אחד שלמד באמת ומקיים תו"מ, ובעד הלכה, ולא שמגן על המסיתים ומטעים, שאומרים הישג דתי, וקידוה"ש וכו', באריכות.

ואמר המשל, שלרפאות יכול רק מי שלמד חכמת הרפואה, ולא מישהו אחר, יהי מי שיהי, אפי' פרופ' גדול ומהנדס וכו', ואילו בענין הלכה עושים מה שרוצים, והם עצמם יודעים האמת, רק מפני סיבות שונות ומשונות נוהגים כך, ואמר שמקווה שלא יפרשו מהציבור, ולא יתפעלו מהבלבולים וכו', ויקיימו התומ"צ כפי שיודעים הרבנים באר"י ובחול"ל.

אח"כ דיבר שיחה בהמשך להמדובר בהמאמר, בהוספה דג' קווין תורה עבודה וגמ"ח. שעבודה ענינו מלמטלמ"ע, ואילו תורה וגמ"ח ענינם מלמעלמ"ט, ודיבר בעיקר בההוספה דג' קווין, ובפרט בענין צדקה שכולל הכל. ר' זירא יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, ותורה ענין הסיפור מהצ"צ וגמ"ח לפני התפילה ונתגלה אליו אדמוה"ז ותירץ הקושיות.

ואמר שכל אלו שנתנו בשנה שעברה

מענין דרגות בני"י "אחין בנין בוכרין וקדושים", באריכות.

אח"כ אמר התירוצים על הרש"י, שבתחילה היו הסדר של ברכות, והקשה שוב על זה, כפי שיבאר לקמן, ואח"כ עבר שוב להערת רלו"י, והעביר באריכות ענין הדרגות וכו', ולבסוף עבר לדבר בקיצור על ענין התענית ציבור, שלא להתפעל מאלה שמסיבות שונות ומשונות נותנים טעמים שונים ומשונים, ולא להתחשב בזה כלל, ולפרסם הענין וכו', ואח"כ אמר שוב שהיות שיש כאלה שלא יודעים מהענין הנ"ל, לפרסם היום כשהולכים בבתי כנסיות וכו', וכל הטענות שהם פחות אפי' מענין שטות, שאף בשטות כמו בחלום לא שייך ענין פילא בקופא דמחטא, וכאן מדובר בפחות מזה, ומקווה שכולם לא יתפעלו ויקיימו הת"צ באריכות.

ועבר להמשך ההסבר בביאור רש"י, שכבר ביאר קודם כל הענינים, והסביר ההבדל בין 'אם' ל'תנאי', ש'אם' זה הברכה לאחר קיום המעשה, ותנאי זה לאחר הברכה, ומבקש שיקיימו דבריו, באריכות. לאחר השיחה קרא להרב מ.מ. וביקשו הבקבוק יין שלו, ונתן לידי, ואמר שיקח כוס, כנראה כדי להשאיר יין עבורו, אחר שמילא גביעו לגמרי, ובשעת מעשה נפל הבקבוק מידי הק', והגביהו, ושפך לכוסו,

התפילות, הקדישים והמשניות כרגיל במקרים אלה, וכמו כן אמר קדיש בתהילים אחר כל ספר.

בשעה 1:30 נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות, והתחיל בשיחה א' מענין פותחין בברכה, ודיבר אודות שבת מברכים תשרי, שהקב"ה מברך לישראל, ובכח זה מברכים ישראל כל הי"א חודשים, כמימרת אדמוה"ז (שהשבוע בח"י אלול יום ההולדת שלו), בשם הרה"מ, משמו של הבעש"ט (שגם היה יום ההולדת שלו בח"י אלול), ודיבר בזה באריכות.

אח"כ בשיחה ב' המשיך לדבר בענין זה, ובענין ניצבים ועומדים בדין, ראשיכם שבטיכם וכו', כולם לעברך בברית ה' אלוקיך, בין הבתרים, חומר מזה ומזה, עד שהופך בתריך שני בתרים מדבר אחד וכו', באריכות, וסיים השיחות בברכה לשנה טובה ומתוקה וכו' באריכות.

אמר מאמר בניגון שיחה ד"ה אתם נצבים וכו'.

אח"כ הקושיא על רש"י, כדרכו בזמן האחרון או הסברת רש"י וכו', על קפיטל ל' פסוק א' "והי' כי יבואו עליך הברכה" וכו', והקשה שלכאורה מדובר כל הזמן מהעדר הברכה, וזה לכאורה ישבור אותם, ואזי "ושבת עד ה'" וכו', ומדוע כתוב הברכה ועוד קודם וכו', באריכות, ועוד קושיות. ועבר לענין הערת רלו"י על פ' וירא (כמדומני)

יום א', א' דסליחות, ת"צ לביטול הגזירה האיומי של מיהו יהודי

כ"ק אד"ש נכנס בשעה 10:00 לערך
לאמירת אבינו מלכינו, והורה כרגיל
בת"צ לנגן אבינו מלכינו, ואח"כ קריה"ת
ויחל, במשך כל הזמן, עד לסיום התפילה
והתהילים אמר כ"ק אד"ש תהילים.

אח"כ אמרו הקפיטלך שנקבעו, כשר'
לג. מכריז הקפיטלך (גם כ"ק אד"ש הי'
הפתק של אגוה"ר בידיו בסטנדר), אחר
המשניות ותקיעת שופר יצא חזרה לחדרו.
לפני כן, שאל את לג. מתי יהי מנחה
וענה בשעה 2:00 וג"כ הכריז בקול.

בשעה 2:00 ירד כ"ק אד"ש למטה
לביהכ"נ לתפילה, והסדר הי' כרגיל בת"צ,
ועלה למפטיר, וניגנו בא"מ וכו', כרגיל.

למעריב, אמר כ"ק אד"ש קדיש כמנהגו
ביום כ"ה אלול.

יום ב', כ"ה אלול

אחר סליחות נכנס מיד כ"ק אד"ש
לזאל לקריה"ת (7:30 בערך), ואמר הקדיש
שלאח"ז, ואח"כ נשאר עד סוף התפילה,
ואמר הקדישים, כרגיל ביום כזה.
בשעה 11:30 נסע כ"ק אד"ש אל האוהל,

ואח"כ קרא לדודי ר' משה ז. ירוסלבסקי,
ונתן לו הבקבוק, ואמר שזה לחנוכת הבית
של האש"ל לאורחים.

אח"כ שתה הכוס, כמעט עד הסוף,
והתחיל בניגון אביו לש"ת, ורקד על כסאו
זמן מה, בסיום בירך ברכה אחרונה, וקרא
לר' מ.ד. ממלוה מלכה, ונתן לו את גביעו,
והורה לו שישתה מזה, ושתה כמעט כולו,
וגם מהצלחת, והחזיר הכוס, ואמר כ"ק
אד"ש המילים מישקל שקלת ואהב יהבית?
(כמדומני כך הלשון, וביאר שנותן לו ולא
ע"מ שיחזיר), וחזר למקומו ר' מ.ד. ושאל
כ"ק אד"ש באם נשאר יין בכוס, ונשאר
מעט, ואמר שיגש ויתן לו עוד יין, ושתה
הכל, ומזג לו כ"ק אד"ש, ונתן לו ג"כ בקבוק
יין.

התפללו מנחה, בשעה 4:45 לערך
נגמרה ההתוועדות.

אחרי מנחה התחיל כ"ק הניגון של אביו
נ"ע לש"ת.

מוצש"ק, א' דסליחות, כ"ד אלול

בשעה 1:00 לערך נכנס כ"ק אד"ש
לאמירת סליחות, שארכו עד שעה 1:40
בערך.

בסיום, שלא כרגיל הלך כ"ק אד"ש מיד
לחדרו, בלי שיצווה לנגן רחמנא דעני וכו'.

וחזר בשעה 8:15 בערך.

לג. הודיע שלא תהי' התוועדות, לפני מנחה אמר כ"ק אד"ש סיום המשניות וקדיש, וגם אחרי התפילה, כרגיל ביום כזה.

מעריב בשעה 9:00 בערך.

יום ג', כ"ו אלול

היום היה שיחה לנשים. הרבי ירד בשעה 8:10, והשיחה נמשכה עד שעה 8:30 בערך.

דיבר מענין הקביעות השנה, יום א' בשבת וגם שנת שמיטה, שענינה שביתת מלאכה, וברוחניות התעלות בלימוד וכו', וענין ראש כל השנה המחי' כל האברים, והשנה היא שבת, וענין האישה לקבל השבת בכניסתה, ע"י הדלקת נרות, דהיינו העלאת אור בבית, ודיבר בעיקר מענין תפקיד זה של האשה והבת על משך כל השנה כולה, וסיים לבסוף בברכה שתהי' כוח"ט ושנה של אור רב וכו' (לא דיבר מענין מיהו יהודי כלל), ושלא להתפעל מהרחוב של היום וכו', באריכות.

כ"ק אד"ש נשאר לקבל ליחידות את הנשים (בתחילה הי' ספק בדבר).

היחידות נגמרה בשעה 12:30 בערך, ואח"כ התפללו מעריב.

יום ה', כ"ח אלול

היום בבוקר אחרי סליחות נודע שבלילה בשעה 9:30 תהי' התוועדות.

אתמול הגיעו שני ראשי יהדות גרוזי', ולפני מנחה קרא להם כ"ק אד"ש ליחידות, וברכם בשנה טובה וכוח"ט, ואמר שיה"ר שלא יצטרכו לשלוח יותר ויזות לרוסי'.

אחרי מנחה הודיעו שההתוועדות תהיה בשעה 9:00.

אחרי השעה 8:30 התפללו מעריב, ובשעה 9:00 נכנס כ"ק אד"ש, והתחיל לדבר (לא אמר לחיים), מענין הכנסת אורחים, וקירוב הלבבות, וחשיבותה על משלוח מנות, ושמעלתה יותר מקבלת פני השכינה. ואמר כ"ק אד"ש שאורחים רבים ובפרט עולים חדשים, עפ"י השכל היו צריכים להיות בימים אלה בביתם, עם משפחתם וכו'. ואח"כ סיים בברכה הכולל כל הענינים כוח"ט לשנה טובה ומתוקה וענו אמן.

אח"כ הי' שקט, ואמר כ"ק אד"ש שינגנו ניגון, התחילו ניגון שמח וכ"ק אד"ש רקד על כסאו. ואמר שהי' צריך לקבל כל אחד, ולדבר עמו פנים בפנים ביחידות וכו'.

בשיחה ב' המשיך כ"ק אד"ש בענין הכנסת אורחים, ביתר ביאור, וקישר עם

שאר הענינים שדובר.

אח"כ התחילו ניגון, ואז שתי כ"ק אד"ש בפעם הראשונה לחיים. וכ"ק אד"ש שאל לעולים החדשים איפה הילדים (בתחילה שאל לר' ל.ג.), והי' ילד אחד במקום, ועלה לבימה, ואמר לחיים, וכ"ק אד"ש עשה בידי הק' שירקד, וכמו כן רקד על כסאו ג"כ, והורה לקהל לרקד.

הורה לנגן ניגון לפני מאמר, ואמר המאמר ד"ה "יו"ט א' של ר"ה שחל להיות בשבת" וכו'. כמדומני על המשך רס"ו, ובסיום הזכיר את דבר הצ"צ שהיום (כ"ט אלול) יום ההולדת שלו.

אח"כ דיבר שיחה בהמשך להמאמר, ובעיקר על ענין ר"ה השתא שחל גם בשבת, וגם שמיטה וענינו על כל השנה, ודיבר ההבדל בין שבת לשמיטה, בכמה ענינים, ושמיטה ענינה ביטול האדם והבהמה בשווה. ודיבר מענין פרזבול, שצריך לפרסם דעת אדמוה"ז, שיש לעשות פרזבול בסוף שישיית לפני ר"ה וכו', שהפירוש ער"ה אחרי התרת נדרים, מפני עצה טובה שלא ילווה אחר הפרזבול ויהי' משמט וכו'. והורה לפרסם לאלו שלא שמעו מזה, אעפ"י שכאן כבר שמעו בפעם הקודמת.

בשיחה הבאה דיבר באריכות מענין ההבדל בין שמיטה לשבת במלאכות

חרישה זריעה וכו', באריכות כנ"ל.

בין השיחות ניגנו ניגונים שמחים, וכ"ק רקד על כסאו והורה לקהל לרקד. אח"כ אמר מהראוי להיות שישנם עולים חדשים שינגנו הניגון שהובא משם לא מזמן, והתחיל אחד (ב.ז.) לנגן "או ווע דיימע" וכו', וכ"ק רקד בכל כח על כסאו. אח"כ דיבר עוד שיחה מענין הנ"ל, ואודות החזרת השטחים, שלאף אחד אין כח לזה, שהרי לכל אחד מישראל יש ד' אמות בארץ ישראל וכמו שמצינו לענין פרזבול.

בסיום בירך כ"ק אד"ש ברכה אחרונה, והתחיל לנגן כי בשמחה תצאו וכו'.

יום ו', כ"ט אלול, ער"ה ה'תשל"ג

בשעה 7:00 בבוקר נכנס כ"ק אד"ש לסליחות, עד שעה 8:00 בערך, אח"כ נכנס לחדרו ונסע למקווה, בשעה 9:30 בערך ירד בטלית ותפילין לתפילה.

אחרי התפילה ואמירת תהילים ומשניות הי' מנין להתרת נדרים, וכ"ק אד"ש אמר לפניהם ההתרת נדרים, ובסיום אמר פרזבול, ואמר הנוסח. וסיים בברכת "א גוט יאר כח"ט (לשנה טובה ומתוקה?) ויהי' שלשנה הבאה נקיים מצוות שביעית בארה"ק".

5) חבילות גדולות), ואחרי המפטיר סדרם על הבימה ונפל בטליתו עליהם כסדר דשנה שעברה כמדומני.

בשעת אמירת הפסוקים מן המיצר, בעיקר בסוף, הורגש קול בכי, ובפסוק עלה ה' בתרועה הפסיק באמצע מחמת הבכי, ואח"כ נפל שוב על הפני"ים ובכה בכי רב שנשמע בכל הביה"כ זמן מה. אח"כ אמר הברכות והסדר כבשנה שעברה (עבר הכל חלק) וכן אח"כ התפילה כרגיל.

בשעה 5:30 התפללו מנחה למעלה, כשלפני זה שרו א"מ, וכך בשעת האמירה. אחר התפילה הלך ישר כ"ק אד"ש לתשליך וחזר לחדרו.

בשעה 7:00 לערך נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות. נטל ידיו וטבל בדבש. אח"כ שפך קצת מלח על המפה איפה שמונחת החתיכת חלה. שאל לחכמים מגרוזי' באם נטלו ידיים, וגם את בן אחד מהם, ושאל עוד יהודי אחד שעמד על הבימה וכשענה שכן נתן לו חתיכת חלה. כן נתן לעוד כמה אנשים.

ר' ש.ל. ניגש וביקשו ברכה ונתן לו יין וגם חתיכת חלה, וכן להרב ד.ב.ר. שביקשו ברכה.

אח"כ אמר שיחה א' בענין ר"ה, וענין ההבדל בין שאר יו"ט שני לר"ה שהוא יומא אריכתא וההבדל בהלכה, ועוד מענין יום א'

אח"כ עמד כ"ק אד"ש בפתח חדרו, ועברו, וכולם ניגשו למסור לידו הק' הפ"ג, בהמשך נכנסו זקני אנ"ש (לא ראיתי בשעת מעשה), ומסרו פ"ג כללי, ואמר כ"ק אד"ש ברכה. ונסע אח"כ לאוהל. הרבי חזר לפני השקיעה.

ר"ה ה'תשל"ג

בליל ר"ה נכנס כ"ק אד"ש כרגיל לפני מעריב, ואמרו תהילים כרבע שעה (אולי יותר), ואח"כ התפללו קבלת שבת ומעריב. לפני קבלת שבת הורה כ"ק אד"ש לנגן אבינו מלכינו, וכן בכל התפילות כסדר הרגיל.

למפטיר עלה כ"ק אד"ש כשפניו מאד רציניות, ובשעת ההפטרה בכה בכי רב, בעיקר בענין הדיבורים של עלי הכהן לחנה למה תשתכרי וכו' ותשובתה, וכן בברכות לאח"ז.

תפילת מוסף עמד כ"ק אד"ש ארוך בהרבה מהרגיל. בשעה 3:15 לערך נגמרה התפילה.

מנחה של יום א' התפללו למטה וכ"ק אד"ש עלה לשלישי.

יום ב' כסדר הרגיל.

לאמירת קדיש שאחרי קרה"ת לקח כ"ק אד"ש עם השופרות והחבילות פנ"ים

החכמים שינגנו איזה ניגון שלהם, והתחילו לנגן ניגון ספרדי, והורה כ"ק אד"ש שיגשו אליהם שאר הגרוזינים, ונגשו כמעט כולם וניגנו ביחד כמה מניגונים, והיו בו גם תשבחות לכ"ק אד"ש.

כ"ק פנה אליהם כל הזמן והסתכל לכיוון שלהם, וקרא להחזן טלישבסקי (הצעיר) שיעלה על הבמה וניגש. אחר הניגונים מזג כ"ק אד"ש משקה להחכם יעקב ונתן לו אח"כ הבקבוק, וכן לחכם רפאל ולשאר השרים, ואח"כ ניגשו עוד כמה מהגרוזינים וביקשו לחיים ונתן להם כ"ק אד"ש.

אח"כ דיבר כ"ק אד"ש מהענין הידוע [מיהו יהודי], שאין הזמן בר"ה לדבר אודות זה ושאינו תפיסת מקום בשכל וכו', ואמר שלכן ידברו מהצד הטוב שבזה וגם זה בדרך זמר, והתחיל לנגן אתה בחרתנו וקם ממקומו ורקד על מקומו זמן רב הרבה יותר מהרגיל במקרים דומים, ועשה בידי שירקדו וכו'.

אח"כ הורה לנגן א"מ. ומזג כוסו ואחז הכוס בידו הק' ואמר ברכה ארוכה לגאולה פרטית וכללית וכו' ושתה כל הכוס, ומזג שוב לברהמ"ז והתחיל להתכונן לברהמ"ז. ולפני המים אחרונים הורה לנגן ניגון אדמוה"ז (בלי ניגון הכנה מקודם) ונגנו נייע זריצע כלאפצי. אח"כ בירך כ"ק אד"ש ברהמ"ז ומעריב והבדלה כסדר הרגיל.

שחל להיות בשבת והחידוש ביום ב' שאז תוקעים בשופר, וביאור לעולם ב' ימים המובא בליקוטי תורה וכו'.
ועוד הרבה ענינים, שיחה ארוכה ביותר.

אח"כ הורה לנגן הניגונים של הנשיאים והתחילו ניגון הג' תנועות. אח"כ התרומם ר' י.כ. כדי לשמוע את הניגון הלאה והתחיל 2-3 ניגונים שלא נראה לכ"ק אד"ש, אח"כ חיך כ"ק אד"ש והתחיל בעצמו הניגון א-לי אתה ואודך (ככה יושב כ"ק אד"ש בדביקות בשעת הניגונים), ורקד על כסאו והורה לשיר יותר חזק וכו'.

אח"כ שרו הקאפלייע של אדמו"ר האמצעי וימין ה' רוממה מהצ"צ, ואדמו"ר מוהר"ש, ניגון אדמו"ר מוהרש"ב, והבינוני, ואח"כ הורה לשיר אתה בחרתנו, ובשעת מעשה התחיל לכרוך המטפחת על ידו (כבשעת מאמר), וכשגמרו לשיר התחיל פתאום כ"ק אד"ש המאמר ד"ה זה היום תחילת מעשיך, והקהל לא הי' מוכן והי' רעש וכולם קמו ונדחפו, והמאמר אמר בשקט יחסית.

אחרי המאמר, דיבר כ"ק אד"ש מענין היהודים הנמצאים מאחורי מסך הברזל ואלו שיצאו וכו' ואמר שאין מחיצה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. ושמהנכון שינגנו ניגון שהיו רגילים לנגן שם ופנה אל

סליחות, א"מ וקריה"ת. בשעה 9:15 ירד כ"ק אד"ש למטה למנחה ועלה למפטיר.

יום ג', ד' תשרי

היום התחיל כ"ק אד"ש לקבל על יחידות.

יום ד', אור לו' תשרי

בשעה 9:30 נכנס נכנס כ"ק אד"ש לתפילת מעריב. סדר התפילות כרגיל.

ביום ה' ו' תשרי בבוקר לפני התפילה נסע כ"ק אד"ש למקווה ונסע אחרי התפילה. בשעה 1:00 לערך נסע על האוהל שלא כנהוג בימים כאלה בזמן האחרון (ימי התוועדות).

אחרי התפילה הודיע כ"ק אד"ש שהתוועדות תהי' בשעה 9:00 (ולא ב9:30 כרגיל). בשעה 7:25 בערך ירד כ"ק אד"ש לתפילת מנחה (כ20 ד' אחרי השקיעה) ובשעה 8:30 מעריב למעלה.

בשעה 9:00 נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות, והתחיל מיד בשיחה על ענין עשרת ימי תשובה לפי ספרי הקבלה בשם הרמ"ב והר"י ומהותם וענין גילו ברעדה וכו' באריכות, וסיים השיחה בברכה פרזות תשב ירושלים והדמיון לימי חול המועד וכו'.

ברכה א' אמר כ"ק אד"ש בשקט שלא כרגיל, ובסיום ברהמ"ז אמר שהיום הי' כאן חידוש שלא אמר הברכה הא' בקול רם, מפני שמה שבד"כ אומרים בקול הוא כדי לצאת, והיות שכאן לא יוצאים וכו' לכן אמר בשקט (כך נדמה לי הי' הלשון).

בכוס של ברכה שרו כל הזמן ניגונים, וחכם רפאל שר הרבה מניגונים, וכ"ק אד"ש עשה כל הזמן תנועות בידיו.

ילד אחד שר 'אחד מי יודע', וכ"ק אד"ש עשה כל הזמן תנועות בידיו, גם ביקש מהר' ב.צ. שמטוב שישיר הניגון מייא ארמי אדמורא וכו' ובכלל הי' כל הזמן בשמחה כמו במוצאי ש"ת.

באמצע ביקש כ"ק אד"ש שישירו אתם שלום, ושאל באם משיח בן רפאל נמצא ולא נמצא, ושר תלישבסקי, ועוד ניגונים ספרדיים.

בשעה 9:45 לערך נגמרה ההתוועדות, ובשעה 11:15 נגמר הכוס של ברכה, ובסיום התחיל כ"ק אד"ש לנגן כי בשמחה תצאו. כל זה בקיצור וטיפה מן הים ממש ממה שעבר כאן בר"ה ה'תשל"ג וג"כ לא מדויק כלל וכלל.

יום צום גדליהו ה'תשל"ג

בשעה 10:00 נכנס כ"ק אד"ש לאמירת

מן האור דוחה כ"ש, עד שלא ישאר חושך כלל כמעט לבד מכמה אנשים פחותים ביותר וכו', ודיבר באריכות מענין זה.

אח"כ אמר מאמר קצר בניגון שיחה ד"ה שובה הוי' עד וכו' (?), ואח"כ דיבר עוד שיחה קצרה מענין העולים החדשים וביקש שישירו ניגון רוסי, והתחיל אחד מהיושבים אחד מי יודע. אח"כ לקח כ"ק אד"ש הסידור לברך ברכה אחרונה, וניגש הרב חודקוב ואמר דבר מה, ואחרי כן בירך כ"ק אד"ש ברכה אחרונה, והזכיר הענין של קרן חנה שהעירו לו ע"ד זה, וקיסר ענין התשובה בצדקה וכו' והורה לחלק המעטפות והפתקים. ופתאום התחיל כ"ק אד"ש לנגן הושיעה את עמך עד הסוף, ולבסוף שרו כולם יחד (לא זוכר הסדר בדיוק אבל כמדומני שכן).

בסוף המגבית התחילו כמה מהסובבים לנגן נייע זריצע כלאפצי, ונענע כ"ק אד"ש בראשו שינגנו וכו'. בכלל הי' ההתוועדות קצרה ביותר, ורצינות ניכרה ע"פ כ"ק אד"ש כל הזמן, וכמעט שלא חיין כלל וכו' כדרך הרגיל.

בשעה 11:00 לערך בירך כבר ברכה אחרונה, ובשעה 11:25 נגמרה ההתוועדות וכ"ק אד"ש קם ממקומו והלך לחדרו. כל זה בקיצור ממש מההתוועדות ולא מדוייק ומסודר כ"כ.

בשיחה ב' המשיך אודות הנ"ל, והצד השווה בב' ענינים עם יומא דהילולא שהוא יום התבודדות, וכלשון חסידי פולין "תיקון", דהיינו עלי' שלא בערך וכו' והיינו גילו ברעדה. וחזר על מימרת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בקשר לאמירת תחנון ביארצייט, שאין יום יותר ראוי לפעול הענינים שבתחנון, מיום זה וכו', באריכות. אח"כ אמר הסיום על מסכת שביעית הג' ענינים ודרגותיהם שבלוה ומלוה גר וקנין מעות, ובשלושתם דעת חכמים נוחה הימנו והביאור והשייכות לענין רוצח בלימוד דְבַר הרוצח, דבר השמיטה וכו' והקישור עם ירושלמי. (מאמר ששניהם מסכתות כדברי הגמרא בין מסכת למסכת)

בשיחה הג' המשיך הענין ולבסוף קישר בענין פנימיות התורה ענין הדיבור ומלכות וכו' דְבַר, דעינינו ר"ה בנין המלכות ע"י דיבור וכו' באריכות.

אח"כ דיבר מענין דבר, דהיינו דבר הוי' זו הלכה וכו' ודיבר בענין הנורא [מיהו יהודי'] שאין המקום להזכירו בעשיית, והציע היות שכעת הזמן ששומעים בכל מקום, וקיים ענין של כותב ספרים ומשאלים, ומקצת האור דוחה הרבה מן החושך וכ"ש הרבה מן האור, ע"כ מציע שיקימו ספריות ציבוריות בכל מקום ששייך ושיהי' פתוח כל יום או כמה פעמים בשבוע, ויהי' הרבה

והסתובב חזרה ליוניון.

יום ש"ק, פ' האזינו, שבת שובה

בשבת בשעה 1:30 נכנס כ"ק אד"ש

להתוועדות.

בשיחה א' דיבר אודות שבת שובה. שבת תשובה - וענין השם ותוכן השבת, וענין התיקון על כל השנה.

אח"כ דיבר מענין הקשר עם יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת וכו'.

בשיחה ב' המשיך בענין הנ"ל, והוסיף ג"כ מענין הקביעות דשמיטה, ואח"כ דיבר בענין הקביעות השנה - ח' תשרי שהוא יום התחלת חנוכת ביהמ"ק בימי שלמה, שהי' שבעה, ושבעה רצופים, ואז ג"כ אכלו ושתו ביוה"כ וכו', וההוראה בזה שהשמחה היתה כזאת שאפי' כשהלכו לביתם מביהמ"ק אכלו ושתו, משא"כ בשאר השנים וכו', ובאריכות.

ניגנו אנעים זמירות. ואח"כ התחיל כ"ק אד"ש לדבר שצריך בַּוְאֲרֵינֵין (לדאוג), שאין הכוונה בההוראות שמותר לאכול ביוה"כ וכו', דאפי' בזמן ביהמ"ק הי' זה רק אז, ולא בשנים שלאח"ז, אף שהיו אז הרבה ענינים, ואפי' קרבנות ציבור מקריבים רק מה שצריך וכו', והי' ניכר שרוצה מזה לעבור למאמר בניגון שיחה, ואמר המילה "שובה" כמדומני ופתאום התחיל לומר

בליל ש"ק אחרי התפילה, הודיע כ"ק אד"ש ע"י הרב חודקוב שיעלה לבקר האורחים באש"ל ופרצת (במוצאי ר"ה בכוס של ברכה הזמין דודי את כ"ק אד"ש לבקר, וצחק אד"ש מאד ולא ענה), ואמנם כמה זמן אחרי כן עלה כ"ק אד"ש למעלה, ועבר לכל ארכו עד הסוף ושאל מה יש שם (בחלק האחרון), וענו ששם אוכלות הנשים, ושאל באם יש מקום לכולם, וענו שכן, ואח"כ התחיל כ"ק אד"ש לחזור, ואמר ברכה גוט שבת א גוט יאר, א שבת'דיקע יאר, ויהי' שנה של מנוחה תענוג ושלווה (?), ולבסוף יצא וראה הבחורים שרצו בצד הפרוזודור של הברזים, ושאל מה יש שם, וענה ל.ג. ששם יש כניסה שני' למטבח, והלך כ"ק אד"ש לאורך הפרוזודור עד המטבח, וחזר ולפני המדרגות נעצר, ושאל איפה הבעל הבית, וקראו לר' מ.י. ועד שניגש ארך זמן, ואמר כ"ק אד"ש באם אינו יכול לבוא אז אני אלך אליו, ובנתיים ניגש, ואמר לו אד"ש א גרוסיע ישר כח ולשנה הבאה בירושלים. ואח"כ חזר לחדרו.

כשהלך אח"כ כ"ק אד"ש לביתו הלך שלא כרגיל, דרך קינגסטון ועבר ליד ופרצת לאט, והסתכל על החלונות, והאזין לשירה,

מהמשקה שקיבל אח"כ, וכמו-כן קרא לר' זלמן גפני ונתן לו ג"כ משקה.

אח"כ התחיל כ"ק אד"ש לדבר כדי צו בווארנען ענין המשקה, שאף שהוא דבר המאוס, מ"מ כמו בענין 'ארכא', שיש להסיר הבשר כדי לראות וכו', אותו הדבר בנה"ב וכו', באריכות, כמבואר בשיחות וכו', רק שצריך להיות מועט המחזיק את המרובה. ואל יחשוב מישהו מדוע הוא לא מקבל, היות שכאן נתנו רק לאלו שצריכים לחלק כעת או בסמוך, משא"כ האורחים הנוסעים למקומם אי"ה יקבלו וכו'.

אח"כ סיים התירוצים על הרש"י, וההסבר שאין זה מדת פורענות וכו', ששם מדובר מנפילה בחרב וכאן לו עוד, וכמו כן השלים מספר קושיות ששאלו על הסיום דמס' שביעית בו' תשרי.

אח"כ דיבר מהערת רלו"י על ענין ההסתלקות, והזכיר ענין שישי בתשרי דשבת מיני' מתברכין ועוד.

ההתוועדות נגמרה אחרי השעה 5:00. כל מה שכתבתי זה רק בקיצור ולא מסודר ולא מדוייק כלל וכלל.

יום א', ערב יוה"כ

היום בשעה 7:00 בבוקר לערך יצא כ"ק אד"ש עם התרנגול אחרי כפרות, למסרו

הניגון הרגיל של מאמר, וכל הקהל התחיל לקום ולא הי' מוכן כלל. והתחיל המאמר שובה ישראל וכו'.

אח"כ דיבר מהרש"י דהיינו אי-ביאור רש"י. העינים בפ' האזינו פרק ל"ב פסוק ל'. "איכה יסוף אחד אלף" וכו', והקשה כמה קושיות, והעיקר מפ' בחוקותי ששם הלשון "ורדפו מכם חמשה מאה", דהיינו אחד על עשרים, וכאן לא כך, וגם אפי' לפי ההסבר דרבים העוסקים בתורה, כאן אין עוסקים בתורה, והסכום הרבה יותר גדול, שתי רבבה, ובכלל "מרובה מידה טובה" וכו', ואח"כ דיבר מהערת רלו"י, מהסתלקות ב' שמעון, והחילוק עם האחרים.

אח"כ דיבר מענין הנורא דמיהו יהודי, והסיכום, שצריך להיות רק גיור כהלכה, ובכלל בלי הלכה זה כלל לא גיור וכו'...

אח"כ דיבר מענין ההכנסת אורחים, וגודל הנחת רוח שמזה. שיחה קצרה, ולבסוף אמר שיה"ר שלשנה הבאה יהיו כולם אורחים בירושלים, בעלי' לרגל, ומי שיזכה יהי' בעה"ב ויכניס אחרים וכו'.

לבסוף קרא לדודיר' מ.ז.י. ונתן לו בקבוק משקה לחלקו במלוה מלכה, וכמו כן קרא לר' מ.פ.ב. ונתן לו משקה עבור האורחים, ואח"כ קרא לר' ד.ר. ונתן לו משקה לחלקו (כנראה) להנוסעים ביוה"כ, וגם לחלק אצל האורחים (לא יודע באם מהמשקה הזה או

מאוד בקטע של "מה לך נרדם" וכו', ודברי יונה למלחים וכו'.

הי דוחק גדול מאוד לקראת ה"מארש", ונדחפו עד כ"ק אד"ש, ואף נאלצו להפסיק תפילת החזן מפני הדוחק.

ב'אבינו מלכנו' האחרון הורה הרבי להאריך בשירה שלא כרגיל, וכמו כן ב'כי אנו עמך' וכו'.

בסיום, בשעה 7:35 בערך עלה כ"ק אד"ש על הכסא, והתחילו במארש. אכן הי' זה מחזה מרהיב, ואמת מה נהדר מראה כהן גדול כו'.

התפללו מעריב כרגיל. אחרי הבדלה סימן כ"ק אד"ש בידיו הק', וכל הקהל צעק בקול רם 'גוט יו"ט'.

בימים שלישי ורביעי, י"א וי"ב תשרי -

הי' יחידות

יום ה', י"ג תשרי

היום בצהריים נודע שיהי' התוועדות בשעה 9:00 בלילה.

בצהריים נסע כ"ק אד"ש אל האוהל.

בשעה 7:30 בערך חזר כ"ק אד"ש מהאוהל ונכנס למנחה.

בשעה 9:00 בערך נכנס כ"ק אד"ש

להתוועדות והתחיל מיד בשיחה על ענין י"ג תשרי, ובקישור שבלילה זה בין י"ג לערב

לשוחט שעמד בסוכה קצת ליד הכניסה.

בשעה 8:40 בערך נכנס כ"ק אד"ש לשחרית אחרי המקווה.

אחרי התפילה חילק כ"ק אד"ש לעקח לכל העולם.

בשעה 3:15 בערך נכנס כ"ק אד"ש למנחה, ואחרי מנחה עלה על השלחן לאמר הברכה לכל הקהל.

השנה שמו מיקרופון רגיש ביותר על החלון ליד ארון הקודש, כדי שהברכה תוכל להשמע דרך הרמקול, ולא יצטרכו כל כך להדחק, ובתוך כך ג"כ עשו שידור חי לכל ארה"ב וקנדה, לשמיעת הברכה.

ליל ויוה"כ

לפני כל נדרי נדחקו כל הבחורים בזאל למעלה כדי לשמוע ברכת כ"ק אד"ש לתמימים. הי' דוחק רב ולא הי' הרקונדישן [=מזגן] ורק בנס לא היו התעלפויות. 100 דקות לפני השקיעה נכנס כ"ק אד"ש לברכה לבוש בקיטל, וכמו בשנה שעברה כיסה את פניו בטליתו ואמר "יברכך" וכו'. ואח"כ אמר הברכה (כפי שכבר הועתקה). ומיד אחרי זה בשקיעה נכנס הרבי לכל נדרי.

ביוה"כ התפילות היו כרגיל, ובמנחה עלה כ"ק אד"ש למפטיר יונה, ובכה הרבה

הענין דע' פרים, וישנו שלום אצל ישראל וכו'. דיבר בקיצור מפני שנמצאים בזמן שמחנתו אך דיבר בחריפות וכו'.

ההתוועדות היתה קצרה ונגמרה בשעה 10:45 לערך.

ערב חג הסוכות

היום חילק כ"ק אד"ש הדסים וד' מינים לנציגי האורחים מכל מקום, וכמ"כ נכנסו אנשי כפ"ח למסור האתרוג ואמר להם ברכה .

חג הסוכות

ביום ב' דחה"ס, התאחר כ"ק אד"ש ביותר מהרגיל וקהל רב חיכה לברכת הד' מינים. לבסוף החל ר' ל.ג. ללכת לכיוון בית כ"ק אד"ש - אך כנראה שלא הספיק להגיע עד לשם, מפני שמיד פשטה הידיעה שכ"ק אד"ש מגיע (הי' חשש שקינן בלב על זה, ומי יודע האם נזכה לד' מינים. אך ב"ה נתבדינו).

משהו מיוחד כבר לא הי' בחג הסוכות. ביום א' דחוח"מ הי' כינוס צא"ח. ביום ד' בערב נערכה (כנראה לפי הוראת כ"ק אד"ש, שהורה אחרי מנחה שכולם ישתתפו

סוכות, ובהמימרא כ'שלא יכולים ללכת מלמטה הולכים מלמעלה, ואני (מהר"ש) אומר שצריך מלכתחילה למעלה' ודיבר בזה באריכות. ודיבר ע"כ שבקדשים הלילה הולך אחר היום, ואודות ההכנה לסוכות חג האסיף וכו'.

בשיחה ב' דיבר בענין לימוד התורה שהוא הנתינת כח ללכתחילה אריבער, שאינם מקבלים טומאה וההוספה וכו' ובפרט בימים אלו, ואין בהם חילוק בזמן הזה ובזמן הבית בא"י ובחול"ל וכו' באריכות. ניגנו את ניגון אדמו"ר מוהר"ש אינס צייוי וכו'. אח"כ התחיל מיד כ"ק אד"ש במאמר ד"ה ולקחתם לכם וגו' (בלי ניגון הכנה מקודם) המבאר ענין הד' מינים איחודם ומעלתם וכו'.

בשיחה הבאה דיבר כ"ק אד"ש בענין חג הסוכות וע' פרים כו', והטובה שיש לאומות העולם מזה, שאילו ידעו היו מקיפים ביהמ"ק ולא נותנים לנגוע בו, אך כל זה כשגויים מבחוץ וישראל מבפנים ולא ח"ו שאוה"ע יכנסו לפנים. ודיבר על הענין הנורא של מיהו יהודי והניסיון שמנסים לרמות עצמם ואומרים שהם עוסקים בהצלת כל העולם 3 וחצי בליון גויים וכו', בשעה שמסכנים את קיום עם ישראל, כי הדרך היחידה שיהי' שלום בין ישראל לעמים וכו' הוא רק כשגויים מבחוץ וישראל מבפנים, ואז קיים

רב ביותר "אווע דיימע" וכו'. במשך ההקפה היה נראה שכ"ק אד"ש מחכה, ומחא בידיו הק' מעט ולאט עד שהגיע הד"ר, וכמו"כ הבחין כ"ק אד"ש בנער אחד [כנראה מן העולים] ושלחו לשם, ורק אח"כ התחיל כ"ק אד"ש למחות בידיו ולרקוד בכל כוחו. ההקפה ארכה זמן רב יותר מהרגיל.

ההקפות נגמרו בשעה 12:00 בערך. אין צורך להאריך בתיאור גודל השמחה וכו', וגם את הסדר הנהוג כאן כתבתי בשנה שעברה. לאחר ההקפות עשה כ"ק אד"ש בידיו ואמר בקול גוט יו"ט, והכל ענו אחריו.

יום ש"ע - התפילות כרגיל.

בליל ש"ת הלכנו שוב לבהכ"נ לשמח, וחזרנו משם ל707 להתוועדות של כ"ק אד"ש. אני חזרתי באמצע שיחה א', אך תיארו לי מה שהי' מקודם: אחרי שכ"ק אד"ש נכנס (בשעה 8:30 בערך) - הורה לטלישבסקי להכריז שכל אחד יעשה קידוש לעצמו, ומי שלא יכול יוציא אותו אחר שיעשה בקול רם. הנ"ל כדרכו הכריז שלא כראוי, ולבסוף הכריז פתאום כ"ק אד"ש "שא שְׁטִילֶר" בניגון המקובל, ואמר ש"מכריזים בשם הרב טלישבסקי שבש"ת צריך כל אחד לעשות לעצמו קידוש כפי

בזה) מסיבת קבלת פנים לחכמים מגרוזי'. כמו כן הי' כאן ח"כ א. שאקי שנכנס ליחידות בשעה 10:15 בערך עד שעה 12:15, ואח"כ נכנס לסוכה ודיבר מעט, וכמעט שלא סיפר כלום מהיחידות. אח"כ רקדו עמו עד שיצא כ"ק אד"ש לביתו ועשה תנועה בידו לשלום ועודד לרקוד. שאר סדרי התפילות בחג ובחווה"מ וכן בהו"ר הי' כרגיל.

ימי שמיני-עצרת ושמחת-תורה

השנה הי' חג ש"ע וש"ת בשמחה רבה ומופלגה. אין אפשרות לתאר הכל בכתב, ואכתוב רק בקיצור טיפה מן הים מן הגילויים וכו'.

בליל ש"ע לפני אתה הראת, התחיל כ"ק בניגון אתה בחרתנו (שלא כרגיל בניגון ר' לויק וד"ל).

כ"ק אד"ש נכנס להקפות בשעה 8:30 בערך. בשעת ההקפות הי' בשמחה גדולה והורה כל הזמן לרקוד, ואף הורה בידיו לאנשים פרטיים לילדים ונערים לרקוד. בהקפה ה' כיבדו את העולים חדשים וניגשו כמעט כולם. לפני ההקפה הסתובב אליהם כ"ק אד"ש, ומיד שאל על אחד האם הוא וילדיו נמצאים (ד"ר מאנ"ש), וחיפשו אותם זמן רב. בינתיים החלה ההקפה, כאשר כל פעם נוספו אחרים ורקדו זמן

אחרונה ואח"כ יצאו כולם כדי שיוכלו לסדר השולחנות, ויוכלו לערוך ההקפות בלב שמח. וכ"ק אד"ש צחק, והוסיף שיכריז שיהיה גם ב"פריילכע פיס", והכריז בשם כ"ק אד"ש הנ"ל.

בשעה 11:30 לערך נגמרה ההתועדות, כאשר לפני כן, בשיחה האחרונה, הודה כ"ק אד"ש לכל השלוחים שהלכו לשמח (זמן קצר אחרי שחזרו האחרונים ממש), והוסיף שיה"ר שלשנה הבאה ילכו אלה ששמחים וישמחו אחרים, טופח על מנת להטפיה, ויאמרו כעת לחיים, ויצטרפו אליהם אלה שלא הלכו מסיבות שונות והוסיף אד"ש: ואני הקטן בתוכם...

בשעה 12:00 לערך נכנס כ"ק אד"ש להקפות. והתחיל כ"ק אד"ש בניגון אביו. מכרו הפסוקים וכיבדו פעם א' את כ"ק אד"ש ואח"כ פסוקים ראשון ואחרון. באו מהקונסולי' וקנו פסוקים וכיבדו את כ"ק אד"ש, ובין ה"אתה הראת" התחיל כ"ק אד"ש לנגן ועודד שישיירו בחוזק. (כמה קנו פסוקים לזכות ביטול הגזירה דמיהו יהודי). לבסוף נתן כ"ק אד"ש רשות, ומכרו הפסוק ופרצת וכיבדו מישהו בזה.

אח"כ התחיל כ"ק אד"ש בהקפות, והלך להקפה א' וז', והסדר והניגונים כרגיל, כשבזמן שאר ההקפות עומד כ"ק אד"ש לפניו לקהל, ומראה בידיו כל פעם לכל מיני

השיחה הידועה, רק כיון שיש מי שאינו יכול מפני טעמים שונים, אזי אחד יעשה קידוש בקול רם ויוציא אותם י"ח, ונתן לאחד מזונות לעשות קידוש. הי' רעש, וכ"ק אד"ש הכריז "שֵׁא שְׁטֵיילֶר" (יש לי ספק באם הכריז כ"ק אד"ש בשני הפעמים הנ"ל או רק באחד משני הפעמים).

אח"כ הורה כ"ק אד"ש לנגן אתה בחרתנו והורה לרקד. ואז דיבר כ"ק אד"ש שיחה בענין ליל ש"ת שזהו גמרה של תורה, ומעלתו שמקשר בין שני העיניים דש"ע וש"ת וכולל המעלות שבשניהם בתוספת, כידוע מש"כ בתניא וכו'. עוד דיבר בענין 'נשים וטף למה באים ליתן שכר למביאייהם' שהכוונה לטף בידיעות ג"כ וכו'.

בשיחה הב' דיבר שוב בענין ש"ת, ובעיקר ליל ש"ת, והמעלות שבזה. ושיחה נוספת בעיניים הנ"ל, ודיבר עוד שיחה (לא זוכר התוכן באופן מסודר לכן לא אכתוב), ובכלל הי' ההתועדות בקו השמחה ביותר, וכ"ק אד"ש רקד הרבה בכסאו, והורה לרקוד.

במהלך ההתועדות ראה אחד למטה עומד עם מעיל, והורה לו להוריד המעיל, גם הורה להרבה אנשים לומר לחיים, והראה בידיו שיאמרו על כוסות גדולים.

בסיום הורה כ"ק אד"ש לטלישבסקי להכריז הסדר, והכריז שיברכו ברכה

שלוש "שא - שְׁטִילָר" ועשה בידו וכולם ענו אחריו.

הכריזו שכל אלה שלא הי' להם עלי' יעלו בעליה זו (חמישי, כל הנערים), והורה בידיו להרבה מהאברכים וכו' שילכו ג"כ, וניגש אחד ושאל מה יעשה זה שנוהג רק יום אחד (בן א"י) וענה כ"ק אד"ש שילך ויצא בברכה של מישוהו אחר. וכך נגשו כל האורחים ובירכו בעלי' זו.

מוסף וכו'. בשעה 3:00 בערך נגמרה התפילה, כ"ק אד"ש כמנהגו בכל יו"ט הכריז בקול רם גוט יו"ט כמה פעמים.

בערך בשעה 5:30 חזר כ"ק אד"ש מביתו והבחורים רקדו בזאל, וניגש כ"ק אד"ש לפתח ועשה בידיו הק' שירקדו כמה זמן. לפני מנחה עלה כ"ק אד"ש על כסאו, והתחיל לנגן על הסלע הך וכו' ועשה בידיו שירקדו.

בשעה 6:30 בערך נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות, והורה להכריז כרגיל שכולם יטלו ידיים.

בשיחה הא' דיבר כ"ק אד"ש מענין ש"ת ומעלת הריקוד וכו', כשניגנו מחה כ"ק בידיו כל הזמן וכל הקהל והבחורים עשו כנ"ל. והירבה כ"ק אד"ש בזה וכולם עשו ביתר שאת וכו'.

אח"כ דיבר כ"ק אד"ש שיחה מענין עשרת הדברות ועשר ספירות וכו'

פרטים שירקדו יותר בכח וכו'. והשמחה אין לתאר.

בהקפה ב' הלכו חברי הקונסולי', והתחילו לנגן עוצו עצה, וכ"ק אד"ש רקד במקומו, והורה לרקד הרבה מאוד זמן. ההקפות נגמרו בשעה 3:30 בערך, והקהל נשאר זמן רב לרקד וכו', והשתי' כדת וד"ל.

בבוקר התפילה היתה כרגיל (לפני התפילה מתחיל כ"ק אד"ש בניגון אביו). אח"כ (בשעה 11:30 לערך) התחילו ב"אתה הראת", כשלפני זה התחיל כ"ק אד"ש בניגון אביו, ורקד זמן מה בכל כוחו ומחא בידיו.

מכרו שוב הפסוקים כנ"ל, וכמו"כ מכרו פסוק אחד למען ביטול הגזירה האיומה ד'מיהו יהודי', ומכרו בצירוף הרבה מאוד מאנ"ש, ובפרט נציגים מכל האורחים מקצווי תבל. לאחר אתה הראת פעם הג' מכרו הפסוקים ופרצת וקיבצתים, וכיבדו את כ"ק אד"ש.

אח"כ הורה כ"ק אד"ש למכור הפסוקים בך ה' חסיתי, ואמר הג' פסוקים הראשונים.

אח"כ הלכו להקפות ועשו את הכל בבת אחת, ורקד כ"ק אד"ש כרגיל.

בקריה"ת הכריז כ"ק אד"ש שהאורחים ילכו לעלי', ואמר כ"ק אד"ש כפעמיים

גם דיבר בנוגע למיהו יהודי, שאותם אנשים (מהמפד"ל) שמנעו התיקון של החוק, מנעו ג"כ שיפורים בענין החינוך בטענה שזה ירגיז את גולדה, לא בטענה של ביטחון סוציאליזם וכו', רק הנ"ל. ואותו אחד עשה כל הענין באוגנדה וקירובם והשקעת הכסף שנאסף במגבית כל נדרי, באופן שסמכו על החסד לאומים שהוא חטאת, וכששאלתי אותו לשם מה זה, אמר שצריך לדאוג לשם ישראל שם ובסביבה וכו', ואח"כ קרה מה שקרה והרגו והזיקו והרבה כסף הלך לטמיון בניסיון לרוץ אחרי הגויים, וגם סחב שרים אחרים עמו שישקיעו כסף, וכ"ז הוא מפני שישנו הסדר ד"ארונטער" להיכנע לגויים, ודיבר בענין ההוא באריכות.

ואח"כ הורה לחכמים לשיר, וקרא לטלישבסקי (הצעיר) והנ"ל שר כמה ניגונים ספרדיים, ולבסוף הצטרף אליו חכם רפאל. לפני שהתחילו לשיר הי' קצת רעש והכריז כ"ק אד"ש "שא - שְׁטִילְר".

אח"כ אמר כ"ק אד"ש שישירו ופרצת, שיהי' פריצת כל הגדרים ויוכלו לבא משם (רוסי') להתם (א"י), ומהתם להכא (ארה"ב), ושרו כנ"ל ומחאו כפיים, וכן הי' כמעט בכל הניגונים שמחאו כפיים וכו'.

אח"כ דיבר כ"ק אד"ש מענין שנת השמיטה, שבת'דיקע יאר, באריכות רבה,

שכולם עשר: חמש מול חמש. והסביר הענין שהלוחות ניתנו דווקא בשניים וכו' באריכות, ואחר הסביר ענין עשר אצבעות שהם מכוונים כנגדן בשתי ידיים וענין שמאל דוחה וימין מקרבת וכו', ומעלת שתי הידיים שע"י דווקא אפשר לעורר ולהעיר וזה ע"י הקישור בין שמאל וימין וכו' באריכות.

התחילו בניגון שמח וכ"ק אד"ש מחה בידיו זמן רב וכל הקהל. והי' "דונער", רעש חזק מאוד מהמחיאיות כפיים שלא נשמע כמעט כמוהו כאן, וזאת בנוסף לשירה והריקודים בכל הכח.

אח"כ דיבר כ"ק אד"ש שיחה מענין המימרא שהעולם אומר שאם אי אפשר מלמטה אזי הולכים מלמעלה, ואני (הרבי מהר"ש) אומר שלכתחילה צריך מלמעלה. והסביר ענין ממלא מקום ונשיא שאינו מבקש אלא לפי כחם וכו' באריכות. והסביר הענין שארץ דורשת למטה וכו', וכמדומני שכאן אמר כ"ק אד"ש המאמר ד"ה להבין ענין ש"ת.

וכמו"כ דיבר שיחה מענין יהודי רוסי' וכו' וענין הקשר וכו' וג"כ ע"י שירה, ודיבר שאין לאף מנהיג רב שוחט מלמד וכדו' שצריכים אותם שם רשות לעזוב את המקום, ואותו הדבר בכל מקום שצריכים אם באמריקה וכו'.

לקריה"ת ואמירת הקדישים, וכן במנחה. היום בלילה הי' יחידות.

היחידות נגמרה בשעה 7:15 בערך, אח"כ נכנס הרב חודקוב עד 7:30 בערך.

כשיצא הודיע שהרבי מתפלל בחדר,

ואכן בשעה 9:15 לערך נסע הרבי לביתו.

ד.א. לאחד האברכים (ב.ו.) שנכנס

כמעט בסוף, והודיע על כוונתו לנסוע

במוצ"ש שאלו כ"ק אד"ש בתמיהה מה

המהירות, מסתמא יהי מלוה מלכה שמח

ובטח ישתתף בזה וכו'. והי' שמועה שתי

התוועדות.

יום ד', כ"ו בתשרי

היום זכיתי להכנס ליחידות אל כ"ק

אד"ש בפעם הב' (יתן השי"ת שנזכה עוד

ועוד).

בשעה 3:04 לערך אחר חצות זכיתי

להכנס לחדר כ"ק אד"ש, גן עדן העליון.

לפני כן, בשעה 7:30 לערך כשחזר כ"ק

אד"ש מביתו הכניס ב.ק. את הפתקים

שלי ושל ההנהלה, וכשנכנסתי הי' כבר

הכל מוכן, ובסדר אחר מכפי שאני כתבתי,

ותפוס במהדק.

הענין העיקרי ביחידות הי' ההוראה

לחזור לארה"ק (שאר התוכן רשום במקום

אחר). היחידות ארכה בין 3-4 דקות (קריאת

וקישר לענין מימרת אדמו"ר מוהר"ש וכו' באריכות וקישר לענין עמל תורה ועוד

הרבה ענינים.

אח"כ בא ח"כ שאקי ונראה הי' שכ"ק

אד"ש קם מעט לכבודו.

בהמשך דיבר פלפול בענין שביעית

ושמיטת קרקעות בחקירה בענין גברא

וחפצא מיוסדים על דברי החינוך (מנ"ח?),

וכמו"כ דיבר מענין קרן השנה ועוד.

אינני זוכר כרגע הסדר המדוייק והתוכן

ואני מערבב קצת, וזה כלל לא מדוייק ואין

לסמוך על זה, וכתוב בקיצור נמרץ ממש.

אחרי הנ"ל הורה לנגן ניגון הכנה, ניגון

אדמוה"ז, ניע זריצע חלופצי. ואח"כ הורה

להכריז הסדר ובירכו ברהמ"ז ומעריב.

במעריב אמר כ"ק אד"ש קדיש.

ההתוועדות נגמרה בשעה 12:50 לערך

ואחריה מעריב, הבדלה וחלוקת כוס של

ברכה שארכה עד שעה 3:30 בערך.

בחלוקת כוס של ברכה הי' מאד שמח

כרגיל והרבי הורה כל פעם לשיר וכו'.

בסיום התחיל כ"ק אד"ש בניגון כי

בשמחה וחזר לחדרו. בשעה 4:00 לערך

הלך כ"ק אד"ש לביתו.

יום ב', אסרו חג

היום בשעה 2:00 נכנס כ"ק אד"ש

אודות התוועדות. מעריב הי' מוקדם מהרגיל ומיד נסע כ"ק אד"ש לביתו.

יום ש"ק, פ' בראשית, כ"ט בתשרי

היום יום ההולדת שלי לאיו"ש. בשעה 1:30 בערך נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות כרגיל.

שיחה א' דיבר מענין פ' בראשית, והימירא שאיך שעומדים בזה כך הולך על כל השנה, וענין שבת בראשית הכולל כל השבוע וגם ש"ת, והמעלה המיוחדת בשנה זו שר"ה חל להיות בשבת, וממילא הקביעות היא שבוע שלם, כולל יום א' ש"ת, ששייך לפ' בראשית וכו'. וההוראות בזה, ובעיקר ענין השבת'דיגע יאר, שכל מלאכתך עשוי ואין בה לא עצב וכו', ודיבר ע"ז באריכות בהמשך בשיחה ב'.

בשיחה ג' המשיך אודות הנ"ל, ולמד בעיקר על ענין שבת, שבנוגע להוצאות שבת אמר הקב"ה לוו עלי ואני פורע, וביאר אדמוה"ז עפ"י התוס' שזהו בתנאי שיש לו משכונות, והשו"ע ומפרשים אחרים כתבו שזהו כשיש לו מקור ופרנסה על מה לסמוך. והחילוק, שעפ"י אדמוה"ז טוב ענין הבטחון רק עם משכונות, דהיינו בתנאי שלא יזיק לשני.

וכל ענין הבטחון רק על עצמו, ואותו

הפתקים היתה מקודם) ובשעה 3:08 בערך יצאתי את חדר כ"ק אד"ש.

ד.א. שמעתי שהי' שוב אחד מהאברכים ששאל אודות נסיעה במוצ"ש, וג"כ כאן התעכב כ"ק אד"ש בטענות שצריך לברר בדרך דיפלומטית (לשון כ"ק אד"ש) על הכנת המטוס בש"ק ע"י יהודים וכדו', והנ"ל התפלא על האריכות בזה לעומת הקיצור בענינים אחרים, וזה הוסיף להשערות וד"ל.

כמו"כ שכחתי לציין שביום ג' בלילה הכנסתי פתק בנוגע לצבא, והזכרתי כוונתי להיכנס ליחידות בגלל היום הולדת, וכ"ק אד"ש הוציא הפתק כשקרע חלק הנ"ל של הפתק, והקיף המילה יום הולדת בציון: מנהגים. אזכיר עה"צ ולכן לא דיבר מיום הולדת כלל ביחידות.

כמו"כ ביום ד' אחה"צ נודע על הגילוי אור מחדש ע"י כ"ק אד"ש בהוצאת שיחות מוגהות מחדש בלה"ק, ובנתיים לא על הרש"י רק בעניני עבודה, ע"ד הספר הראשון ליקו"ש. והי' ריקוד בזאל לכבוד ידיעה זו אחרי מנחה עד שהורו להפסיק.

יום ה', כ"ז בתשרי

היום נסע כ"ק אד"ש לאוהל. בדרך כלל הי' כל היום וגם ביום ו' ניחשים שונים

אח"כ דיבר שיחה ד', בה תירץ כל מיני קושיות והערות ששאלו על התוועדות ליל ומוצאי ש"ת, ובעיקר על ענין חמש מול חמש, ושני לוחות, ותר"ג וז' דרבנן, ואי השווי במספר, ובעשה ולוויים וכו', זייער א רייכע שיחה, והזכיר הספר 'תורה שלימה' (של כשר), ואמר שזה ספר טוב וכולל כל השיטות והדעות, ממש כמו לייב'רי (ספרי') ולא צריך לחפש וכו' ומביא ח' (?) שיטות בענין לוחות הברית ועשה"ד. ודיבר בזה עוד ענינים מגלה וחסידות.

הורה לנגן ניגון לפני מאמר, ואמר מאמר ד"ה "ויכולו" וכו'.

אח"כ דיבר הרש"י על פרק ג' פסוק א', בענין הנחש, ובעיקר בענין הדיבור של הנחש, וקושית הבן חמש למקרא היכן נקנס לענין דיבור, הרי לא מוזכר קנס זה כהקנס שקצצו רגליו וכו', ואת"ל שנעשה נס לשעתו כאתון בלעם לא מסתבר שנעשה נס ע"מ שיקנס, ולבסוף אמר הדברים נפלאים שבפרש"י וכו'.

אח"כ דיבר מהערת רלו"י, פ' בראשית, יתיב ר' שמעון וכולא חבריא ושאר חבריא, החילוק בלשונות וכו', ולבסוף אמר שמאחר שמדברים מתורה, ע"כ מהנכון למכור עכשיו המצוות ושאר הדברים, כמו שנהוג, והורה לזה שמוכר שיעלה, והראה לו כמדומני ג"כ על שטריימל כנהוג, והביאו,

הענין בצדקה, שאף שכתוב פסוק (איניני זוכר הלשון) לענין שהקב"ה נקרא לווה מזה שנותן צדקה, אעפ"כ פוסק אדמוה"ז שאסור להלוות כסף ע"מ ליתן לצדקה, וכ"ז ג"כ מאותו הטעם.

ודיבר בארוכה ע"ז ועוד לימודים הנובעים מזה, וביאר הענין ברוחניות, שלא לסמוך על הביטחון דבל ידח ממנו נדח, ומה לו לעסוק בזה ולבזבז מזמנו וכו', והביא מהספר (מהפולישע ספרים) "ליקוטים יקרים", והוסיף שאף שנזהרים בדרך כלל מלהביא פולישע ספרים, אלא רק באם הוסמכו מרבותינו, אבל הספר מביא מימרא בשם הבעש"ט, ובפרט שמתקבל על הדעת וכו'. ואמר ה"ווארט" לענין לוו עלי וכו', שאף שאין נהנין ממעשי ניסים וכו', והנ"ל לא יקבל, אבל הגמרא בנדרים (הוסיף שענין זה הוא מהפעמים הבודדות שישנו ווארט מהבעש"ט על נגלה), אומרת שמודר הנאה מותר לפרוע חובו וכו' (והוסיף שזה עפ"י המדובר שאין לו שום דבר משכונות וכדו', ורק סומך שהקב"ה יחזיר חובו עפ"י נס), אך באם נוגש בו בעל חובו אסור, אבל - מוסיף הנ"ל - שזה שמלווה לאחד בלי כל משכונות, מסתמא לא נוגש מפני שיוודע שאין לו ממה לשלם, ולזה מותר לפרוע ואין זה הנאה וכו' (ובסיכום אמר שזה בדרך הלצה, לא ליצנות ח"ו, רק דרך הלצה).

שלא יהי' מנין וכו', ואף שיתכן שבמנין הי' אחד שהי' גוי, אך יהודי לפי הפספורט וכו', ודיבר בחריפות ע"ז שלא עושים כלום, ועוד מגנים את אלו שיוצאים לרחובות למחות וכו', במקום לגנות אלו שמושיבים ונוהגים באכזריות.

אח"כ דיבר מענין שקרה ביום ה' וו' האחרונים (בשעת מעשה לא הי' ידוע מה הענין, ואח"כ נודע שקשור עם הבחירות לרבה"ר), שאף שאינו שמח לאיד, ואסור לשמוח, אך אי אפשר להתעלם מהסטירת לחי, והמכה שהנחיתו להם ביום האחרון, שאף שאינו קשור לזה שלא רצו למכור הדת וכו', ורק מפני שחושבים שהם מייצגים הדת וכו'. והללו אף שיודעים שירקו עליהם, אך לא מתאים להם להודות, כאותו אחד שירקו עליו ואמר שזה לא יריקה כ"א גשמי ברכה וד"ל.

וזה יוצא להם שאף חבריהם מכים בהם וכו', מפני שרואים עם מי יש להם עסקים, ואפי' זרקו את אותו הרב שתמך בהם, ואמר שלא צריך להצביע שדבר ה' זו הלכה, ג"כ אותו זרקו ולא מיחו בהם וכו' (קוק), וכו' באריכות.

ואח"כ סיים הביאור בהערות רלו"י בסיום ההסבר. וג"כ שכחתי לכתוב שם רש"י, שוב הזכיר ה' שיטות בתורה שלימה בענין הנחש, ושהרד"ק כתב שדבר זה

ואמר לגבאי י.פ. שיאמר דבר מה, ולפני כן שיכריז השמש "שָׁא - שְׁטִילָר", והכריז ר' אבא. ולפני כן, כשסיים וקרא להגבאי אמר שכעת יתנו לו כלשון המדינה ה"טשער" (כסא), ויעלה לכאן. ואמר איזה ווארט בשם חותנו א.א. קובנר (פלוטקין), ואח"כ החל במכירה, ולבסוף הי' אחד שקנה הפתיחה לכל נדרי ונעילה בתנאי, שיברכו כ"ק אד"ש שיזכה לשנה הבאה לבוא לכאן שוב (הרש"ג), ואמר כ"ק אד"ש: זאלער זיין גזונט און קומען איבריאר. וכמה פעמים חייך כ"ק אד"ש.

אח"כ בין השיחות קרא כ"ק לכמה מהגרוזינים, ולאברכים אחרים שנוסעים, ונתן להם משקה ובקבוקים וכו'.

אח"כ המשיך התירוצים על הרש"י וכו', ובפרט מפסוק ג', כמדומני שרש"י אומר על פי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו, שבמילה אחת דאג רש"י לכל הקושיות הנ"ל וכו', באריכות. ואח"כ דיבר מענין 'מיהו יהודי', ובפרט מענין הסחר והמכר של המפד"ל בעניני דת וכו', והתעכב הרבה על ענין שני בחורי ישיבה שישבו בבית הכלא בא"י ביוה"כ, ולא עשו עבורם כלום, ואפי' לא צעקו וכו', וטוענים שאף שזה עוולה אך לא זו הדרך וכדו', ואם הם לא יכולים לעזור, היו צריכים לפחות ללכת לשם, לשבת עמם יחד, ולומר כל נדרי איתם, ואף

אחה"צ הודיעו שכ"ק אד"ש יצא לחוץ בשעה 5:00 ללוות האורחים מצרפת, והורה שיסעו עמהם, וירקדו בשדה התעופה, ויחזרו שיחה, ויצלמו ויכניסו התמונות. ואכן יצא כ"ק אד"ש, ועמד זמן מה בחוץ, עד שנסעו והקהל שר. אח"כ הודיעו שג"כ בשעה 7:00 יצא כ"ק אד"ש ללוות חלק מהאורחים החוזרים לארה"ק. וגם יצא כ"ק אד"ש בשעה 7:00 ועמדו בחוץ ושרו וכו', זמן מה עד שנסעו. אח"כ הי' בלילה יחידות.

יום ב', ב' דר"ח מרחשוון

היום ג"כ יצא כ"ק אד"ש בשעה 7:00 בערך ללוות האורחים שנסעו לארה"ק.

ש"ק, פ' נח

השבת עברה כרגיל. במוש"ק הי' קידוש לבנה, לפני מלאת ז' שלמים, המולד הי' בשעה 11:14 מוצש"ק, והקידוש לבנה הי' בערך 7:40 בערך.

יום א', פ' וירא י"ד מרחשוון

היום נסע כ"ק אד"ש לאוהל (במקום מחר בגלל בה"ב), יותר מאוחר.

וענין הנחש מבולבל, ואין להבין עפ"י נגלה וכו'. הי' כמה ביטויים לא רגילים, ובכלל הי' התוועדות מאד שמחה, וכ"ק אד"ש חיין וצחק הרבה פעמים בשיחות, וביניהם, וג"כ רקד, והורה לרקוד אפי' בשיחות הראשונות הרבה, וכמו כן אחרי מכירת המצוות התחיל לשיר והריקותי לכם וכו', ומראה פני הק' הי' מאד שלא כרגיל, ובכלל הי' שלא ע"ד הרגיל כל ההתוועדות.

לבסוף נתן המשקה ומזונות עבור המלווה מלכה השנתי של הרבנית גרונו להרב מ.פ.כ. ואמר שיכריז שכאן בביה"כ לא תהי' התוועדות מלווה מלכה הקשורה במאמר וכו', וכשהזכיר שם הרבנית י.ר. גרונו הוסיף כ"ק אד"ש נכדת אדמו"ר האמצעי, וכמו כן סיים הרבי השיחות בברכות על ענין פרזות תשב ירושלים, שנה השביעית מדאורייתא בארה"ק וכו' הרבה ברכות.

בשעה 5:35 בערך נגמרה ההתוועדות. אחרי מנחה התחיל כ"ק אד"ש הניגון הושיעה את עמך.

יום א', אדר"ח מרחשוון

היום נכנס כ"ק אד"ש לתפילה כרגיל לקריה"ת.

יתן השי"ת שנזכה לנסוע בקרוב ממש
שוב אל כ"ק אד"ש, בלי מניעות והגבלות
כללי! אמן.

תשרי תשל"ד

**יום ה', כ"ג אלול ה'תשל"ג שנת
השבע (ערב שנת הקהל)**

היום בבוקר עלינו על המטוס, אני ורינה
תחי'. בשעה 9:30 בערך עזב המטוס את
שדה התעופה. נסעו בו הרבה מהחברה
לכ"ק אד"ש. בערך בשעה 7:30 לפי שעון
ניו יורק נחתנו בשטומ"צ בניו יורק, ובשעה
8:30 בערך היינו אצל כ"ק אד"ש.

הגענו באמצע מעריב, ולא זכיתי אז
לראות את תואר פני הוד כ"ק אד"ש (הייתי
עם הגרטל וכו'), אולם בשעה 9:00 לערך יצא
כ"ק אד"ש לביתו (הי' באותו יום באוהל),
הר"ר ז.ו. התחיל לנגן מארש נפוליון. וכ"ק
אד"ש עשה תנועה בידיו הק' ואז בירכתי
ברכת שהחיינו וכמו כן זוגתי תחי'. כ"ק
נסע לביתו כשהקהל רוקד בחוץ.

למחרת יום ו' זכיתי לראות את כ"ק
אד"ש בבואו בשעה 10:00 בערך. וכמו כן
כשחזר לביתו לפנות ערב.

ש"ק, פ' נצבים-וילך, כ"ה אלול

בתפילה הי' דוחק עצום, ובפרט

יום ב', ט"ו מרחשון (בה"ב)

היום יום האחרון שלי בנתיים כאן בבית
חיינו.

קריה"ת (לדאבוני) כ"ק אד"ש לא
הגיע כרגיל השנה בבה"ב (שלא בא למנין
הרגיל), אך אמנם השתתפתי במנין בגן עדן
התחתון של קריה"ת.

בשעה 12:00 בערך (לא זכור כ"כ)
מנחה כרגיל. למעריב השתתפתי במנין
המיוחד של מוצאי בה"ב, בגן עדן התחתון,
ואז ראיתי לאחרונה את תואר פני הוד כ"ק
אד"ש בשעה 6:55 בערך.

בשעה 7:00 בערך עזב כ"ק אד"ש את
בית חיינו לביתו.

בשעה 8:30 בערך עזבתי את 770 לשדה
התעופה. הגעתי ב9:00 בערך. בשעה 10:00
בלילה בדיוק החל המטוס לזוז בדרך
להמראה. בשעה 9:30 בערך לפי שעון פריז
(10:30 בישראל) לחני' של כשעה, ובינתיים
התפללתי שם שחרית. ב10:50 בערך
המראנו לאתונה והגענו בשעה 1:30 בערך
(הזמנים לא מדויקים), וכעבור שעותיים
המראנו בדרך ארצה.

בשעה 6:30 לפי שעון ישראל נחת
מטוסנו בשלום, בשטו"מ ותם ונשלם מסע
ראשון אל כ"ק אד"ש.

ספר תורה, דהיינו שאין כבר כתיבת מצוות, ומדוע מצוה זאת כאן, ועוד באריכות. ועבר מיד לליקוטי רלוי" בפרשתינו.

אח"כ דיבר שיחה חריפה ביותר בענין הכנסת אורחים, הבאים למקום שנקרא היום סעווען סעוונטי (-770), וחוסר התעניינות ורצון לדאוג ולהקים בית מלון, שיהי' ג"כ פרנסה בגשמיות ורוחניות וכו', והאורחים צריכים להיגרר וכו', ואין מי שידאג, ומוכרח הוא לצעוק מפני שכשדוקרים כואב, אף שיוזע שלא יעזור, ומבקש מהאורחים שילמדו זכות ולא יקפידו ובזכות ה"אופקומניש" הזה יקבלו הרבה שפע בגו"ר, וג"כ מודיע שאינו מקפיד, ושלא יכתוב וכו', וחזר על הדברים הרבה, ובכאב רב, עד לבכי כמעט, ואמר שהיו צריכים לחכות להתעוררות יהודי מארץ ישראל, שיבא לכאן לדאוג וכו', וכמו המקרה שהי' כשנשבר הגג וירד גשם בביה"כ, באמצע פארבריינגען, ויהודי מאנגלי' רצה לתקן, ונזפו בו על שבא אורח מאנגלי' ונותן מוסר וכו', ואחד הגבאים עזב הביה"כ לאות מחאה וכו', ולבסוף נתן כסף ותיקנו וכו', ואכמ"ל.

אח"כ דיבר שיחה אודות הקהל והקשר להילדים והטף - ליתן שכר למביאיהם, ושיאספו אותם כמדובר, וילמדו איתם תורה, לפי ערכם, ואמר ש'שמע' ו'ברוך שם'

שכ"ק אד"ש אמר קדישים בכל התפילות ובקריה"ת. למפטיר הי' דוחק עצום אבל ב"ה ששמעתי די טוב. וכמו כן בתהילים אמר קדיש אחרי כל ספר (דרך אגב ביה"כ עומד לפני הרחבה, ובינתיים לשבת הוקטן מעט).

בשעה 1:30 נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות וקידש על היין.

אח"כ התחיל בשיחה אודות פותחין בברכה, דאיגרת הקודש, וענין מימרת הבעש"ט שחודש תשרי מברך הקב"ה, ובכח זה מברכין ישראל הי"א חדשים, ואודות הקביעות בפ' נצבים. בשיחה ב' המשיך לבאר זאת באריכות ובפרט שהקביעות השנה יחד עם וילך, ור"ה שחל להיות בשבת וכו' (אני כותב בקיצור ורק נקודות מפני שאין עתה באפשרותי להאריך).

בשיחה ג' המשיך בענין זה וביתר ביאור בענין הקביעות של השנה, וכמו כן תשרי, יום בריאת העולם אחור וקדם צרתנו וכו', באריכות.

אחר הורה לנגן ניגון לפני מאמר, ואמר מאמר "זה היום תחילת מעשיך" וגו', אח"כ התחיל לבאר פרש"י בענין מצוות הקהל, שאינו מקשה מדוע נכתבה בפ' וילך שהינה פ' של הגדת מוסר וחיזוק ואין בה כבר מצוות, והפסוקים בענין כיתבו לכם את השירה וכו', לא זהו המקור למצוות כתיבת

בקבוק משקה לשליח מארץ רחוקה (דרום אפריקה), הנוסע לשם, ומזונות עבור המלוא מלכה כמדומני. הלך למנחה ואחר מנחה ניגנו שוב ניגון לר' לויק.
וכמו כן דיבר מענין הלימוד של האורחים וכו', והמטבעות (ועיין באריכות להלן).

מוצט"ק פ' נצו"י

בשעה 1:00 בערך נכנס כ"ק אד"ש לסליחות. הפעם כבר הוזז הסטנדר למקום המורחב ליד קינגסטון. אחרי הסליחות הורה כ"ק אד"ש לנגן "רחמנא דעני", ועשה תנועות בידיו הק' וג"כ בראשו. ואחר זמן מה הלך לחדרו.

יום א' דסליחות, כ"ו אלול

היום נסע כ"ק אד"ש אל האוהל, וחזר אחרי השעה 7:40 בערב. אחרי מעריב חיכו הקהל בחוץ וכשיצא כ"ק אד"ש התחילו לשיר, וכ"ק אד"ש עשה בידיו הק'.

יום ב', כ"ז אלול

היום סליחות בשעה 7:00 בבוקר. בשעה 7:40 בערך נכנס לזאל לקריה"ת. מנחה ומעריב כרגיל.

זה תושב"כ ותושבע"פ וכו', ומפי עוללים וכו', ודיבר אודות זה באריכות, ואמר שכל הילדים עד בר מצוה, והילדות עד בת מצוה יאמרו לחיים, והתחילו לומר וכו', וענה לכל אחד בחיוך וכו', והרבה הלכו להביא ילדיהם.

אח"כ שלח את הרב יו. עם היין שלו, שיחלק גם לילדות, וחילק למטה, ולאחר מכן שלח את הר"ר לג. לברר באם כל הילדות למעלה בפינה בעזרת נשים, ועשה כן, וכ"ק אד"ש ענה לכולם בחיוך לבבי, בפנים יפות, וכך ארך זמן רב.

דיבר מעט (ובקיצור) מענינים לא טובים שאין הזמן לדבר מהם, ובפרט ענין גיור כהלכה וכו', שלא הי' לעולמים, ושיבוטל במהרה, וכמו כן ענין לקיחת השוחד, שמהרס התורה וכו' וד"ל. ודיבר בקיצור לגמרי.

ואח"כ אמר התירוצים על הרש"י, והעיקר שיש בזה ענין החיזוק ליהושע וכו', וענין דבר אחד לדור ולא שניים וכו', באריכות. וכמו כן ההסבר בליקוטי רלו"י. ועוד.

בסיום התחיל לנגן בעצמו ניגון ר' לויק להקפות, וניגן פעם א', ואח"כ עשה כל הזמן תנועות בראשו הק'.

אמר ברכה אחרונה, ונטל ידיו לתפילה, וידבר וכו' (לא הזכרתי לפי הסדר). נתן

היום הגיעו הרבה אורחים.

בשעה 9:30 נכנס כ"ק אד"ש למעריב.
 ב9:45 לערך נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות.
 הורה לנגן ניגון לפני המאמר, והתחיל
 במאמר ד"ה "זה היום" (המשך לש"ק)
 אח"כ דיבר שיחה ע"כ שכל דבר בפנימיות'
 מוכרח שיהי' לו משהו בשאר חלקי התורה
 נגלה דרוש רמז וכו' ודיבר מענין כלי שלא
 נגמרה מלאכתו שאינו מקבל מקבל טומאה
 וכו' והביא מענין זה קלי, הוא וזה והחילוק
 וכו'.

ואח"כ דיבר שיחה מענין אתם נצבים,
 שלא משנה הדרגא שהיתה מקודם ובער"ה
 כולם נצבים לפני וכו' ודיבר מענין הקביעות
 של השנה.

בשעה 11:00 לערך נסתיים הפאבריינגן
 וכ"ק בירך ברכה אחרונה והתחיל לנגן ניגון
 לר' לויק.

ער"ה ה'תשל"ד, שנת הקהל

בשעה 7:00 נכנס כ"ק אד"ש לסליחות.
 בסיום הסליחות הורה כ"ק אד"ש לנגן
 רחמנא דעני.

בשעה 9:30 נכנס כ"ק אד"ש לשחרית.
 אח"כ אמר התרת נדרים. פרזבול לא אמר.
 וכשהר"ר ל.ג. שאל: פרזבול? עשה כ"ק
 אד"ש תנועת תמיהה בידי הק'. (מכאן

אור ליום ג', כ"ח אלול

בלילה בשעה 1:00 בערך הודיע ר'
 בנימין קליין שכ"ק אד"ש יוצא לסליחות.
 לא הספיקו להודיע וכו', והי' קהל קטן
 מאוד (40 מנינים), ואח"כ נסע כ"ק אד"ש
 לביתו.

יצאו שמועות שתהי' היום ג' דסליחות
 וליל כ"ט אלול) התוועדות.

יום כ"ח אלול

היום נודע בבירור בעת השיעור הקבוע
 של האורחים (כ"ק אד"ש סידר שיעורים
 קבועים לאורחים שבאו להקהל, ואמר
 שמי שישתתף בשיעורים יעשהו כ"ק
 אד"ש שליח שלו לתת 10 פרוטות כמטבע
 המדינה לצדקה, ועבור תירחה זו נותן לו
 כ"ק אד"ש שכר תירחה ג"כ, 400 סנט שיכול
 לשמור אצלו, ובאם ירצה יתן לצדקה, כ"ק
 אד"ש דיבר מזה באריכות בשבת ה"י אלול
 [מהשיעורים בכלל], ובשבת נצוי' דיבר
 מענין השליחות לצדקה, והשכר תירחה,
 ושכחתי להזכיר זאת ברשימה של ש"ק. דרך
 אגב: הענין נודע כבר ביום ו', ואז קיבלתי
 פעם ראשונה (הכסף), בענין ההתוועדות
 שתהי' היום בלילה בשעה 9:30.

(הלכה וכו')

הקהל ענה. אח"כ התחיל לנגן ניגון ר' לויק (גילויים שלא היו אף פעם). במנחה יצא כ"ק אד"ש לתשליך כרגיל.

אח"כ עמד כ"ק אד"ש בפתח חדרו וקיבל הפני"ם וברך לכתובה וחתימה טובה. אחר הפ"ג הכללי נסע אל האוהל.

ליל יום ב' ויום ב' דר"ה ה'תשל"ד

כ"ק אד"ש נכנס לתפילה והורה לנגן א"מ. לאחר התפילה שוב עשה בידיו ואמר גוט יום-טוב והתחיל לנגן כנ"ל ומיד יצא הקהל בריקוד ממש כבהקפות שמחת תורה וד"ל. וכן הי' למחרת אחרי התפילה. סדר היום כרגיל וכמפורט כבר במ"א. לפנות ערב, בשעה 6:10 בערך, נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות. לאחר שנטל ידיו הורה להכריז שאפשר עוד ליטול ידיים. ובנוסף הכריזו שעד השקיעה אפשר לומר לחיים והודיעו שהשקיעה תהי' בשעה 6:43. כחמש דקות לפני השקיעה עדיין הורה כ"ק אד"ש לכמה אנשים (עולים מרוסי) לומר לחיים. אח"כ הורה כ"ק אד"ש לנגן הניגון ג' בבות להבעש"ט וכו' ואח"כ הורה לנגן א-לי אתה ואודך, אדמוהא"מ, הצ"צ (ימין ה') מוהר"ש ומוהרש"ב, מוהריי"צ (הבינוני) ואח"כ הורה לנגן ניגון ללפני המאמר ואמר המאמר ד"ה "שיר המעלות".

אח"כ ניגנו וכ"ק אד"ש עשה תנועות ריקוד בראשו בכח גדול והשמחה היתה

ר"ה, שנת הקהל, ה'תשל"ד, יום א'

דר"ה

לר"ה סיימו הרחבת ביה"כ. בנוסף התקינו בימה גבוהה לכ"ק אד"ש (בהסכמת כ"ק אד"ש ובהוראת הגודל וכו' שלא יהי' גדול מהבימה של קריה"ת וכדו') כך שניתן לכל הקהל כמעט לראות את כ"ק אד"ש. לאחר אמירת תהילים הורה כ"ק אד"ש לנגן 'אבינו מלכינו'. אח"כ מעריב וכו' כרגיל.

ביום הסדר הי' כרגיל, במפטיר לא נשמע משהו מיוחד וגם בתקיעות, אחרי אמירת למנצח כשנפל על הפני"ם הניגון הרגיל (לא בטוח כלל). בברכת כהנים ירד כ"ק אד"ש מהבימה ועלו עליה הכהנים. בסיום התפילה ניגנו בשמחה הניגון של ר' לויק וכנראה שעשה כ"ק אד"ש תנועות וכו'.

בסיום התפילה, עלה כ"ק אד"ש חזרה על הבמה ופתאום שלא כרגיל בשנים קודמות עשה כ"ק אד"ש תנועה בידיו הק' ואמר בקול רם גוט-יום-טוב כפי שנוהג במוצאי יו"כ הש"ץ, ואמר ג' פעמים וכל

ש"ק, שובה, שנת הקהל, ג' תשרי

בליל שבת לאחר ההתוועדות התפילה היתה כרגיל. בשבת, אחרי התפילה בשעה 1:30 נכנס כ"ק אד"ש להתוועדות ודיבר שיחה א' וב' באריכות. דובר בהמשך לאתמול בעניין קביעות השנה ששבת סמוכה מיד לר"ה שכל מלאכתך עשוי וכו' וענין הנצבים ועומדים שקראו בשבת שעברה, ועוד, באריכות (איני זוכר כרגע בדיוק התוכן, ומה שכתבתי בכלל עד עתה אינו בכלל מדויק ואין לסמוך, וגם שלא כסדר. וכך גם כל שאר ההתוועדות).

הורה לנגן ניגון לפני המאמר ואמר המאמר שובה ישראל וכו'. לאחר מכן אמר השיחה מהרש"י האזינו ל"ב:מ"ט בנוגע ל'בעצם היום הזה'. מדוע לא מדייק רש"י כמו שמדייקים שאר הפרשנים כל מיני דיוקים וכו' באריכות. ובזמן שבענין דומה, לגבי שמיטה כן מדייק כדומה.

אח"כ דיבר נקודות בליקוטי ר' לויק. עשה השלמה ברש"י לפ' כי תבוא אודות י"א ארוך וי"א שבטים. בענין לה"ר וכו' (לא הבנתי כמעט בכלל מאחר שהי' באמצע הענין). ואז המשיך לבאר הרש"י, שלא ביאר זאת כאן מאחר שכבר מבואר בבמדבר וכו' ואמר שיבאר לקמן היינה של תורה (כמדומני שעדיין לא ביאר השבת). ביאר

רבה. לאחר מכן אמר שיחה אודות הקביעות שהי' בשנה העברה יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת "אשהתדיקע יאר" והשנה הקביעות היא ששבת שורה סמוך מיד לר"ה וכמו בר"ה הראשון אצל אדם הראשון. והביא מסידור האריז"ל שנוקט הדוגמא של יום ראשון שלאחר ר"ה לעניין תיקון כל הימי א' דכל השנה, והקשה שלא שייך קביעות כזאת שהרי לא אד"ו ראש. וא"א לומר שהכוונה לר"ה הראשון שהרי לאדם הראשון לא הי' מה לתקן וכו' ודיבר מענין זה באריכות וביאר שבשבת כל מלאכתך עשוי כו' ובאמצע פנה לצד ימינו ודיבר בעניין הדחיפות ששבת כל מלאכתך עשוי ואין צורך לדחוף ואף לעשות, שושן" (דהיינו לצעוק (שא, שא)) מפני שמבלבל ודיבר עוד כמה מילים לענין זה וד"ל ואכמ"ל.

הזכיר בקצרה ענין הבלתי רצוי שיתבטלו כל הענינים הלא רצויים. ואח"כ בירך כ"ק אד"ש ברהמ"ז והיין הכניסו לכוס ע"מ לחלקו למחרת. (אגב, שכחתי לציין שכרגיל בכל שנה כ"ק אד"ש אמר קדיש בכל התפילות ולאחר מזמור שיר ליום השבת שבקבלת שבת). בסיום מסר החלות והסודה והדבש לר' מ.ז.י. (דודי) עבור האורחים.

יום ג', ו' תשרי

היום בבוקר נכנס כ"ק אד"ש כרגיל לתפילה בשעה 9:40 בערך (ד.א. בתפילת ש"ע בחזרת הש"ץ סיים כ"ק אד"ש 'מלך אוהב צדקה ומשפט' ולא כרגיל בימים אלו. גם התחיל בוילרושלים- ולמלשינים... ומענין מאד שהרי כידוע אין שום דבר בטעות ח"ו, ולא שייך כזה דבר למעלה ואפי' למטה הרי כתוב לא יאונה לצדיק וכ"ש וק"ו. וד"ל).

הי בעל ברית ולא אמרו תחנון ורק א"מ כהוראת הרב ז.ש.ד. וד"ל. מאוחר יותר נסע הרבי לאוהל וחזר בשעה 6:15 בערך (השקיעה 6:43). מנחה התפללו בשעה 6:00 בערך.

בשעה 9:00 התפלל כ"ק אד"ש מעריב ובשעה 9:30 נכנס להתוועדות. מיד כשנכנס התחיל כ"ק אד"ש כנהוג, בסיום מסכתא, ואמר שיסיים מסכתא שעדיין לא סיימו בהתוועדויות אלה וכו' וסיים מסכת חלה שיש לה שייכות לבת ישראל בכלל והזכיר עניין חנ"ה חלה נידה הדלקת- הנר. ואמר שחלה הינה במדרגה הנעלית ביותר, כיון ששאר הענינים תלויים בזמן כמבואר ואילו חלה הינה תמיד ובין בארץ בין בחו"ל, ועיקר שייכותה לאשה. והקשה ממשנה אחרונה שמביא הדוגמאות מדומם צומח חי ואדם

ההערות רלו"צ וסיים בשעה 4:00 באמרו שיש עדיין לחלק הכוס של ברכה. לא עשה ברכה אחרונה (כמדומני) וניגש מיד לחלק בסדר הרגיל כשהקהל עומד בצד ימין ומנגן ומדי פעם עשה כ"ק אד"ש תנועה בידיו וג"כ ביקש מר' ב.ז. שינגן ועוד. בשעה 6:00 לערך נגמרה החלוקה והתפללו מנחה ואח"כ התחיל כ"ק אד"ש לנגן.

צום גדליהו, ד' תשרי

הסדר רגיל כבשנים קודמות ורק שלסליחות הורה כ"ק אד"ש לרדת למטה לביה"כ.

יום ב', ה' תשרי

היום בצהריים הכנסתי פתק עבור השידוך של גיסי ש. ואחרי מנחה יצא כבר המענה וברכת כ"ק אד"ש.

היום בלילה ו' תשרי התפלל כ"ק אד"ש לפני העמוד והפעם הקדים התפילה 8:30 מפני המסיבה של מכון בית חנה ע"ש הרבנית הצדקנית שהי' צריך להתקיים בשעה 9:00 וכ"ק אד"ש עורר הרבה בענין אסיפה זאת.

בפ"ע. ודיבר ג"כ מענין שעד התקנה היה הרי ר"ה יום א'. ואח"כ חזר להמשך הסיום והסביר הענין והכוונה בעבודה .

אח"כ דיבר מענין קרן חנה והמגבית וציין שישנם עתה ריבוי אנשים שלא הי' כמוהו אף פעם וממילא הנתינות יהיו גדולות יותר. והמשיך שמכיון שמדבר מענין ריבוי אנשים, ברצונו לבקש, שהיות שכולם רוצים לדבר פא"א וג"כ הוא רוצה בזה יש צורך לסדר שכולם יוכלו להכנס ולא אחד יותר ואחד לא כלום, לכן הצעתו שכל אחד יכתוב קודם כל עניניו והשאלות הספיקות וכו' וכניסים בפתק מקודם, ובעת היחידות יכניס רק פתק עם שמו ושם אמו ובקשת ברכה ויענו לו מה ששייך בשעת מעשה, והשאר יהי' בכתב, וישתדלו שזה יהיה בהקדם ומה שלא יספיקו יישלחו לביתו לאחר שיחזור וכו'.

באמצע ההתוועדות ביקש שיתדברו ביניהם הבעלי מנגנים מאחורי 'מסך הברזל' ויתחילו איזה ניגון והתחיל צ'צקס לנגן ניע נעביוסא וכו' עם ר' ב.ז. ואח"כ ביקש כ"ק אד"ש שהילדים 'משם' מתחת לגיל בר-מצוה יתחילו איזה ניגון והתחיל אחד בך ה' חסיתי וכ"ק ריקד ביותר על כסאו ועשה בידיו הק' ובראשו לקהל ובפרט לילדים ואח"כ התחיל כ"ק אד"ש למחות בידיו וכל הקהל והי' שמחה שלא היתה מזמן כזה.

וחזר לצומח. ועוד כמה קושיות, ובפרט מהגמרא בירושלמי ע"ז. ותירץ העניינים.

ואחר דיבר שיחה בענין חנה שבהפטרות ר"ה והנהגתה והנהגת בעלה אלקנה בעלי' לרגל בפירסום כדי לפרסם המצוה ואולם ברגע שנולד שמואל ויתרה על העלי' לרגל המצווה ואף שהיתה בעלת רוח הקודש ומסתמא ראתה וקיבלה הרבה יותר מהרגיל אעפ"כ ויתרה ואף שיכלה לסדר מטפלים (בייבי סיטר') לא עשתה זאת ויתרה על העלי' לרגל מפני שידעה שאף אחד לא יוכל לטפל בבנה להביאו לאן שהיא תביאו ע"י טיפולה וזה מוסר השכל לנשים שידעו שח"ו להם להתבייש בתפקידן כעקרת הבית וכבונות את עתיד עם ישראל, ולגדל ולחנך צבאות הוי' ולא כאותם הטועים העושים רעש בענין שוויון זכויות וכו' שחושבים שמעלים ערכם, אולם זה רק מראה על נחיתותם שהרי תפקידם המקורי הוא נעלה הרבה יותר. ודיבר ע"ז שעושים נשים גבאיות ושמשיות ומצרפים למנין וכדו'.

דיבר שיחה המשלימה קושיות ששאלו על שיחת ר"ה מענין יום א' של אדם הראשון וכו' והוסיף שלכאורה לא שמו לב לקושיא (לקלאץ קשיא) שהרי היו ח' ימים. והסביר הענין בטוב, שענין הז' ימים הוא ענין בפני עצמו והיום הנוסף יש לו ענין

המדריכות והמלוות וגם הן קיבלו כנ"ל.
היום בלילה הי' פעם הא' יחידות עבור
האורחים שיחיו.

יום ערי"כ

בבוקר אחרי התפילה חילק כ"ק אד"ש
לעקח.

למנחה נכנס כ"ק אד"ש בערך אחרי 3
לחלק צדקה (הפעם חילק דולרים שלמים
לכל קופה) וכשנדחפו ביותר אמר לר' ד.ר.
שיורה לבחורים לשבת מיד וללמוד.

הברכה היתה על הבימה (לא על שולחן)
של כ"ק אד"ש כשנשען ביד אחת על
הסטענדר (השיחה ארוכה מהרגיל) ואח"כ
חזר לחדרו. הברכה להת' היתה כרגיל.

בליל יו"כ התפילה היתה כרגיל (אבל
כמדומני שבמנחה הי' מאד מהר (ואולי
בלי וידוים) וכ"כ בליל יו"כ). אחר התהילים
נשאר כ"ק אד"ש מעט זמן.

ביום כיפור בבוקר נודע כאן על פרוץ
הקרבות בארה"ק עם הערבים ונודע שר'
ב.ק. ניגש אל כ"ק אד"ש להודיעו לפני
שחרית ואמר שיודע כבר.

הש"ע וכו' היו מאד באריכות אולם
הניגונים הושר בשמחה רבה לפעמים יותר
מהרגיל. בעיקר בנעילה וכו'.

במארש נפוליון הי' שוב בשמחה ממש
שלא כרגיל וכ"ק אד"ש ריקד בכל כוחו זמן

אחר התחיל כ"ק אד"ש לשיר צמאה לך
נפשי וכו'. אח"כ הורה לנגן אבינו מלכינו.
ואח"כ ושמחת.

אינני זוכר הסדר וכו' וכתבתי לא
במדויק.

יום ד', ז' תשרי

בהתאם לשיחת כ"ק אד"ש התאספו
היום ילדים וילדות מתחת לגיל בר (בת)
מצוה ודיברו עמם מענין ר"ה ועשי"ת. כ"ק
אד"ש נכנס למטה למנחה ולפני כן דיברו
לפניהם (בפני כ"ק אד"ש) וגם אמרו עמם
'אבינו מלכינו' ועוד כמה תפילות כגון תורה
צוה ועוד ענינים. (הר"ר ד.ב.ח.) ואח"כ
התפללו מנחה וכו'.

אחרי ש"ע בא"מ הורה כ"ק אד"ש לנגן
. אחרי מנחה שוב דיברו עמם. בסיום
ניגשו כל הילדים אחד אחד מעולל ויונק
(ע"י אביהם) עד לילדי בר מצוה וקיבלו
מכ"ק אד"ש 2 מטבעות של 10 סנט כ"א,
אחד לחלקו לצדקה ואחד כשכר טירחה
ובאם רוצה ראוי לתת ג"כ זה לצדקה ע"ד
המבואר כבר במ"א.

באמצע, הורה כ"ק בידיו לעבר הבחורים
ושאל בתמיה וברוגז מה הם עומדים כאן
(או מחכים כאן) ומיד הלכו כולם מהמקום.
אחרי גמר החלוקה לילדים יצאו כל
הילדים והגברים מביה"כ וירדו הילדות עם

ליחידות אל כ"ק אד"ש אני וזוגתי תחי
ושהינו שם כ2 וחצי ד' (התוכן במקום
אחר).

רב הרבה יותר מהרגיל והטלית נפלה על
פניו וכו' והי' מחזה מרהיב עין ושלא כרגיל
כלל. אחרי מעריב הגוט יו"ט בשמחה רבה.
(ככה יו"כ הי' כרגיל בדרך כלל).

יום ג', י"ג תשרי, יום ההילולא אדמו"ר מוהר"ש

היום נסע כ"ק אד"ש אל האוהל וחזר
בשעה 7:00 כ45 ד' אחרי השקיעה וירד
למטה למנחה. באמצע מנחה, בחזרת
הש"ץ התחיל לעיין בתורת שמואל.
אחרי מנחה נשאר כ"ק אד"ש כ10 ד'
במקומו למד בתורת שמואל ודפדף הלוך
ושוב.

אח"כ הורה להתפלל מעריב והלך
לחדרו ומיד נודע על התוועדות שתהי'
בשעה 8:30.

בשעה 8:30 ירד כ"ק אד"ש לביה"כ
ונכנס להתוועדות. ומיד התחיל בשיחה
על כך שמתוועדים בזמן שיהודים נלחמים
וכו'. בהמשך דיבר אודות אדמו"ר מוהר"ש
ש"לכתחילה אריבער". ושבקדשים הלילה
הולך אחר היום. וענין המאמרים המדברים
ב"וככה" ומים רבים והספר שנדפס עתה
תו"ל המתארים מעלת כל ישראל. וענין ר"ה
ויו"כ וד' מינים דסוכות שכולל כל המדריגות
בישראל ופתאום התחיל במאמר המורכב
מכל ענינים הנ"ל.

יום א', י"א תשרי

היום הי' כמה דברים מענינים בקשר
למצב בא"י.

הבוקר נמסר מלג. שהוספת הערת
כ"ק אד"ש בקונטרס מכתבים כלליים יש
לה שייכות למצב (ההוספה נכתבה לפני
יו"כ כנראה ביום ה'). כ"ק נסע לאוהל
וביטל היחידות שהיתה צריכה להיות היום.
בג. (עיתונאי) שאל את כ"ק אד"ש אודות
המצב, ואמר שיהי' ניצחון גדול והערבים
ינחלו מפלה יותר מששת הימים.

כ"ק אד"ש חזר מהאוהל כשעה אחרי
השקיעה ואחרי מנחה נשאר במקום ואמר
כמעט (או כל) איגרת התשובה במקום.
כשסיים התפללו מעריב.
בעזיבתו הי' שמחה גדולה וכו' (הבוקר
כשחזר מהמקוה ועמדו הרבה בחורים עשה
בידיו שישבו ללמוד).

יום ב', י"ב תשרי

בשעה 11:20 בלילה זכינו ונכנסנו

הר"ר י.ג. עם האתרוגים כרגיל ור' ל.ג. שאל באם נמצאים מי מצפת. ונרמז שנתכונן למחר. ואמנם, בשעה 1:00 בערך נקראנו לחדר כ"ק אד"ש גן עדן העליון ע"מ לקבל ד' מינים בתור נציגים מצפת (אני וש.ג.) יחד עם נציגי כפ"ח, נחלת, זוכים בגורל ועוד.

ובשעת הבחירה עמד כ"ק אד"ש בצד החצר ובדק הדסים ונתן מקום להאורחים, כשאחד ניגש עם ג' הדסים אמר כ"ק אד"ש לכל הפחות פיר (ארבע) הדסים.

וכשנגשנו אמר ר' לייב שזה מצפת ואמר כ"ק אד"ש הברכה הרגילה שאמר לכל אחד שיהי' א גוט יאר אפריילכע יאר. ואח"כ הוסיף לנו: שיהי' כל הענינים מתוך הרחבה און זאל מען אופלייבין דער שטאט צפת זאל מוערען צָרִיך (קָרִיק) א חסידישע שטאט און זאל מען ממשיך זיין די אלע המשכות על כל השנה. ואח"כ הוסיף שניקה עמנו הד' מינים לשם (אַהֲיָנְצו) וכשיצאנו קרא לעברינו ואמר אהינצו מיין איך צפת.

ניגנו אום אני חומה ואח"כ התחיל כ"ק השיחה בנוגע מה שאירע שדיברו יהודים מהחזרת שטחים ויש להכריז שלא דיברו בשם אף חוג, כיתה, קבוצה ורק בשם עצמם וגם זה לא, כפסק הרמב"ם יצרם אנסם וכו'.

וביקש כ"ק אד"ש שכולם יכריזו זאת בקול רם שאכל בי' עשרה שכינתא שריא וכ"ש הרבה עשריות וזאת ע"י שיענו אמן שענינו אמת ואמונה וכו' וענו אמן אחרי הסיום שבירך תיפול עליהם וכו' ויקום וכו' בקול רם וחזק.

מחוסר זמן אכתוב רק נקודות בקיצור ואי"ה אח"כ אבאר.

דיבר מענין ההשגחה פרטית על השטורעם ב'מפי עוללים' ש'ניבא ולא ידע' וכו' ולאס את מיר אשטופט.

אח"כ דיבר מענין ההשגחה פרטית דסיום מסכת חלה, וחלות סורי' ואלכסנדרי'. דיבר גם על המבלבלים שלימות העם וכנ"ל שזהו מפני שיצרם אנסם וביקש לענות אמן וכו' כנ"ל.

הכל בקיצור בינתיים מחוסר זמן (השיחות פורסמו לחוד).

יום ערב חג הסוכות

אתמול בערב לאחר ההתוועדות נכנס

אוצר הנהות

בפרסום ראשון

המאמרים והתיעות
הם על אחריות
הכותבים והמודיעים

**KOVETZ
LUBAVITZ**

Bulletin published by
"Kehot"
Publication Society

חוברת שני'

12-13 Tamuz 5715 - 19 Kislev, 5716.
B'klyn, N. Y.
Price: 40 CENTS

קובץ
ליובאוויטש

»•«

נוסד מטעם המזכירות של
כ"ק אדמו"ר שליט"א
מליובאוויטש

יוצא לאור מזמן לזמן
על ידי חבר מערכת

No.

2(13)

ב י מ ה
בש ביל אנ"ש
ותלמידי התמימים

כתובת המערכת:
Address:
Kovetz Lubavitz
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
Tel. HY. 3-9250-1

שנה רביעית

יב—יג תמוז ה'תשס"ו — יט כסלו ה'תשס"ז
ברוקלין, נ. י.
פ ר י י ו 4 0 ס ע נ ט

הקדמה

'קובץ ליובאוויטש' יצא-לאור בין השנים תד"ש-תש"ו, ומטרתו, כפי שמגדרת ב'במקום הקדמה' שבגיליון הראשון (בתרגום ללה"ק):

"לשעבר, כשהייתה לאנ"ש והתמימים האפשרות להסתופף בתדירות בצילא דמהימנותא בהיכלו של הרבי שליט"א - וכשם שבא לראות כך בא ליראות - אזי לא היה צורך גדול בחוברות מעין זו. אבל במצב ההווה כשאנ"ש התמימים פזורים ברחבי תבל, יש צורך מוחלט בעלון שיתאר את האירועים המרכזיים בבית רבינו שליט"א, ההתוועדויות ביומי דפגרא, הפתגמים וההוראות השונות הנשמעים מהרבי בנוגע לחובת האדם בתקופה הרת עולם זו; עלון שידווח על הנעשה במוסדותיו של הרבי, על חייהם של ידידינו אנ"ש וגזע אנ"ש והתמימים בכל מקום שהם בכלל, ובנוגע לעבודת הבצת התורה

והפצת דא"ח במקומות מגוריהם . . .".

בקובץ הופיעו - בין היתר - המדורים "מהני מילי מעליתא . . ." - שהביא אמרות קצרות משיחות כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע באותם הימים, וכמובן - המדור הנפלא "תשובות וביאורים", שבו נדפסו ביאוריו הנפלאים של כ"ק אדמו"ר (באותם הימים - חדב"נ) בפרד"ס התורה.

מדור זה התפרסם מן הגיליון השני ואילך, ובראש הגדרתו: "אחת ממטרות התיסדות קובץ זה היא שישמש בימה שממנה ידברו אנ"ש, וכל הנלווה עליהם, בכל דבר הקשה בתורת החסידות בכלל, ובספרים היו"ל במשך הזמן האחרון בפרט . . .".

ואכן, במסגרת מדור זה הופיעו שאלות שונות שנשלחו על-ידי שואלים אל הרבי, כאשר הרבי משיב להן האריכות נפלאה, תשובות אלו נדפסו גם אח"כ באגרות קודש.

מדור זה היווה הזדמנות מיוחדת של הציבור הרחב להתוודע לדרכו הייחודית של הרבי בלימוד התורה, בא רואים (כידוע) את השילוב הרחב של כל חלקי התורה, הלכה ואגדה, פלפול וסברא ישרה, דרוש ופשט, רמז וסוד, חסידות ומוסר, וכל זאת בסגנון ברור ומסודר להפליא, יחד עם ציוני המקורות בכל מכמני התורה.

בשנת תש"ו פסקה הוצאתו של הקובץ מסיבות שאינם ידועות.

על שלפנינו

בשנת תשט"ו, חודשה הופעת הקובץ, באותה מתכונת מדורים שהיתה נהוגה בסדרה הראשונה, והקובץ הורחב לגודל של עשרות עמודים.

גם מדור שיחות הקודש הורחב, והופיעו בכל גיליון עמודים רבים של שיחות שנאמרו באותה התקופה. כשבעצם, הקובץ היה הבימה היחידה באותם הימים בה הודפסו שיחותיו של הרבי, ובגושפנקא דמלכא.

ולכד מהשיחות, הופיע בקובץ גם מדור נרחב בשם "מבית רבינו", ובו תיאור בפרטות מהנעשה והנשמע בחצרות קודשנו.

הרבי הגיה את הגיליון כולו, בפירוט, השיחות ודברי המאורעות החיו את נפשות החסידים במרחבי תבל שקיבלהו.

*

בחיל וברעדה, מוגש בזאת צילומי הגהות בכתב-יד-קודשו של כ"ק אדמו"ר על מדור השיחות, בפירסום ראשון.

ההגהות הם על קטעי שיחות מראש-השנה, ומהיחידות לעסקני ישיבת תות"ל (שבשנים ההן היו מגיעים בימי תשרי למפגש מיוחד, וזוכים להכנס יחד ליחידות אצל הרבי) וכן מחג הסוכות - תשט"ז.

יש לציין, ההגהות שלפנינו הם מההגה השניה שהגיה הרבי את הקובץ (הרבי היה מקפיד להגיה את הדברים כמה פעמים), ההגהות הראשונות של קטעי שיחות אלו פורסמו ב'קובץ לחיזוק ההתקשרות' - יום הכיפורים, תשרי תשע"ו, ע"י ועד תלמידי התמימים.

מעניין לציין, כי בכתב-יד-קודש שלפנינו שינה כ"ק אדמו"ר צורת כמה אותיות בכתב ידו הק' (כגון האותיות אל"ף וקו"ף ועוד), ובאופן בולט, כנראה מפני שיהיה הכתב ברור לעורכים (כפי שראינו בעוד מקומות משנים אלו).

ועוד פרט מעניין, בכל מקום שכתב הרבי תיקון סימן בצד כעין חצי עיגול, כנראה גם מהסיבה הנ"ל, להדגיש את התיקון, שיהיה ברור לעורכים.

הפיענוח - מובא בזה בתרגום חופשי ללה"ק, תרגום ההגהות עצמם, ואת אופן השיחות כפי שנכתבו בתחילה.

הפיענוח נעשה על דעת העורך, ו'שגיאות מי יבין'. את כתב יד קודשו של הרבי ניתן לראות בצילומים עצמם.

השיחות לקמן נדפסו אח"כ בלקוטי שיחות ח"ב בהוספות [שיחת יום ב' דראש-השנה בע' 405 ואילך, היחידות לעסקני ישיבות תומכי תמימים בע' 644 ואילך, שיחת יום ב' דחג הסוכות בע' 432, ובע' 417]. ב'תורת מנחם' חט"ו, נדפסו השיחות בתרגום ללה"ק, ובתוספת מראי-מקומות, עיי"ש.

דער איבערשטער זאל געבען, אז דער ווילע זאל מספיק זיין די החלטה טובה, במילא זאל שמים וארץ טאן אלץ וואס אידען ווילען בנפשם האלקות, און אז דער איבערשטער וועט געבען אידען גשמיות וועלען דאמאלסט אידען וויזען וואס זיי קענען.

דאס הייסט אז זיי וועלען מאכען פון די גשמיות רוחניות, און דאס זאל זיין מתוך מרחב ומתוך שמחה.

(משיחת יוס' ב' דריה תשס"ז)

לעסקני ישיבת תומכי תמימים ליובא-וויטש ליל ה' ו' תשרי תשס"ז

דער שווער כ"ק מורח' אדמור' ני"ע האט אמאָהל אנגעהויבען א פארבריינגען מיט דעם ענין פון עשרה שיושבין שכונה שריוי ביניהם, הגם עס שטעהט דאך לית אחר פני מיני, אז דער איבערשטער איז פאר ראן אומעטום, איז וואס טוהט אויף דער עשרה שיושבין?

נאך דער ענין איה, אז בעת עס זיינען פאראן צעהן אידען צוזאמען, דאמאלסט איז שכונה שריוי בגילוי, אז א אידישע הארץ שטעהט דאמאלסט בהתעוררות.

דאס וואס לית אחר פני מיני, דארף מען האבען אויף דעם התבוננות, מען דארף זיך מתבונן זיין אין דעם, זיי דער איבער-שטער האט באשאפען די וועלט און ער מיהרט אן מיט די וועלט, וואס במילא איז ער פאראן אומעטום, אין יעדער זמן און אין יעדער מקום, דארף מען זיך דאך אריינטראכטען אין דעם.

אבער בשעת עס געפינען זיך צעהן אידען צוזאמען, איז אפילו ניט אריינטראכטענדיג זיך אין דעם, ווערט מען נתעורר צו לימוד התורה וקיום המצוות, ווייל דאמאלסט איז געטליכקייט בגילוי, ובמילא איז די נשמה פון א אידען בהתעוררות, עס איז דא עולם, שנה ונפש.

איבערשטער איז מקבל תרועת עמו ישראל — די צעקה פון אידען, וואס דאס איז דער ענין התקיעות — ברחמים. ומצד דעם וואס דער איבערשטער איז מקבל תרועת עמו ישראל ברחמים, ווערט נמשך צו אלע אידען, יעדער איינעם און איינע, אין אלע ענינים וואס זיי דארפען, סיי אין רוחניות סיי אין גשמיות בכני חיי ומווני.

אן וויבאלד אז דער איבערשטער גיט עס מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, במילא איז די בני חיי ומווני וואס ווערט נמשך, זיינען זיי — רוחי.

וואס דאס אלעס ווערט נכלל אין דעם לשון לשנה טובה ומתוקה און קומט אראפ אין גשמיות למטה מעשרה טפחים בטוב התראה והנגלה.

(משיחת יוס' ב' דריה תשס"ז)

כ"ק מורח' אדמור' האט זעהר געהאלטען פון דעם ענין — קיצורים.

דער קיצור און נקודה התמצית פון די גאנצע אכט און פערציג עשה פון ראש השנה איז צוויי נקודות: א נקודה למטה און א נקודה למעלה.

די נקודה למטה איז אז א איד איז זיך משעבד צום איבערשטען מיט א קבלת על מצד דעם ענין המלכות, און די נקודה למעלה איז וואס דער איבערשטער זאגט צו אידען, ונתתי גשמיכם בתעם גו', מיט אלע ענינים וואס שטעהן אין דער מרשת.

(משיחת יוס' ב' דריה תשס"ז)

(טרם צאתו מהתעודות אמר כ"ק אדמור' שליט"א)

די היינטיגע פרשת השבוע איז האוינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, דעם טעם וואס משה רבני האט עס געזאגט צו שמים וארץ איה, ווייל שמים וארץ זיינען משועבד צו אידען, בשעת אידען טוען וואס דער איבערשטער וויל, דאן טוען שמים וארץ דאס וואס אידען ווילען.

בלו זי קעגן
היזען פאר ע

כי י

אקער
היזען פאר ע

הקול של
היזען פאר ע

113
נקודות

114
נקודות

ימי תשובה, אז אויך א גאנץ יאהר זאל מען זיך אויפפירען ווי מען דארף און זיין נאהענט צום איבערשטען, וואס דער איבערשטער איז דער איינציג גער בעל הבית און דער אמת'ער בעל הבית אויף די גאנצע וועלט, און דורך דעם וואס עשה רצונך יעשה רצונו כרצונך.

אזוי ווי עס איז דא חילוקים און נפש, דאס הייסט אז עס איז דא א מעלה יתירה ווען עס זיינען דא צעהן אידישע נפשות צוזאמען, אזוי זיינען אויך דא חילוקים אין זמן ומקום, וואס דאס איז דער ענין פון שנה און עולם, בשעת מען געפינט זיך אין א בית

פענוח - עמוד קודם

[לפני הפיסקה "כ"ק מו"ח . " כתב (לכאורה) העורך
 כותרת: שתי נקודות].

בתחילה נכתב "נקודה התמצית", ושינה הרבי ל"נקודת
 התמצית".

בתחילה נכתב "ונקודה למעלה היא שהקב"ה אומר
 ליהודים ונתתי גשמיכם . ", והוסיף הרבי "ונקודה למעלה
 היא שהקב"ה בעצמו, כביכול, משעבד ליהודים ואומר ונתתי
 גשמיכם". והעביר קולמוס על המילים ליהודים.

העביר קלמוס על המילים עשרה שיושבין שרויה ביניהם
 ועל המילה שכינה סימן בעיגול שגם זה הכוונה להסיר, אלא
 שמנהג הרבי לא למחוק מילים קדושות, ובמקום זה כתב: **אכל
 בי עשרה שכינתא שריא.**

היה כתוב על העשרה שיושבין, ומחק הרבי את המילה
 שיושבין, והוסיף המילה **בי עשרה.**

נכתב: שאז השכינה שרוי' בגילוי, והוסיף הרבי: שרוי' יותר
 בגילוי.

בתחילה נכתב: שהלב היהודי נמצא אז בהתעוררות, העביר
 הרבי קולמוס על המילים נמצא אז בהתעוררות, וכתב במקום:
ובא אז ביתר קלות להתעוררות. והוסיף הרבי * להערה בשולי
 הגיליון.

הערה: *ראה אגרת הקודש סכ"ג. תניא פ"ו. וצע"ק מתניא
 ספי"א, תו"א נד, ג. וי"ל עפמ"ש בלקו"ת דברים, סט, ב.
 ואכ"מ.

קובץ ליו באוויטש

22

ימי תשובה, אז אויך א גאנץ יאהר זאל מען זיך אויפפיהרען ווי מען דארף און זיין נאהענט צום אויבערשטען.

וואס דער אויבערשטער איז דער איינציג גער בעל הבית און דער אמת'ער בעל הבית אויף די גאנצע וועלט. און דורך דעם וואס עשה רצינוך כרצונו יעשה רצונו כרצונך, אז דער אויבערשטער וועט געבען אלץ וואס מען דארף, סיי אין רוחניות און סיי אין גשמיות.

און דערמיט וועט מען פארשטעהן דעם קישור הענינים פון יום כפור מיט די תפלה כהן גדול וואס ער פלעגט זאגען באלד נאך די עבודה.

יום כפור איז דער הייליגסטער טאג פון גאנץ יאהר (שנה), וואס דאמאלסט איז די התעוררות הנשמה אסאך מעהר ווי אין די איבעריגע טעג פון יאהר (נפש), און דעם רוב טאג איז מען אין שוהל במקום קדוש (עולם), און בפרט בונתן שבת המקדש ה' קיים איז דער כהן גדול געווען אין קדשי קדשים, איז באלד נאך דער עבודה פלעגט ער מתפלל זיין א תפלה קצרה צום אויבערשטען טען אויף פרנסה פאר אלע אידען, ווייל דורך דעם וואס אידען זיינען פארבונדען און נאהענט צום אויבערשטען, קאן מען דאמאלסט פועל'ן ביים אויבערשטען אלץ וואס מען באדארף, און איבעריגע בקשות. עס איז מספיק א תפלה קצרה, עס זאל זיין פרנסה און פרנסה בכבוד, און נחת פון קינדער, אויך אין גשמיות, אזוי ווי עס ווערט אויסגערעכענט אין דער תפלה קצרה פון דעם כהן גדול.

איך ווינטש אייך אלעמען אסאך הצלחה אין אלע אייערע ענינים פרטיים, ווי אויך אסאך הצלחה אין אייער ארבעט לטובת די ישיבה, אז די ישיבה תומכי תמימים זאל קענען עפענען די טירען און אריינגען מען אסאך מעהר תלמידים, וואס זיי וועלען שפעטער זיין פירערס בא אידען, און פאר-שפרייטען געטליכקייט אין וועלט.

אזוי ווי עס איז דא חילוקים אין נפש, דאס הייסט אז עס איז דא א מעלה יתירה ווען עס זיינען דא צעהן אידישע נפשות צוזאמען, אזוי זיינען אויך דא חילוקים אין זמן ומקום, וואס דאס איז דער ענין פון שנה און עולם.

בשעת מען געפינט זיך אין א בית הכנסת, בית המדרש אדער אין א ישיבה, איז דאס אינגאנצען אנדערש ווי בשעת מען געפינט זיך אין גאס א. ד. ג. וואָרום מצד דעם מקום הקודש שטעהט מען אין א התעוררות.

און אזוי איז אויך א חילוק אין זמן, אז בשבת ווי"ט אדער עשרת ימי תשובה שטעהט מען דאן אין א טיפערע התעוררות ווי א גאנץ יאהר.

היינט בשעת עס טרעפען זיך אלע דריי זאכען צוזאמען. דא איז פאראן צעהן אידען, און נאר עטליכע מאהל צעהן, מען געפינט זיך אין דער צייט פון עשרת ימי תשובה, וואס אויף די צייט שטעהט דרשו' ה' בהמצאו קראותו בהיותו קרוב, דער אויבערשטער איז נאהענט צו יעדער אידען ווער ער איז און וואו ער איז, און מען געפינט זיך אין דער הויז וואו דער שווער כ"ק מו"ח אדמו"ר האט געדאווענט און געלערנט צעהן יאהר, איז מצד די אלע דריי זאכען צוזאמען א וואו א שעת רצון ושעת הכושר אויף נתעורר ווערען אין אלע ענינים פון תורה ומצוות בהנוגע דעם טאג טעגליכען לעבען, וואס דאס איז דאך דער תכלית פון תורה, אז דאס זאל זיין כדבעי ניט נאר זייענדיג בעשרה און ביהי"ב אדער ישיבה און אין די צייט פון עשרת ימי תשובה, נאר אויך אין יעדער צייט און אין יעדער ארט זאל מען זיך אויפפיהרען לויט די התעוררות וואס מען איז געשטאנען זייענדיק בצבור עשרת ימי תשובה אין שוהל.

און בכדי מען זאל זיך אויפפיהרען א גאנץ יאהר כדבעי, אויף דעם נעמט מען כח און שטארקייט אין דער צייט פון עשרת

AM

אחרי המילים "פרנסה בכבוד", הוסיף הרבי פסיק, ומחק את המילים ונחת מהילדים.

קובץ ליובאווים

און דורך דעם וועט מען זוכה זיין צו א חתומה און גמר חתימה טובה בתוך כלל ישראל.

אין שמחה אלא ביין

אויף י"רט שטעהט ושמחת בחגך, וואס די שמחה דארף זיין גיט נאך אין רוחניות נאך זי דארף דערנעמען אויך דעם לב הנשמי, אז אין בשר לב הנשמי זאל זיך פיהלען שמחה.

וואס דערסאר איז אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, דברים גשמיים, ווייל די שמחה דארף זיך פיהלען אויך בגשמיים. בזמן הבית איז געווען דער עיקר השמחה דורך בשר, דורך די בשר השלמים, היינט בזמן הגלות וואס די דאזיגע שמחה האט זיך געפעלט, האט זיך די שמחה איבערגעטראגען אויף יין. אין אלטן רבינ'ס שולחן ערוך הלכות י"רט איז משמע, אז בזמן הזה איז דער עין שמחה אלא ביין א דאורייתא, ווארום עס איז ניטא דער בשר השלמים. ד. ה. נוסף אויף דעם חוב פון קידוש, וואס דאס איז דאך דא אויך בשבת וראש השנה—אוי פאראן דער חוב פון שריינקען וויין, ווייל בזמן הזה איז דער שמחת בחג דורך יין דוקא און אמילו בחול המועד. (משניות יום ב' דהנהיג חסמי?)

מצות סוכה וענינה

אין חג הסוכות איז פאראן כמה מצוות. לבד די מצוה פון ישיבת סוכה. פונדעסט וועגען ווערט אנגערופען דער י"רט על שם סוכות און גיט אויף די אנדערע מצוות. ווי מצוות נטילת ד' מינים וכו'. מטעמי הדבר, ווייל עס איז דא א מעלה אין די מצות ישיבת סוכה אויף נטילת ד' מינים, וואס מצות סוכה איז פארבונדען מיט כל ימי החג, דער גאנצער י"רט סוכות פון די ערשטע רגע משקידש החג איז שוין פאראן די מצוה פון ישיבת סוכה. משא"כ מצות נטילת ד' מינים, זייער חוב

הויבט זיך אן ערשט אינדערפריה. נאך מערער איז אין מצות ישיבה בסוכה, אז גיט נאך וואס דאס הויבט זיך אן פון דער ערשטער מינוט משקידש החג, נאך עס מוז זיין א הכנה צו דעם פון פאר סוכות. ווארום עס איז דאך א בנין פון ג' דפנות אדער כמו מנהגנו ד' דפנות, ולא מן העשוי. קען מען דאך דאס גיט טאן ביו"ט. נאך מען מוז עס צוגרייטען פאר י"רט. משא"כ ב' מינים קען זיין אז דער גאנצער טאג זאל זיין ביו"ט.

נאך א חילוק איז דא צווישען סוכה און ד' מינים, אז די ד' מינים האבען א הגבלה, אז נאכדעם ווי מען האט אפגעטאן די מצוה איז מען שוין פטור פון איהר. משא"כ מצות ישיבת סוכה, וואס די מצוה איז תשבו כעין תדורו, איז דאך גיט שוין צו זאגען אז ער האט שוין אפגעטאן די מצוה, נאך זי ציהט זיך במשך כל ימי החג.

מצות ישיבת סוכה הויבט זיך אן משקידש החג עד כלות כל ימי החג.

און דאס איז אויך די מעלה פון מצות סוכה אויף אלע מצוות, אויך אויף מצות נטילת ד' מינים.

אלע מצוות זיינען ענינים פרטיים, זיי נעמען ארום דעם מענטשען אין ענינים פרטיים. די מצוה טוהט ער מיט דעם אבר און די מצוה טוהט ער מיט א אנדער אבר, אבער עס נעהמט איהם גיט ארום בכל עניניו. משא"כ מצות סוכה, תשבו כעין תדורו, איז דאך אלע ענינים וואס ער טוהט, ער טוהט נאך זיינע צרכים הפרטיים, די זעלבע ענינים וואס ער האט געטאן מיט א וואך צוריק, איז היינט אז ער טוהט זיי אין סוכה, איז ער מקיים דערמיט א מצוה. נאך מערער, עס איז יודע מאמרזיל כל אדם שאין לו בית אינו אדם, ד. ה. עס פעהלט איהם און די שלמות פון אדם, ווארום א אדם מוז האבען א דירה לשבת בה, איז דאך דאס וואס א אדם האט א דירה

1810
27
237

1810
27
237

בי אלה
27
237

בתחילה נכתב: "משא"כ מצוות נטילת ד' מינים, מתחיל חיובה רק בבוקר", והוסיף הרבי: **אפילו בבית המקדש מתחיל חיובה רק בבוקר.**
בתחילה נכתב: "וזוהי גם המעלה של מצוות סוכה על כל המצוות", והעביר קלמוס על המילים וזוהי גם ה **עוד** ישנה מעלה במצוות סוכה על כל המצוות, גם על מצוות ד' מינים, והוסיף כאן הרבי:.
בתחילה נכתב: "הרי זה שאדם יש לו דירה", והעביר הרבי קלמוס על המילים זה שאדם וכתב במקום: **הרי המעלה שהוא בדירה.**

בעשרה ברכות נתברכנו מאת הרבי לחתונתנו

לצאצאנו היקרים.

לקראת יום הנישואין ביום ח' תמוז. ריכזתי את כל הברכות הנפלאות שקיבלנו לחתונתנו החל מהתשובה הראשונה להתחיל בשידוכים ועד לאחר החתונה. חלק מהמכתבים לחתונה נודעו לנו מסבא וינפלד בשנים מאוחרות יותר והופתענו מאוד מהברכות הנדירות שהרבי העניק לנו והאציל עלינו בשפע גם דרך ההורים. כמות המענות והמכתבים היא נדירה גם בין חברים שנישאו בתקופתנו. זכינו.

- א -

תחילת חורף תשמ"ה: האם להתחיל להתעניין בשידוכים והשם המוצע:

"להתעניין בהנ"ל, אעה"צ"

- ב -

ט"ז שבט מ"ה להשידוך:

"הסכמה וברכה, אעה"צ"

- ג -

סוף אדר מ"ה, על בקשה להגיע לרבי

ולנצל את הזמן כראוי לפני החתונה:

"אעה"צ"

- ד -

ג' ניסן מ"ה - על השאלה שהתעוררה

לאיזה תאריך לקבוע החתונה י' סיון או ח'

תמוז והנימוקים לכל אחד מהם:

"כפי שיתדברו ביניהם, אעה"צ"

- ה -

בקבלת הסידור לתפילת המנחה לפני

החתונה:

"זאלסט אויסבעטן אלע גוטע ברכות.

די חתונה זאל זיין בשעה טובה ומוצלחת. א

בנין עדי עד. מזאל הערן בשורות טובות",

איזנבך - וינפלד -

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

זמנס מענדל שניאורסאהן
ליוכאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"א סיון תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

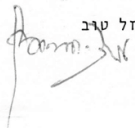
האברן הרו"ח אי"א נו"כ וכו'
מוה' שמעון בן ציון שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום ח' תמוז הב"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל
טוב ושטה"י בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת
החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

אייזנבך - ירות"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, אדר"ח אדר תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

האברך הווי"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' שמעון בן ציון שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה ע"ד עשיית ה"ווארט" בשעה
טובה ומוצלחת,

הנה יה"יר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת
ולבנין בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה
והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת
החסידות.

בברכת מזל טוב

איזנבך - ירוח"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"א ניסן ה'תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה' יצחק צבי שי'

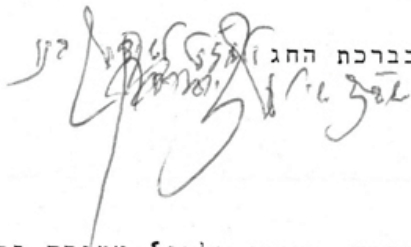
שלום וברכה!

המכ' נתקבלו.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא
עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע
ברכתי לחג כשר ושמה ולחירות אמתית, חירות
מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - בכל דבר המעכב
עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה
כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו
תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג

ת"ח על הברכות. וכבר מלתי' אמורה בתוה"ק:
ואברכה (ה' מקור הברכות) מברכיך, בברכתו של
הקב"ה שתוספתו מרובה על העיקר.

וינפלד - ירות"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch

770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213

493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ. י.

בי"ה, כ"ג סיון תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' שמואל יהודא שי' הלוי

שלום וברכה!

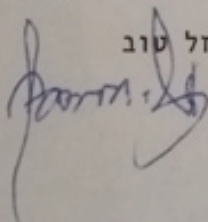
במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונת בתם מרת
לאה הינדה תי' עם בי"ג האברך מוה' שמעון בן ציון
שי' ליום ח' תמוז הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל
טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל
בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם
מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

ויררו מהם רוב נחת יהודי אמיתי חסידותי.

בברכת מזל טוב

מזל טוב

ירוש"ו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליוכאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ימי אלול, ה'תשמ"ה
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק
בצי"צ כו' מו"ה שמואל יהודה
שי' הלוי
וילנא

שלום וברכה

המכ"ח נתקבלו.

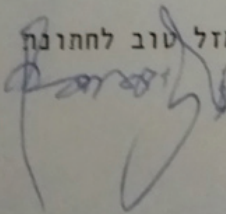
ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל

לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי, להולכל אשר

לך, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה

בגשמיות וברוחניות.

בברכת מזל טוב לחתונת
בת'תי'

לזכות

החתן הרה"ת אהרן שי'

והכלה מרת חנה תחי'

פרידמן

שיזכו לבנות בית נאמן, בנין עדי עד

מיוסד על יסודי התורה והמצוות

כפי שמוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות

ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות

לנחת רוח כ"ק אדמו"ר

ולזכות הוריהם

הרב שבתי יונה וזוגתו מרים שי' פרידמן

הרב שמעון בן ציון וזוגתו לאה שי' אייזנבך

ולזכות זקניהם

הרב משה דב וזוגתו רותי שי' פרידמן

* * *

הרב ישראל וזוגתו רינה שי' (לייכטר) כהן

* * *

הרב שמואל יהודה שי' וינפלד

* * *

הרבנית שרה תחי' אייזנבך

